

SIIRLER Bahtiyar Vahabzade

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

SİİRLER Bâhtiyar Vahabzade

B- 7230
M.F. AHUNDOV adına
Azərbaycan Dövlət
kitabxanasına

A. Yavuz Akpınar
24.12.1979
Ekim

ÖTÜKEN

YAYIN NU.: 142
EDEBİ ESERLER : 73

Ötüken Neşriyat A.Ş., Klodfarer Cad. 40/7, İstanbul

Kapak : Nur-Olcay Okan

Kapak Baskısı : Polat Ofset Tesisleri

Dizgi - Tertip - Baskı : Ünal Matbaası

Cilt : Günsan Ciltevi

İstanbul - 1979

BAHTİYAR VAHABZADE

1925'de Kuzey Azerbaycan'ın Şeki (Nuha) şehrinde doğdu. 1934 yılında ailesiyle Bakû'ya göçetti. Bakû'da orta tahsilini tamamlayarak (1942) Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne devam etti. 1947'de mezun oldu. 1951 yılında bu Fakülte'ye asistan (Filoloji ilimler namzedi) olarak alındı. 1964 yılında meşhur azeri şairi *Samed Vurgun* hakkında hazırlamış olduğu tezle edebiyat doktoru (Filoloji ilimler doktoru) payesini kazandı. Hâlen Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde muasır azeri edebiyatı profesörü olarak çalışmaktadır.

Küçük yaşlarından itibaren edebiyata ilgi duymuş olan Vahabzade'nin ilk manzumelerinden biri olan; *Yaşıl çemen, ağac altı... bir de ki tünd çay* adlı şiiri, 13 Eylül 1944 tarihli *Edebiyyat* gazetesinde çıkınca; o zaman Azerbaycan Yazarları İttifakı'nın başkanı olan büyük şair *Samed Vurgun*'un dikkatini çeker. Genç Vahabzade'yi çağırarak tanışır. Üstad, genç şaire tavsiyelerde bulunur, O'nu teşvik eder. Yine *Samed*

Vurgun'un tavassutu ile 1945 yılı Şubat ayında Vahabzade, Azerbaycan Yazıcılar İttifakı'na kabul edilir. Şairimiz, Samed Vurgun'un bu teşvik ve tavsiyelerini *Men O'na Borcluyam* adlı kısa bir yazısında anlatmıştır.

Vahabzade, şiirin yanında uzun manzumeler veya manzum hikâye (poema)ler, tiyatro eserleri de yazmış, çeşitli tercümeler yapmıştır.

Uzun manzumeleri arasında, Cezayir millî kurtuluş hareketine hasredilmiş; *Yollar-Oğullar*, Fuzulî'nin hayatı ve edebî şahsiyetini konu alan; *Şeb-i Hicran*, meşhur azerî şairi Sabir'i anlatan; *Ağlar-Güleşen*, azerî musiki makamlarından esinlenerek yazıp büyük kompozitör Üzeyir Hacıbeyli'ye ithaf ettiği; *Muğam*, Tatar şairi Musa Celil için yazmış olduğu; *Uçun Nağmelerim*, yakınları ve cemiyet tarafından yalnızlığa itilmiş insanlardan bahsedilen; *Atılmışlar*, ... gibi eserler bulunmaktadır. Şairimizin burada adını zikretmediğimiz birçok uzun manzumesi daha vardır.

Birçok şarkı güftesi yazmış bunların da ekseriyeti bestelenmiş bulunmaktadır.

İkinci Ses, *Yağışdan Sonra*, *Artık Adam*, *Vicdan* gibi tiyatro eserleri, Bakû'daki Azerbaycan Devlet Dram Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. İkinci ses, almanca da tercüme edilmiştir.

Lord Bayron'un *Abidon Geline*'ni, bazı rus ve ermeni şairlerinin bir çok şiirlerini azerî türkçesine çevirmiştir.

Şairimiz bu çalışmaları yanında ilmi araştırmalar da yapmış; makaleler, incelemeler, çeşitli yazılar kaleme almıştır. Makalelerinden bazıları *San'atkar ve Zaman* (1976), *Sadelikte Büyüklük* (1978) adlı iki kitapta toplanmıştır.

Birçok memleketi gezip gören Vahabzade, intiba-

larını bazan manzum bazan da mensur olarak yazmış, yayınlamıştır. Asya ve Afrika'nın çeşitli ülkelerinden başka Avrupa'nın da birçok yerinde bulunmuş, Türkiye'ye de iki def'a gelmiştir.

1972'de Batı Almanya'da karşılaştığı Türk işçileri ve münevverleri hakkındaki düşüncelerini *İki Hafta* başlıklı seyahat notlarında anlatır. Ayrıca *Çörek-Saadet*, *Çörek-Vatan* gibi şiirleri de bu gezisinin intibalarına hasredilmiştir.

1976'da Türkiye'ye ikinci kere gelir. Hem de Ankara Belediyesi Reisi Vedat Dalokay'ın davet ettiği bir Azerbaycan hey'etiyle birlikte. Davet edilen Bakû Belediye Reisi Aydın Bey, Vahabzade'yi de beraberinde getirir. Şairimiz, bu seyahatinin de intibalarını *Ahtaran Tapar* başlığı altında kaleme alır. Bu notlarında Türkiye'nin kültür mes'eleleri hakkında kıymetli fikirler ileri sürmüş, hayatî tahliller yapmıştır.

Vahabzade, Türkiye'de 1972 yılından itibaren tanınmaya başlanmıştır. Saadet Çağatay, *Türk Lehçeleri Örnekleri* (2. c. Ankara 1972) adlı kitabına bazı şiirlerini alır. Aynı yıl İstanbul'da yayınlanmakta olan *Türk Edebiyatı* dergisi H. Ahmed Schmiede'nin açıklayıcı bazı notlarıyla şairimizin şiirlerinden örnekler vermeye, bazı yazılarını dercetmeye - günümüze kadar - devam eder. Vahabzade'nin Sancak, Türk Kadını, Azerbaycan gibi dergilerde de şiirleri yayınlanır.

H. Ahmed Schmiede, Vahabzade'nin şiirlerinden seçmeler yaparak bunları Türkiye Türkçesi'ne aktarmış ve *Açılan Sabahlara Selâm* adıyla kitap hâlinde yayınlamıştır. Baskı tarihi ve yeri belirtilmemiş olan bu küçük kitabın 1976 yılında yayınlanmış olduğunu tahmin ediyoruz.

Şairimiz hakkında Dr. Ahmet Bican Ercilasun'un

kıymetli bir incelemesi de Milli Eğitim ve Kültür (Mart 1979, Sayı: 2) dergisinde neşredildi.

Türkiye'de, Ağustos 1972 tarihli Varlık Dergisi'nin 779. sayısında İsmet Zeki Eyuboğlu'nun yazmış olduğu *Ölü Edebiyat* başlıklı yazıya cevap olarak yayınladığı *Yel Gayadan Ne Aparır* adlı makalesi yine Varlık Dergisi'nin Şubat 1973 tarihli 785. sayısında aynen dercedildi. Vahabzade, bu yazısında klasik edebiyatımıza yapılan haksız hücumlara karşı çıkıyor; Fuzuli, Nesimi gibi klasik şairlerimizin ve klasik edebiyatımızın her zaman değerini koruyacağını söylüyordu.

Vahabzade, 1975 yılında Azerbaycan Devlet Mükâfatı'na layık görülmüş, kendisine «Emekdâr ince-sen'et hâdimi» ünvanı verilmiştir.

Şiirleri, Sovyetler Birliği'ndeki bir çok dillere ve bu arada bir çok türk lehçesine, almancaya, fransızcaya, farscaya da çevrilmiş, kitap halinde de yayınlanmıştır.

∴

Şimdiye kadar neşredilen bazı şiir kitapları ve başlı tarihleri: Menim Dostları'm (1949, ilk şiir kitabı), Bahar (1950), Dostlug Nağmesi (1953), Ebedî Heykel (1954), Çınar (1956), Sade Adamlar (1956), Ceyran (1957), Aylı Geceler (1958), Şairin Kitaphanası (serisinden şiirler mecmuası 1961), E'tiraf (1962), Şeb-i Hicran (1962), İnsan ve Zaman (1964), Bir Ürekde Dört Fesil (1966), Seçilmiş Eserler (1967), Kökler-Budağlar (1968), Deniz-Sahil (1969), Bindörtüyüzonalta (1970), Bir Baharın Garanguşu (1971), Dan Yeri (1974), Seçilmiş Eserleri (2 cilt 1974-1975).

∴

Vahabzade, serbest şiire, vezinsizliğe pek ilgi göstermez; daha çok hece vezniyle yazar; aruzla yazdığı şiirler de vardır. Muhteva bakımından da klasik şiir

geleneğini takip eden, bugünün şiirini dünden gelen ihsaslarla, teknikle bezeyen bir san'at anlayışına sahiptir. Günümüz şiirinin hem klasik edebiyat geleneğini devam ettirmesini hem de günümüzün ihtiyaçlarına karşılık vermesini ister. Klasik edebî gelenekle alâkası olmayan şiirin toplumda itibar görmeyeceği, san'at bakımından da cılız olacağı kanaatindedir. Bu bakımdan klasik azerî şiirine büyük bir hürmet besler. Vahabzade, klasik şiirin, halk şiirinin, hele Fuzuli gibi büyük bir şairin câzibesinden, sihrenden, derinliğinden kendini kurtaramamış, kurtarmak da istememiştir.

Şiirlerinde kendine has, yoğun bir düşünce unsuruyla karşılaşırız. Şair, bir mes'eale, mevzu etrafında ki derinlemesine müşahadelerini, duyuşlarını şiire dökmekten çekinmez. Şiirle; makale, inceleme, tenkid yazar gibidir. Başkalarında belki de hiç şiire girmeyecek mevzuların, görüş, düşünüş, duyuş ve yorum tarzının Vahabzade'nin şiirlerinde yer aldığını görürüz. O, şiirle düşünen bir san'atkârdır. Okuyucuyu da kendisi gibi, ele aldığı, yorumladığı mevzuda düşünmeğe, alışılmışın dışında birşeyler bulmağa, hissetmeğe davet eder.

Şairimiz, şiiri; insanın içinde için-için yanan korlanmış bir ateşe benzetir. Asrın nabızı şiirin ahenginde atmalıdır. Şiir, derin derin düşünen ve düşündüren bir hüviyete sahip olmalıdır. Böyle bir şiir, vatan ve millet sevgisiyle, millî kültür aşkıyla dolup taşmalı; vatanını, milletini ve millî benliğini inkâr eden, yabancı düşünce ve hayat tarzlarına özenen, onları taklit eden zübbelerin, tufeylilerin başını ezen yumruk yerine geçmelidir.

Yine Vahabzade'ye göre şairin vücudu; vatan toprağındandır, nefesi; Hazer denizinden esen rüzgâr, kanı; Kür, Aras nehirleridir. Herşey vatansız yaşar

ama, şair; vatansız, milletsiz yaşayamaz. Şairin en büyük vazifesi de vatanını sevmektir. Şair; Hakk, hakikat yolunda savaşıyor, cebi boş, kalbi dolu insandır. Şair; vatan, millet yolunun mecnunudur.

Çörek-Vatan ve *Çörek-Saadet* adlı şiirlerinde Batı Almanya'daki Türk işçilerinin ekmek parası uğrunda büyük sıkıntılara, mihnetlere katlandıklarını fakat saadetlerini kaybettiklerini anlatır. Çünkü, hakiki saadet ancak vatanda bulunabilir. Buna rağmen «karnımın doyduğu yer vatanımdır» diyen zübbe Türkleri tiksinecek, acı acı hicveder.

Şehid Mezarları'nda insanın vatanına borçlu olduğunu; gerektiğinde O'nun uğrunda ölümü göze almasının bir vazife ve şeref sayıldığını anlatır. Çünkü, şehid mezarlarıyla milletin varlık mührü toprağa vurulur. Şehidi olan toprağın, sahibi vardır. Vatan için ölen yoksa, vatanın kendisi ölür. Bu ifadeler bize «Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır» mısraını hatırlatır.

Vahabzade'nin şiirlerinde millet ve dil sevgisi de geniş bir yer tutar. O, anadiline «vetendili» der. Kendi dilini beğenmeyenlere, O'nu küçümseyenlere *Riyakâr* adlı şiirinde nefretini dile getirir. Dil, insanın ansından öğrendiği en kıymetli şey, vatan ve millet sevgisinin başlangıcıdır. *Menim Anam* adlı şiirinde okuma-yazma bilmeyen anasının kendisine «dil öğrettiğini» belirterek:

«Bu dil ile tanı mışam
Hem sêvinci
Hem de gamı
Bu dil ile yarat mışam
Her şi'rimi
Her nağmemi
Yoh men heçem

Men yalanam
Kıtap-kıtap sözlerimin
Müellifi benim anam»

der. Dille ananın ayrılmaz bir bütün olduğunu söyler. Ana ise vatan demektir. Bütün şairler vatani anaya benzetmekten kendilerini alamamışlardır. Dilini sevmeyen, anasını da, vatanını da, milletini de sevmeyen.

Atlantik sahilinde (Birleşmiş Milletlerde?) kendi diliyle konuşamayanlara, kendi diliyle «men azadam», «müstagilem», «hoşbahtem» diyemeyenlere hür denilemeyeceğini belirtir. Bu kanaatini *Latın Dili* adlı şiirinde söyler; ayrıca milli dilin kıymetini, anadilinin mukaddesliğini tasvir eder. Kullanılmayan, sevilmeyen bir dil; milleti yaşasa da ölü sayılır, hükmüyle şiiri bitirir.

Bazı şiirlerinde kendine has bir hiciv, istihza göze çarpar. Bilhassa milli kültüre bigâne, moda düşkün, taklit heveslisi kimseler, zübbeler, zayıf karakterli muhteris insanlar, sahtekârlar hakkında yazdığı manzumelerde bu hususiyeti görürüz. Böyle manzumelerinde yoğun bir ifadeyle; atasözleri ve deyimleri hatırlatan söyleyiş biçimiyle karşılaşırız: *Besdir*, adlı şiirinde geçmiş kültürle, maziyle boşu-boşuna öğünmenin faydası olmadığını söyledikten sonra:

Kölgede yatanların
Öz kölgesi yoh olur.
...
Göz gabağa bahmasa
Dala galar ayaklar.

gibi ifadelerle fikrini yoğunlaştırır. Bazı manzumelerinde de bilinen atasözleri ve deyimleri yerine ve mak-sadına uygun olarak değiştirir; yepyeni bir kavramı

ifade etmek için başarıyla kullanır. *Debler* (modalar) şiirinde moda düşkünlüğünü, taklitçiliği anlatırken:

Men bilmirem özgenin
Gabağında galanı
Ahı niye gövşeyek?
Meger yenilik midir;
Özünü beğenmeyip
Özgeni doğma tutmag?
Geyip özge çekmesi,
Yerişini unutmag?

...
Ey deblere uyan oğlan
Sen de bélel
Öz barın ki, yohdu senin,
Vugarın ki, yohdu senin,
Gerek ağzın téz sulana
Özgelerin meyvesine.
Öz sesin ki, yohdu senin,
Ele dem tut yad sesine!

bu hususu başarıyla gerçekleştirdiğini görüyoruz.

Nesense Özün Ol şiirinde kendi geçmişine, an'anesine bigâne olan, geçmişini beğenmeyen, başkalarının «atalarını taklit» eden zübbelere, yabancılara:

Sazında éybecer (çirkin) sesler uyduran,
Sahte hallar vuran cavanlar da var.
Özgenin hinine Gasr-ı Süleyman.
Özünün gasrına hin deyir onlar!
...
Gülme, öz köküne, ayıptır sene!
Ot kökü üstünde biter, unutmal

Köhne damgasını vurup atana,
Özgeden özüne, sen ata tutma!

...

Anlayabilmirem ne vahtdan beri,
Yadı yamsılamag yenilik oldu?

diye kinâyeli bir tarzda sorar. Şair'e göre başkalarına heveslenmek, başka kültürleri taklit etmek en büyük köhneliktir. Modaya uydukca inanç kaybolur, taklit gelişir.

Cemiyette asalak halinde yaşamayı adet edinmiş, başkalarını aldatarak, sahtekârlık, iki yüzlülük ederek geçinen kimseleri, menfaatçileri, nemelazımcıları... hicvetmeyi, aşığılamayı da ihmal etmemiştir: *Dağda Şelale Kimi, He İle Yoh Arasında, Öğrular, Mene Ne, Yazığım Gelir, Bes Özün Nesen...* gibi şiirlerinde böyle insanları anlatır.

Zaman, hayat, ölüm gibi mevzular, gökyüzü, güneş sistemleri gibi metafizik düşüncelere açık kavramlar da Vahabzade'nin birçok şiirinde değişik ifade tarzlarıyla, yeni yorumlarla karşımıza çıkar.

Şairimizin en çok bahsettiği, şiirler hasrettiği mevzulardan biri de «aile»dir. Ana, baba, dede, nene, çocuklar, torunlar... Bunların birbirleriyle münasebetleri; geçmişten kendini koparamayan yaşlı insanlarla günümüzün yarına dönük genç kuşakları arasındaki çekişme, gelin-kaynana davaları... felsefi düşüncelerle yoğrulmuş olarak nazmedilir.

Ana ve ana sevgisine ait şiirlerin çokluğu dikkatimizi çeker. Bu kitabın son kısmında yer alan *Atılmışlar* adlı uzun manzum hikâyede de bu mevzu değişik açılardan ele alınmış, kuvvetli bir dramatizmle işlenmiş-

tir. Atılmışlar ve Mugam manzumeleri aynı zamanda Vahabzade'nin en başarılı eserlerindendir.

Şiirlerinden bir demet sunduğumuz değerli Azerbaycan şairi Türk okuyucularının yabancıları değildir. Birçok kimse Vahabzade'yi tanımakta, severek okumaktadır. Bu kitapla okuyuculara şairimizi daha yakından tanıma fırsatı verebilirsek gayemize ulaşmış olacağız.

28.5.1979 Erzurum

A. Yavuz Akpınar

KİTABIN TERTİBİ VE İMLASI HAKKINDA

Şiirler, azeri türkçesinden aktarılırken fonetik hususiyetlerinin mümkün olduğu kadar korunulmasına çalışılmıştır. Şiirlerde tek bir kelime bile değiştirilmemiş; metinler tam olarak verilmiştir. Azeri telaffuzundaki şekliyle, bizim şimdi kullandığımız bu alfabeyle yazılamayan kelimelerin imlası, Türkiye Türkçesi'ne uydurulmuştur.

Şiirler, Vahabzade'nin çeşitli kitaplarından seçildi ve aynı veya yakın mevzulara hasredilmiş şiirlerin bir araya gelmesine özen gösterildi.

Metinlerdeki bilinmeyen, zor anlaşılan veya manası bizde farklı olan azeri sahasına ait türkçe kelimeler; artık bizde de genç nesil tarafından manası çıkarılamayacak durumda olan arabca, farsca sözler yerlerinde numaralanarak, sahife altında açıklanmıştır. Açıklamalar, her şiirde ayrı ayrı yapıldığından bir çok kelimenin her geçtiği yerde yeniden sahife altında izah edildiği görülecektir. Okuyuculara kolaylık olsun diye bu yola başvurulmuştur.

Bazı kelimelerin tam manası, karşılığı verilmemiş; daha çok metnin içinde geçtiği yere uygun olan manası belirtilmiştir. Tam karşılığı olmayan veya mecazi anlamda kullanılan kelimeler («...») tırnak işareti arasında gösterildi.

Önemli olmadığını düşündüğümüz bazı ufak-defek fonetik tasarruflarımızın, okuyucular tarafından hoş görülmesini rica ediyoruz. Çünkü gayemiz, azeri türkçesinin ses hususiyetlerini gösterir metin yayınlamak dır.

ŞAIR-VETEN

Arada-berede¹ görürsen téz téz,
Déyirler: «Ne çohdur şairlerimiz,
Bunun garşısını alag² biz gerek,
Bize hekim gerek, mühendis gerek...».

Mense déyirem ki, şair bol olsun
Bütün doğulanlar şair doğulsun.
San'atkâr san'ata meslekle başlar,
Şi'rim; mesleğimdir désem, yéridir.
Şi'r yazmasa da akidedaşlar³
Dünyanın en büyük şairleridir.

«Şair çohdur» déyene gileylenmeyin,⁴
Elhezer éleyin⁵ tuféylilerden,⁶
Yahşı söz önünde siz de baş eğin,
Şair ki, yığmayır sözleri yérden.

Şairi kimseye değışmerem men,
Onlar her cilvede min sirr ahtarır.⁷
İdrâkin irişmez⁸ derinliğinden
Onlar söz ahtarmır, fikir ahtarır.

1— Arada-sırada 2— Bunun önüne geçelim 3— Ülküdaş-
lar 4— Şikâyet etmeyin 5— Yaka silkin 6— Asalaklardan
7— Sırr arıyor 8— Erişilmez

Onlar géce-gündüz yazır, gam çekir,
Bu ağrı gelmesin çoh yüngül⁹ size.
Déyirem en zeif, en kiçik şair
Böyük vetendaşdır vetenimize...

Şairin bedeni; bu ana torpag,
Nefesi; Hezridir,¹⁰ ganı; Kür, Araz.
Çoh şey vetensiz de yaşayır, ancag
Şi'rse vetensiz, élsiz¹¹ yaşamaz...

Şaire vezife, rütbe ne gerek!
«Veten», «veten» déyir könül sesi de.
Veteni sévmekdir, veteni sévmek,
Şairin en böyük vezifesi de.

Ancag béla onda, derd ondadır ki,
Vezife humarı¹² gözünü örten,
Veteni pul¹³ kimi¹⁴ cibine dürten
Bir rüşvet düşgünü, rütbeli nadan¹⁵
Durup kül üfürür¹⁶ gözlerimize.
Veteni sévmeyin¹⁷ gaydalarından¹⁸
Utanmaz, utanmaz ders déyir¹⁹ bize.

Veteni sevmekde ne gayda, ganun?²⁰
Veten sévgisinin hududu var mı?
Ey nadan, ölçüler özünün olsun,
Mehebbet ölçüye, hedde²¹ sığar mı?

1967

9— Hafif 10— Hazri: Hazar denizinde görülen bir rüzgârın adı 11— Élsiz, halsiz 12— Vazife humarı: İş keyfi; rahat bir işde olmanın verdiği keyf 13— Para 14— Gibi 15— Cahil 16— Üfürüyor, «serpiyor» 17— Sevmenin 18— Kaidelerinden 19— Ders veriyor 20— Vatanı sevmenin kaidesi, kanunu nedir? 21— Hadde, sınıra, ölçüye

ŞAİRLER

Şaire héykeller koyulan zaman,¹
Déyirler, ona bah, ne bahtevermiş.²
Ancag démirlər ki, men yaşayırken,
O öz sinisini masaya germiş.

O kécip canından ömre gıyanda
Senin neş'elerin aşıp-daşırdı.
O ki, yaşamırdı, sen yaşayanda
Senin yerine de o alışdı.³

Deryanın dibinden çıhmamış hele
Tanımaq olmayır mercanı, dürrü.⁴
Sen hesed aparma⁵ o daş héykele
Ömürden sonradır onların ömrü.

Şairler, şairler, birce söz üste
Sübhe dek⁶ yahdınız üreğinizi.
Sizi görmediler héç vaht diz üste
Garibe⁷ yaradıp tebiet siz!

1— Koyulduğu, dikildiği zamanda 2— Bahtıyarmış 3— Ya-nıyordu 4— İnciyi 5— Yan bakma 6— Sabaha kadar 7— Garip, şaşılacak şekilde

Hamıdan⁸ geç yatıp, galhdınız erken
Ağardı dan yeri gözlerinizde.
Min ezab çekdiniz siz yaşayırken
Ölup yaşadınız sözlerinizde.

Ürekden keçeni bahışdan duyup
Ağa ağ dediniz, garaya gara.
Cellad gılincına méydan ohuyup
Siz teslim oldunuz hilal gaşlara.

Zamandan-zamana mesleğinizi
Kécirip yaşatdı nağmeleriniz;
Adi bir uşag⁹ da aldadar sizi
Hayal dünyasında yaşadınız siz.

Bir kâm almadınız siz ki, doyunca,
Size hoşbeht¹⁰ déyen tanımır sizi.
Héçkes¹¹ ceke bilmez ömrü boyunca
Sizin birce günde çekdiğinizi.

Dünyanın elinden dad çeken zaman¹²
Hayal kölgesinde daldalandınız.
Şahların, çarların saraylarından
Alçag dahmaları¹³ uca¹⁴ sandınız.

Ölümünden, sürgünden gormayıp esla
Yanıp özünüzü oda atdınız.
Ürek ganınızla, amalınızla
Zindanlar küncünde¹⁵ söz yaratdınız.

Ta'gible geldiniz daim dös-döşe
Yolunuz hakg yolu, hagigat yolu.

8— Herkesden 9— Çocuk 10— Mesut 11— Hiç kimse
12— Şikâyet ettiğinizde 13— Kulube, kovuk 14— Yüce
15— Köşesinde

Bu da garibedir,
Sizin hemişe¹⁶
Cibiniz boş oldu, galbiniz dolu.
Bütün dövrlerde, her vaht, her zaman
Ötüp¹⁷ hakg nağmesi, hakg oldunuz siz.
Yaşamag hemişe keçmeyip hakgdan,
«Enelhakg» söyleyip soyuldunuz siz.¹⁸
Lağ édip¹⁹ gülende hakga yalanlar,
Siz de zamaneye, dövre güldünüz.
Gâh gizli-halveti,²⁰ gâh açığ-aşkâr,²¹
Gâh da düellerde²² öldürüldünüz.

Dünyanı gezdiniz siz oymag-oymag.
Ferahın içinde gam gördünüz siz.
Adi bir milçeğe²³ giymayıp, ancag
Ba'zan özünüzü öldürdünüz siz.

Sizindir dünyanın sine dağları
Bu dağlar içinde kâma çatdınız.
Siz héy yana-yana, garanlıgları
Könül odunuzla işglatdınız.

Zalim zulmünde de naşıdır, naşı,²⁴
Ahi, ezabdan da zövk aldınız siz.
Zalımlar, cahiller her addım başı
Sizi alçalttığıca ucaldınız siz.

Sanmayın, özümü sanıram yagır²⁵
Béle şairlerin cergesinde...²⁶

Yoh!

16— Her zaman 17— Söyleyip, deyip 18— Bu mısra-
da Hallac-ı Mensur ve Nesimi'ye işaret edilmekte-
dir 19— Alay edip 20— Yalnız, تنها 21— Aşıkâr,
açıkca 22— Düellolarda. Burada da Rus şairi Puşkin'e işa-
ret edilmektedir. 23— Sivri sineğe 24— Tecrübesiz, bilgisiz
25— Şüphesiz, muhakkak 26— Sırasında, arasında

Ahı, benim kimi şairciklerin
İlhamı az olup, iddiası çok!
Şair: fikirlerin çırpınan séli,
Şair: hagigatin muğannisidir.²⁷
Şair: tebietin danışan dili.
Şair: cemiyetin üsyan sesidir.
Şair: zamanenin, esrin, vicdanı,
Şair: tarihlerin şerefi, şanı.
Şair: bu dünyaya zamanın sözü,
Şair: hagigatin, hakgın güzgülü.²⁸
Bütün milletleri siz anlarsınız:
Séven de sizsiniz, galben onları.
Vetene gelince, mecnunlarsınız:
Veten mecnunları, éli²⁹ mecnunları.
Mecnunlug gözeldir!

«Bu nedir?» déye
Her cahil anlamaz bu ulviyyeti.³⁰
Yazığ o kese ki,

Yohdur bir şéye

Ne sonsuz nifreti, ne mehebbeti!
Yohdur bélesinin³¹ mesliği, yolu,
Galbi,

Ehtiyatdan çilik-çilikdir.³²
Düşmenin nifreti déğil gorhulu,
Dostun soğugluğu düşmençilikdir.

Ba'zan yihıldınız.
Ancag celikden.³³
Kömek³⁴ ummadınız ağır günde de.
Hemişe gaçdınız bigânelikten,
Ürekle öldünüz siz de ölende.

1969

27— Terennümcüsü, şarkıcısı 28— Aynası 29— Halk 30— Yüceliği 31— Böylesinin 32— Kırk kırık, parça parça 33— Asadan, bastondan 34— Yardım

MENİM Şİ'RİM

Ebedî bir od kimi öz içinden közerip
Héy yanır şi'rim benim,
Bu günümünden sabaha¹

Boylanır şi'rim benim

Gezip dilde, dodagda,

Uçur, uçur hemişe² özümünden de gabağda.³
İdrâkimin gözleri,

Akidemin⁴ en temiz, en ma'nalı sözleri,
Duyan üreği şi'rim,

Şütün dileklerimin en saf dileği şi'rim.
Şen ayın, ulduzların nurundan yağrılmusan.

Şatan gecelerimin açılan seherlere

selamı sen olmusan.

sterem satırların bu günümünden ses alan

aks-sedaya dönsün.

Şrimizin nabzı da ahenginde döğünsün.⁵

— Yarına 2— Her zaman 3— Önde 4— İnancımın 5— arpsın, atsın

İstemirem ki, şi'rim nerme-nazik⁶ kızların
 saçında etir⁷ olsun,
 İsterem, gün altında pambığ yığan kızların
 başında çetir⁸ olsun.
 Can vërme her ötergi⁹ derd-gama, şi'rim benim.
 Ezme-büzme gözele benzeme, şi'rim benim.
 Sen ateş ol, sen od ol,
 yandır da sen, yah da sen.
 İldırım ol, çah da sen.
 Göster öz ışığında bu dünyaya özünü,
 Bir an yumma gözünü,
 Hem gör sen, hem de göster!
 Ferehleri, ferehde, gamı da gamda göster.
 Démirem ki, zerreni geniş kürede göster
 Gudretin varsa senin
 Sen bu boyda küreni küçük zerrede göster
 Sen düşün derin derin, düşündür derin derin,
 Vetenini, élini danan¹⁰ tuféylilerin¹¹
 Veteni yoh,
 Manatçın¹² yanan tuféylilerin
 Yumruğa dön başında.
 Kêşikçi¹³ ol bu yurdun torpağında, daşında.
 Vugarı¹⁴ ol, azmi ol eğılmeyen başların,
 Cibinde partibilet¹⁵ ol asil vatandaşların.

Sonsuz düşüncelerim,
 Bu dünyaya sualım,
 Her isteğim hayalim,
 Aşgım, hesretim benim,
 İlk mehëbbetim benim,
 Hadsiz şadlığım¹⁶ benim.
 Bu dünyada ebedi na-rahatlığım¹⁷ benim.
 Sene gurban vërmeğe bir ömür çoh azdır, az.
 Yalnız birce¹⁸ günümün sonsuz heyecanını
 Nağmeye çevirmeğe on ömür de çatışmaz.¹⁹
 Men seninçin,
 Anamsa benimçin yandı, şi'rim.
 «Balamın rahatlığı yohdur» déye o, meni
 sene gısgandı, şi'rim.
 Ancag o bilmedi ki, men anamdan doğuldum,
 Sense benim kalbimde balam tek²⁰ bestlediğim
 Duygulardan doğuldun.²¹
 Meni anamdan alıp vetenime, halgıma,
 Oğul éden sen oldun!

1964

16— Sevinçli olmam, sevincim 17— Rahatsızlığım
 18— Biricik, bir tek 19— Yetişmez, kâfi gelmez 20— Yav-
 rum gibi 21— Doğdun

6— Nazenin, hanım evladı 7— Itır; güzel koku
 8— Siper, şemsiye 9— Gelip geçen, geçici 10— İnkâr
 eden 11— Asalakların 12— Manat için, Ruble için 13—
 Bekci 14— Vakarı, gururu, haysiyeti 15— Parti bileti; üye
 kartı

NESENSE' ÖZÜN OL

Siz éy bizden sonra şi're gelenler,
Bu çetin yollarda uğurlar² sizel
Aşgınız; gelecek,
yaşınız; seher,
Galbiniz ışıglı, fikriniz teze!
Merd olun!
Méydanda durun merd kimi,
Uymayın öteri³ şöhrete, ada.
Bizim şi'rimizin düneni⁴ kimi,
Böyükdür, şanlıdır istikbali del
Zövkler, duygular değişir her an,
Geldikce, gétдикce nesiller bir bir.

1— Ne isen 2— Başarılar 3— Geçici 4— Dünü

Ezelden béledir, övladlarından
Atalar hemişe⁵ giléylenipler:⁶
«Ay hezerat, bir zamane gelipdir,
Alagarğa şuh terlanı⁷ beğenmez.
Oğullar atanı,⁸ kızlar ananı,
Gelinler de gaynananı⁹ beğenmez...»
Atamız değerdı bunu bir zaman,
İndi biz déyirik öz övladımıza:
— Oğul o kesdir ki, köhne kitapdan
Bu köhne yazını,¹⁰ bu fargı poza!
Ata o kesdir ki, dayanıp¹¹ önde
Övladın hissile yaşaya bilsin.
Övlad o kesdir ki, çiğınlerinde¹²
Atanın derdini daşıya bilsin.

Siz éy bizden sonra şi're gelenler,
Bu çetin yollarda uğurlar size
Aşgınız; gelecek,
yaşınız; seher
Galbiniz: ışıglı,
hissiniz teze!

Gaçan téz köhneler¹³ bu tezelikden,
Ancag bir metlebi démeliyem men:
Sazımda éybecer¹⁴ sesler uyduran
Sahta hallar¹⁵ vuran cavanlar¹⁶ da var.
Özgenin hinine¹⁷ Gasr-ı Süléyman,
Özünün gasrına «hin»¹⁸ déyir onlar.
Menim bélelerine birce¹⁹ sözüm var:
Yad yérin halvası çoh şirin olar.

5— Her zaman 6— Yakınmıştırlar 7— Şahin gibi avcı bir
kuş 8— Babayı 9— Kaynanayı 10— Kaderi 11— Durup 12—
Omuzlarında 13— Köhneleşir, eskileşir 14— Çirkin 15—
Benler 16— Gençler 17— İnine 18— İn 19— Birtek, biricik

Gaçırsan, min illik²⁰ en'aneden, kaç!
Héckese benzeme, sen teze yol aç!
Dédiğin her sözü duy derin derin.
Hayatda gördüğün geriliklerin
Déme ki, hamısı en'anededir!..
Sen niye arhani²¹ köhne sayırsan
Gacıp öz atandan²²? Bes bu nedendir,
Özge ataları yamsılayırsan?²³

Gülme öz köküne, ayıpdır senel!
Ot kökü üstünde biter, unutma!
Köhne damğasını vurup atana,
Özgeden özüne sen ata tutma!
Yadın köhnesi de dilin ezberi,
En'anen çiğnine²⁴ niye yük oldu?
Anlaya bilmirem, ne vahtdan beri
Yadı,²⁵ yamsılamag yénilig oldu?!
Bütün köhnelere: — Bu nedir, déye
Gülsek, ne gazanar bundan gelecek?
Veten de, millet de köhnedir déye
Belke tezesini ahtarmag²⁶ gerek?

Onda kim déyecek, kim, bize yahşi?²⁷
Her köhne pis²⁸ déğıl, her teze yahşi!
Lév'e²⁹ ne déyirsen? O goca loğman,
Özge bulağından³⁰ gaire içmedi.
Fövkalbeşer³¹ oldu, ancag héç zaman
Müjik paltarını³² O, déğışmedi!

20— Yıllık 21— Arkayı, geçmiş 22— Babandan 23— Taklit ediyorun 24— Omuzuna 25— Yabancıyı 26— Aramak 27— İyi, güzel 28— Kötü 29— Lev Nikolajeviç Tolstoy: Rus yazarı 30— Çeşmesinden 31— İnsan üstü 32— Müjik elbisesini. Müjik: Rus köylüsüne verilen ad

«Teze yol!» déyip de gışgırmayın³³ siz.
San'at aleminde yol bir mi, yüz mü?
Asil san'atkârı yolsuz, çığırsız³⁴
héç gördünüz mü?

Yaz ilham déyeni,³⁵ ürek déyeni,
Yol özü dolanıp tapacag³⁶ seni,
Galbini, béynini

na-hakg³⁷ yorma sen!
Amandır, özünden yol uydurma sen!
Yénilik hetrine³⁸ yazmagdan çekin!
İlhamdır yaradan san'atı, şî'ri.
Yağmag hetirine yağan yağışın³⁹
Ne bağa hayrı var, ne dağa hayrı!
Galbine, hissine daim arhalan,⁴⁰
Bir de... Elvan⁴¹ sesli éllerimize.
Köhne söz démemiş ilham, héç zaman
Her galbin öz sözü tezedir bize!
Nesense özün ol!

Tezesen onda,
Sen köhne olursan yamsılayanda!
Nesense, özün ol,
könlünden yapış!
Dünene⁴² arhalan,
Bugünden yapış!

1966

33— Bağırıp çağırmanın 34— Çığırsız, yolsuz 35— İlhamın dediğini 36— Bulacak 37— Haksız yere, boşuna 38— Hatırına 39— Yağmurun 40— Ar kalan, güven 41— Rengârenk 42— Düne, geçmiş

RIYAKÂR

Menim övladıma ana dilinde
Ders déyen «ağıllı»¹ müellime bah.
«Veten», «veten» déyir,
Öz övladını
Ecnebi dilinde ohudur ancag.
Özgeye: «Dilini öğren!» déyirsen.
Özünse...
Bu dili beğenmeyirsen!..
Ne déyek bu miskin riyakârlığa?..
Yohsa öz gınını beğenmir bağa²?..

Bir nedir, bés-altı dil bilsin gerek,
Bizim sabahımız;³ körpelerimiz.
Veten diline de dodag büzmecek,
Burdan ayak açıp, yola çıhag⁴ biz.

1— Akıllı 2— Kaplumbağa 3— Yarınımız 4— Çıkalım

Évde ayak açır evvelce herkes,
Sonra uzaglara düşür gademler.⁵
İlkini bilmeyen sonunu bilmez,
Évden üz dönderen⁶ çölde⁷ veremler⁸.

«Evvel évin içi» démişler neden?
Sen çölü bilmezsen, içi bilmeden.
Yahşı bilmek üçün özge bir dili
Evvel öz dilini yahşı bilmeli.

Niye özümüzü öğey sayag biz?
Niye atamızı⁹ tanımayag biz?
Özgeni¹⁰ sévirsen?
İnanmıram men!
Özünü sévmeyen özgeni sévmez.
Vetenin diline gereksiz déyen
Vetenin özünü néce¹¹ sévir bes¹²?

Üzüne dursaydı¹³ yédiğin çörek¹⁴,
Rezil olduğunu özün ganardın.¹⁵
Dilimi dansaydım¹⁶ men de senin tek
Sen kime ders déyip pul¹⁷ gazanardın?

5— Ayaklar 6— Yüz çeviren 7— Dışarıda 8— Verem olur.
hastalanır 9— Babamızı 10— Başkasını 11— Nasıl 12—
Pekâla 13— «Şahid olsaydı» 14— Ekmek 15— Anlardin
16— İnkâr etseydim 17— Para

Veten gayretini çekmeyen oğul
Hem özüne yüküdür, hem özgesine;
Bu dilde ders déyip gazandığın pul,
Yédiğin çörek de haramdır senel

Böyüt balanı¹⁸ da sen özün teki,¹⁹
Dénen,²⁰ özün yaşa, âlem yoh olsun.
Namus olmasa da kéçiner, teki²¹
Dilin uzun olsun, garnın toh olsun.

Seninçün dünyada değer, a nadan,²²
Bir anlıg öteri²³ könül hoşluğun,
Min def'e kiçikdir atalığından²⁴
Senin insanlığın,
Vetendaşlığın!

1967

18— Çocuğunu 19— Kendin gibi 20— De, söyle 21— Ye-
ter ki, 22— Cahil 23— Geçici 24— Babalığından

LATIN DİLİ

Latin dili!
Her sözünde dünya boyda yük taşıyır,¹
Latin dili!
Millet ölüp, dil yaşayır.
«Ana» déyen, «torpag» déyen, «veten» déyen
yoh bu dilde.

Ancag yéne yaşar bu dil.
Sabah² bizim arzımızın
Serheddinden³ o yana da
goşar bu dil.
Belke... bütün ulduzları
gezer bu dil.

1— Taşıyor 2— Yarn 3— Hududundan, sınırından

Döğüşlerde zafer çalıp
Ölen ere benzer bu dil.
Veteni yoh,
Milleti yoh,
Yaşar özü.
İlmelerin temelidir
Evvel sözü, ahır⁴ sözü.
Kim déyir ki, ölüdür bu?
Hekimlerin,
Allimlerin,
Loğmanların dilidir bu.
Bu dil ile hesaplanır ay da il de.
Çiçeklerin,
Böceklerin,
Küleklerin⁵,
Feleklerin
Adlarını yazır âlim:
Ölü dilde.

Kim déyir ki ölüdür bu?
Ötülerin dili değil,
Dirilerin dilidir bu.

4— Son 5— Rüzgârların

Atlantika sahilinde
Coşa coşa
Daşa daşa:
— Men azadam⁶, men hoş-behtem⁷,
Déyir nâtig⁸ yad⁹ dilinde.
Söyle nâtig
İndi neye inanag biz:
Gulağa mı,
Ya göze mi?
Emele mi,
Ya söze mi?
«Men azadam, müstagilem» sözlerini
Öz dilinde démeye de
İhtiyarın yohsa eger,
Dé kim sene azad déyer?..

Söyle néce azadsan ki,
Kômalarda¹⁰ dusdag¹¹ olup
ana dilin.
Böyük böyük meclislerden
İtirilip¹² ilim ilim¹³?..
İclaslarda¹⁴, bir kelmesi, sözü yohdur.
Belke... onun böyük, resmî meclislere
Çıhmag üçün üzü yohdur?
Söyle, belke bic¹⁵ doğulup,
Atasından¹⁶ yoh haberi?
Belke bu dil çoh kâsıpdır¹⁷,
Gucağına sığışmayır
Esrin böyük fikirleri?..

6— Hürüm 7— Mutluyum 8— Hatip 9— Yabancı
10— Kulübelerde, kovuklarda 11— Esir 12— Yi-
tirilmiş, «kovulmuş» 13— İlim ilim itirilmek: Sille tokat
kovalanmak. Sille tokat kovalanmış mı? 14— Toplantılarda
15— Pic 16— Babasından 17— Yoksul

Sen derde bah,
Veten de var,
Millet de var.
Ancag onun dili yohdur.
Éle bil ki,
Güzgü¹⁸ kimi, hamar,¹⁹ şeffaf royalın²⁰ var,
dili yohdur...

İndi söyle,
Hansı²¹ dile ölü déyek:²²
Veten varken,
Millet varken,
Kıçık, yohsul kômalarda
dusdag olan bir dile mi?
Yohsa, uzun esrlerden
kéçip gelen
Halgı ölen,
Özü galan bir dile mi?

1967

18— Ayna 19— Parlak 20— Kuyruklu piyano 21— Han-
gı 22— Diyelim

ÇÖREK¹ - SAADET

Direk oldu göğlere ah-nâlesi bu yerin...
Vetenden iş ahtarıp² ağgün gözleyenlerin³,
Gözlerine ağ düşüp.
Bir parçacığı çörek de vetenden kaçag düşüp.
«Belke...» dedi,
ekipler
bitmeyipdir,
«belke»ni⁴.
Anadolu kendisi⁵ gezdi bütün ölkeni,
Bayır ahtardı⁶,
gördü,
gismetine şor⁷ düşüp.
Vetenin öviaları özge gapılarında
Néce derbeder düşüp.

1— Ekmek 2— Arayıp 3— Bekleyenlerin 4— Belkiyi 5—
Köylüsü 6— Aradı 7— Kırac toprak

Çörek céýran bélinde,
Céýranı hürkütdüler⁸.
Gaçıp onun dalınca
 orda, burda güddüler.
O, gözlerden yayındı⁹,
Onu vurup ötdüler.¹⁰
Éle çörek geldise, saadeti gelmedi,
Anadolu kendlisi, birce şeyi bilmedi.
Her halgın,
 her milletin,
Veteninğen uzakda tapılan¹¹ «saadetin»
Adı saadet olur,
Özü felâket olur...

Garbi Berlin 1972

8— Ürkütdüler 9— Uzaklaştı 10— Geçdiler 11— Bulunan

ÇÖREK¹ - VETEN

Éyninde² «cinsi» şalvar³,
Bélinde énli kemer,
Saçı çiğınlerinde⁴
Döşünde amblemler,
Férmenli⁵ bir türk ile
Men danışdım⁶ erk ile:
— Burda çörek tapmısan⁷, bes⁸ saadet, bes veten?
Çörek saadet değil, unuttun mu bunu sen?
Üç il,
Bêş il,
 Ne zaman,
Döneceksen vetene?
— Harda⁹ garnım tohdursa, ora vetendir mene,
Déye gahgaha çekdi.
O bu gahgahasıyla üzüme şille çekdi.¹⁰

1— Ekmek 2— Üzerinde, vücudunda 3— Kolt pantolonu
4— Omuzlarında 5— Férmen: Batı Almanya'da bir şehir
6— Konuştum 7— Bulmuşsun 8— Pekiyi 9— Nerde 10—
Sille vurdu

Bir garınlığ çörekçün sen unuttun her şeyi.
Sen çöreğe bağladın, taléyini,¹¹ bahtını,
Bes vetenin taléyi?
Bes onu kim düşünsün?
Veten düşmenlerinin garnını tökmek için,
Kimin kini, gazabı
Yanıp gülleye dönsün?
Burda çörek tapmısan,

bes saadet,

bes veten?

Çörek saadet değil; unuttun mu bunu sen?
Saadet-Veten demek!

O, vetene bağlıdır.

Élin¹² galbi dağlıysa, senin galbin dağlıdır.

Bes her zulme, cefaya néce dayanmış baban?¹³

Élle gelen yası da toy-bayram sanmış baban.

Élsiz bir saadeti, saadet bilmemişler.

Unutma,

«Él içinde; öl içinde»

demişler.

Veten-namus.

Namusu

ite atsan it yemez,

Yal için zingildeyer,¹⁴ namusa zingildemez.

Sen insansan!

Namusun, él gayretin hanı bes?

Namusu elef¹⁵ kimi gövşeme!..¹⁶

O, yéyilmez!

11— Talihini 12— Halkın 13— Deden nasıl tahammül etmiş 14— Yaltaklık eder, mızıldanır 15— Alaf, hayvan yemi; ot-saman vs. 16— Çığneme

Bir parçacığ çörekçün hanı kaçsın vetenden
Bes vetende kim olsun?

Kederinden kaçtığıın,

Sabahki, sévincine uzagdan el açtığıın,

O su, hava,

o torpag,

Goy sene ganim olsun!¹⁷

«Harda garnım toh ise, ora vetendir» dédin.

Sen veteni çöreğe néce gurban éledin?

Burda çörek gazanıp özünü de itirdin.

Bığ¹⁸ dalınca gelirken, sakgalı müfte¹⁹ vérdin.

Éurbetde çöreğin var,

üreğin yohdur senin.

Anasız bir uşagsan,

Gıvrıl yat,

dinme!²⁰

Galbin,

oyug-oyugdur senin!

Çöreğin var,

Bes hanı saçına sığal çeken,²¹

Vetenin külekleri?²²

Seni sermest éyleyen gülleri, çiçekleri?

Hanı veten havası?

Hanı ana laylası?..²³

Veten yalnız çörek mi?

Bes bunlar?

Bunlar hanı?

Bir parçacığ çöreğe satarlar mı ananı?²⁴

Garbi Berlin 1972

17— Düşman olsun 18— Bıyık 19— Parasız, karşılıksız
20— Konuşma, sus! 21— «Saçını okşayan» 22— Rüzgârları
23— Ninnisi 24— Anayı

AZERBAYCAN

Azerbaycan sensen benim
Ulviyyetim,¹ şan, şöhretim.
Adın benim öz adımdır,
Sensiz benim ne giymetim?

Nefesimiz Babeklerin,²
Sabirlerin,³ od nefesi.
Mahnımızda⁴ yaşar bizim
Babaların ayag sesi.

Biz tarihe sığınmadığ,
Dünen⁵ varığ,⁶ bugün varığ.
Biz keçmişe güvenerek
Geleceğe addımlarığ.

Azerbaycan, benim aşgım,
Menim andım, benim anam.
Biz ikimiz bir torpağığ,
Men de senin bir parçanam.

AZERBAYCAN

Azerbaycan;
Menim aşgım,

menim andım,
menim anam!

Biz ikimiz bir torpağığ.¹
Men de senin bir parçanam.
Ey gudretim, éy şöhretim,
Sensiz benim ne giymetim?
Torpağından guvvet alıp
yarandım² men.

Hayalimin evveli sen,
sonu sen!
Körpü saldıg biz bugünden geleceğe
Dünen vardığ,

Bugün varığ,
Sabah³ varığ.
Biz dünene güvendikce
Geleceğe addımlarığ.
Ateşine gızındığca,⁴ öviaların
Boğulmadın tüstünde⁵ sen.

Ucalmısın
Çenlibeller⁶ üstünde sen.
Men sabaha üz tutmuşam
Yolum aydın,

aşgım derin.

1— Yüceliğim, 2— Babek-i Hurremi (?-837) 3— Mirza Ali Ekber Sabir (1882-1911) Azeri şairi 4— Türkümüzde, şarkımızda 5— Dün, geçmişte 6— Varız, vardık

1— Toprağız 2— Yarattıldım 3— Yarın 4— Ateşinde ısındıkca 5— Dumanında 6— Çamlıbel: Köroğlu'nun meskeni

Gayaların gılcımsa,
Galhanımdır tepelerin.
İsteyirem senin aydın sabahına
Sinem üstden yollar çekim,
Hayatımın ma'nasısan,
Ey akidem,⁷

éy mesleğim!⁸

Bir elinde gılcınc olup,
Bir elinde saz tutmusan.⁹
Nifretini gürşun édip
Düşmenin sinesinde soğutmusan!
Azerbaycan, adın ateş,
Özün işig.

sözün işig.

Alovlardan yaranmışan.
Biz adınla tanınmışig.

Sen dostu dost,
Düşmenine göz dağısan.
Alnın açıg,
Üzün ağdır;
Yénilmezlik bayrağısan!

1971

7— İnancım, ülküm 8— Yolum 9— Tutmuşsun

ŞEKİ

«Özünüz Şekli olduğunuz halde hele
Şeki'ye bir şi'r hasr etmemişsiniz.»

Bir mektupdan

Bir nağme goşmadım¹ hele men sene,
Dağlar bunu mene kesir² sanmasın.
Men dédim, vurğunam Azərbaycan'a
Déyirem héç zaman hırdalanmasın.³
Könlümden ucalan bu avaz, bu ses,
Böyükdür, ucadır mesleğim⁴ benim.
Bala anasına «sévirem» démez,
Men de démemişem a Şeki'm benim.

Sen öz kéçmişini daim gorudun,
Babamın şöhreti yaşayır sende.
Bu aşga, aşg olsun!

Dünenle⁵ bugün
Çiğın çiğinedir⁶ küçelerinde...⁷

1— «Bir şi'r hasretmedim» 2— Kusur 3— Küçülmesin, küçük
küçük parçalara ayrılmasın 4— Yolum 5— Dünle, geçmişle
6— Omuz omuzadır 7— Sokaklarında

Men sene borçluyam öz balan kimi,
Çoh da ki, şi'rimde görünmür adın.
Menim ohuduğum nağmelerimi,
Menim gulağıma sen pıçıldadın.⁸

Şi'rimin mayası; bu gaynar⁹ nefes
Senin öz çiçeğin, senin öz barın.¹⁰
Şi'rimde dil açıp danışmır mı bes,¹¹
Senin bulagların,¹² göğ çınarların?

Men hem Bakû'luyam, hem Lenkeran'lı,
Gence'li, Kuba'lı, hem Nahçıvan'lı,
Şirvan'lı,

Garabağ'lıyam.

Bütöv¹² vetenime, bütöv bağlıyam.

Men senin goynunda geldim cahana,
Özün bahş éledin Azərbaycan'a.
İçip maral gözlü çeşmelerinden
Élime, obama men vurulmuşam.
Bir éldə doğulup

hoşbahtam ki, men,

Böyük bir vetene oğul olmuşam.

1971

8— Fısıldadın 9— Kaynar, sıcak 10— Meyven 11— Pekiyi
12— Çeşmelerin 13— Bir-bütün, bir bütün halindeki

VETEN TOPRAĞI

Hayalden şi'rin,
Arzudan gözel
Veten torpağı.
Canımdan ezel
Veten torpağı.

Anadan doğma,¹
Baladan eziz
Veten torpağı.
Bir héçik² sensiz
Veten torpağı.

Dünyadan goca,
Balamdan cavan,³
Meslekden uca⁴
Veten torpağı.
Hemişe⁵ cavan
Veten torpağı.

1968

1— Öz, tabii 2— Hiçiz 3— Genç 4— Yüce 5— Her zaman.

ŞEHİD MEZARLARI

Gelirik dünyaya bir amal için
Gedirik...

Yaşayır bu yurd, bu torpag!
Öler bizim kimi veten de bir gün,
Vetençün ölüme hazır olmasag!

Veteni sévmirler guruca sözle,
Vetendir yaradan, yaşadan bizi,
Biz de yeri gelse

Ölümümüzle

Geldik, yaşatmağa vetenimizi!

Néçe esrlere bes éder¹ ba'zen
Vetene hay véren bir odlú² ses de,
Dünen de bugün de yaşayır veten,
Babek'in³ gırılan golları üstde.

1— Yeter, káfi gelir 2— Ateşli 3— Babek: Babek-i Hurre-
mi (?-837). Azerbaycan'ı işgal eden araplara karşı uzun
zaman savaşan Azerbaycanlı bir kumandan. Halife Mu'-
tasım'ın huzurunda kolları ve ayakları kırıldıktan sonra
kafası kesilerek öldürüldü. Babek, XX. yüzyıl azeri ede-
biyatında vatani işgalcilere karşı müdafaa eden millî bir
kahraman olarak kabul edilmiştir.

Şehid mezarları... Düşmen ganimi!⁴
Vetenin köksünde vügarla⁵ durup
Menim varlığımı bir tasdig kimi
Yurdun sinesine möhrler vurup.

Şehid mezarları...

Bu mağbereler

O esrin bu esre uzanan eli.

Başgınlr...

Hücumlar,

Vuruşlar,⁶

Neler!

Bir halgın tarihi...

Aşgı, emeli!

Şehid mezarları...

Meni,

Hem seni,

Bir yola çağırır,

Tek bir söz déyir.

Bütün esrlerin fikirlerini,

Bir fikrin oduna şó'lelendirir.⁷

Şehidler nur saçır amalımıza.⁸

Hemişe yénilmez,

Hemişe mağrur!

Onlar gonag⁹ gelir hayalımıza,

Onlar ruhumuzda binalar gurur.

4— Düşmanın düşmanı, düşmana gözdağı 5— Vakarla

6— Vuruşmalar, savaşlar 7— Şu'lelendirir, ışıklandırır

8— Emellerimize 9— Misafir

Şehidler sıçrayıp hayalımızden
Ötür¹⁰ mahnısını¹¹
öten¹² çağların.

Hayır-dua vérir bize her zaman,
Başına dolanıp od-ocagların.

Şehidler boylanır esrlr üstden,
Dolanır zamane,
Dönür garine.¹³
Néce¹⁴ yaşamağın,¹⁵ néce ölmeğın,
Tehrini¹⁶ öğredir nevelerine.¹⁷

Veteni sévirem déyen çoh olar,
Démeye ne var ki, dil yorulmasa.
Veten de bizim tek öler, yoh olar,
Vetenin yolunda ölen olmasa.

1975

10— Söylüyor, okuyor 11— Türküsünü 12— Geçmiş 13—
Zaman, devir. Bir Karine 33 yıl kabul edilmiştir. 14— Ni-
ce, nasıl 15— Yaşamanın 16— Tavrını, şeklini 17— To-
runlarına

ÖLÜME GEDENDE

Siggetül-İslam'ın hatırasına

Ömrü boyu

«Veten» dédi,

«Halg» dédi.

O, azadlığ namine
Bedbaht memleketine
«Oyan»² dédi.

«Galh!» dédi.

Galhdı bütün memleket,
Gétđi onun dalınca.
And içdiler gılınca
Hamı³ çarpışacagdır
Gelmenin⁴ caynağından⁵
Azadlığı alınca.⁶
Vuruşdular,

gırdılar

Gırdılar,

gırdılar.

Ahır,⁷ mağlup oldular.

1— İran meşrutiyet hareketleri sırasında idam edi-
len mücahidlerden biri 2— Uyan 3— Hepisi 4— Gelme:
Dışardan gelmiş olan, yerli olmayan (?) 5— Pençesinden
6— Hürriyeti alıncaya kadar 7— Sonunda

Başçı* teslim olmadı
Çekildi Erk* başına
Vuruşdu tekbaşına.
Vuruşdu illerle o.
Vuruşdu, usanmadı.
Ne gader vuruşurdu,
Ne özünü,

ne de ki
Azadlığın namine¹⁰
Ölen övlemlerini
Goca, mağlup sanmadı...
Garibe ehvalatlar¹¹
Gezdi el arasında;
Ahır düşdü lap¹² elden,
Goca şiri¹³ tutdular
Bir gün mağarasında.
Öz hayrını, şerini
Hele de anlamayan
Boynundaki haltanı¹⁴
Özüne zinet¹⁵ sayan
Kesler: «Celladsan!» déye,
Başladılar o saat
Onu muhakimeye.
Dédiler ki, néce il
Gırğına vérdin bizi.
Hamimizin gözünden
Saldın vetenimizi...

8— Başkan, reis 9— Erk; Tebriz civarında bir yer, Tebriz'deki bir kale 10— Namına, adına 11— Şaşılacak, garip hikâyeler 12— Tamamen 13— Arslanı 14— Tasmayı 15— Zinet, süs

Ölüm béle¹⁶ çoh azdır,
Senin kimi cellada.
Gurban vérdin minleri
Bir şöhrete,
Bir ada...
Ölmelisin, ölmeli,
Gatil, gatl édilmeli.
Goca dédi: — Bu geldi
Menim elimden ancag.
Ölüm namine yoh, yoh,
Hayat!
Hayat namine
Vuruşmuşam men ancag.
Anlaya bilmediniz
Néyleyim ki, siz meni.
Téz öldürün, téz meni.
Bir ah çekdi derinden
Goca galhdı yérinden,
Bahdı dar ağacının
Yéllenen¹⁷ kendirine.

16— Bile 17— Rüzgârla sallanan

Negeng¹⁸ addımlarıyla
 Gétđi é'dam yérine,
 Birden, o ne gördüse
 Durdu... dayandı¹⁹ bir an.
 Téz yolunu deęiřdi,
 Dolandı,
 Ötdü²⁰ yandan.
 Yol üstünde alov tek²¹
 Alıřan²² bir çiçeęe,
 Gıymadı...
 Géri döndü.
 Ölüme gédende de
 O, adi bir çiçeğin
 Hayatını düşündü...

1972

18— Heybetli, gösteriřli 19— Durdu, bekledi 20— Geçdi
 21— Alev gibi 22— Tutuşup yanan

VETEN AŞGI

Veten aşğı her eşgiden¹ ezeldir,
 Menim élim,² benim dilim gözeldir.
 Öz canımdır, öz anamdır Vetenim,
 Azerbaycan, men seninem, sen benim.

Bu torpagdan guvvet alıp boy atdıg,
 Veten üçün biz yaşadıg, yaratdıg.
 Bülbül ötmez gülüstansız, cemensiz
 Biz de köksüz budaglarığ³ Vetensiz.

1989

1— Aşkdan. Azerî Türkçesi'nde «aşk» kelimesi aslında
 «eşg» diye söylenir. Bazan vezin icabı ablatif (-den) ekini
 alınca da «eşgiden» şekline girer 2— İlim; halkım, ilim
 3— Budaklarız; dallarız

DEYİRLER

Danışdın,¹

İndi de bizi dinle sen!

«Veteni sévirem» dédin,
çoh gözeli!

Ancag ay éloğlu,
bu sévginle sen,

Vetenin boynuna minnet goyma gel.

Sen öz şöhretini, sen öz şanını,

Fikrini, hissini, heyecanını

Vetene borclusan, vetene ancagi

Sen onu sévirsen,
bu sévgini de

Tek ona borclusan, sen ona ancagi!

Sévirsen, sévgiden evez² gözleme,³

Ahı⁴ sen özünü ona borclusan.

Eger sévirsense «menimsen» déme,

Sévenler «Onunam» démiş her zaman.

1— Konuştun, söyledin 2— Karşılık 3— Bekleme 4— Ahı:
Bir cümle başı edatı. Burada «elbette» anlamına

Tanına bilersen bütün dünyada

Şöhretin:

Vetenin serhedlerine

sığışmasa⁵ da

sığışmalısın

sen özün yéne,

seni böyüden

bu doğma yurda.

Sen ahı burda

ganad açmısın.⁶

Uzagliara da

burdan uçmusan.

Unutma bir an .

Kıçıksen dünyanın mügabilinde;

Böyüksen ancag

Doğma torpağında, doğma élinde.

Déyirler,

Démisen:⁷ «Men vetenle yoh,⁸

Vetenim menimle tanınır indî».⁹

5— Sığmasa 6— Açmışsın 7— Demişsin 8— Vatanla değil
9— Şimdi

Bir küçük metlebi¹⁰ unuttun ancag,
 Seni tanıdan da öz vatenindi!
 Dédiğin metlebi derinden düşün,
 Gör kimin önünde lovğalanırsan!¹¹
 Özünü anana değil,
 sen bugün
 Ananı özüne borclu sanırsan.
 Doğrudur her yerde çekilir adın;
 Ancag bu hürmeti tek kazanmadın.
 Unutma, arhandı dayanıp¹² vaten.
 Sen onun hatrına ezizlenirsen.¹³
 Anayla, atayla¹⁴ öğüner uşag¹⁵
 Na-halef¹⁶ övladdan, selef¹⁷ ne gözler!
 Unutma,
 Özgeler uşağı ancag
 Ananın hatrına ohşar, ezizler.

1967

10— Mes'eleyi 11— Kibirleniyorsun 12— Durmuş 13—
 Aziz tutuluyorsun; çok seviliyorsun 14— Babayla 15— Ço-
 cuk 16— Na-halef: Birinin yerine geçmeyen. Burada «ana-
 babasına layık olmayan» anlamında. 17— Selef: Yerine
 geçilen. Burada «ana-baba» anlamında.

BESDİR¹

«Bizim müdrik,
 ağsaçlı,
 gahraman
 élimiz var.
 Bizim goç Kôroğlumuz,
 Bizim Nesreddinimiz,²
 Bizim Füzulimiz var!»
 Vallah, bunu çoh dedik,
 Billah bunu çoh dedik.
 Kécmişin kölgesinde
 Ağzımızı havaya
 acıp
 Yatmag istedik...
 Ancag,
 bunu bilmedik;
 Köhne³ hava içinde
 Ürek⁴ susur,
 boğulur.

1— Kâfidir², yeter 2— Nasreddin Hoca 3— Eski 4— Yürek

Kölgede yatanların,
 Öz kölgesi yoh olur...
 Hara⁵ géde bilerik⁶
 Boş elle,
 Guru sözle?
 Yéter öğündüğümüz
 Soyumuz,
 Kökümüzle!..
 Yéter, yéter déyirem,
 Gartal familyasıyla⁷
 Bugün hırda⁸ guş olmag.
 Dünenin humarıyla⁹
 Hele de serhoş olmag!..
 Bizim amblemimiz,
 Remzimiz,¹⁰
 Şerefimiz
 Goy olsun selef, dedik.
 Ağıllı övladımız
 Sehvimizi¹¹ déyende
 Ona na-halef¹² dedik!

5— Nere 6— Gidebiliriz 7— Ailesiyle, «o, aileye mensup olduğumuz halde» 8— Küçük 9— Geçmişin verdiği sarhoşlukla, sersemlikle 10— İşaretimiz 11— Hatamızı 12— Na-halef: Geleceği olmayan, «Büyüğünü, küçüğünü bilmeyen, büyüklerine layık olmayan»

Kôroğluya, Babeke¹³
 Abide goyulsa da
 Öğünmek biz bugün.
 Onların amalını
 Yaşatmag,
 en möhteşem,
 Héykeldir onlar üçün!
 Gahramanlar barede¹⁴
 Ta'rifler söylemekde¹⁵
 Gahramanıg biz ancag.
 Ağlımıza gelmeyir
 O gahramanlar kimi
 Yaşamag!
 Önden henirti¹⁶ duyup
 At döndü,
 Dala bahdı,¹⁷
 Şir¹⁸ gabagdan¹⁹ şığıyıp²⁰
 Köhleni²¹ yere çahdı.
 Göz gabağa bahmasa
 Dala galar ayaklar.
 Arhada galanları
 Zaman özü ayaklar.²²

13— Babek-i Hurremi: (? - 837) Arapların, Kafkasya civarını işgal edişinde onlara karşı uzun zaman direnen bir kumandan 14— Hakkında 15— Ta'rif söylemek: Birini övmek 16— Homurtu, hayvan sesi 17— Arkaya baktı 18— Arslan 19— Önden 20— Birden hücum edip, aniden atılıp 21— Küheylanı 22— Ayaklar, çığner

TEZADLAR

— Poemasından* Bazı Bölümler —

(*) Uzun manzumesinden. Bu kelime rusca vasıtasıyla Azeri edebiyatına geçmiştir. Birçok şairin bu türde eserleri vardır. Burada «Tezadlar» adlı manzumeden üç bölüm almakla yetindik.

BEYİN AHINI¹

Amerikanın gızılı² var,
Doları var.
Bu doların gücüne de
Uzag, yahın ölkelerde
Gizli gizli yolları var.
Ölkeleri değil yalnız
Gözel güzel duyguları
Derin derin fikirleri,
Zencirlere sala bilen³
Güclü güçlü golları var.
Alır, satır⁴ o herşeyi
Şirin şirin dilekleri,
Béyinleri,
Ürekleri...
O, suları bulandırır,
Gızılların şafağıyla⁵
O, gözleri gamaşdırır,
Ağızları sulandırır.

1— Akını 2— Altını 3— Vura bilen, zincirleyen 4— Alıyor satıyor 5— Altınların «pırlıtsıyla»

Telesinin⁶ gırmağına⁷
Guyrug tahip
Asiyanı⁸ dolandırır,
Afrikayı dolandırır...
Bezек vurup
O, «azadlıg héykeli»ne.⁹
İngilisin barmağını
Çohdan kesip
Calag édi¹⁰ öz eline.
Hırda¹¹ hırda ökelere
Layla çalır.¹²
Siyaseti hamarlayıp¹³
Hayalleri tumarlayıp¹⁴
Fikirleri tora salır...¹⁵
Afrikadan,
Asiyadan,
Avropadan
Amerikaya ağıl ahır,¹⁶ béyin ahır.
Yüz-yüz ahır,
Min-min ahır...

6— Tuzağının, torunun 7— Sapına, ipinin bağanağına
8— Asya'yı 9— Hürriyet Heykeli'ne 10— Eklemiş, aşla-
mış 11— Küçük 12— Ninni söylüyor 13— Parlatıp, yaldız-
layıp 14— Tımarlayıp; sevip okşayıp 15— Ağa, fileye
16— Akıl akıyor

Béyinleri hammal kimi daşıyırlar
Galag galag.¹⁷
Onu satag,
Bunu alag!...
Dili bağı,
Köksü dağılı milletlerin,
Tekce¹⁸ varı, serveti yoh,
hissi,
fikri,
Düşüncesi talan olur.
Hagigatin doğru, düzgün tercümesi
Yalan olur.
Néce néce ilden beri
béyinleri
Bir dollara değmeyenler
Alır, satır
Fikir dolu,
Emel dolu,
Işığ dolu
béyinleri.

17— Yığın yığın 18— Sadece, bir tek

Söz gudurup hakkı danır,¹⁹
«Hakigati» temsil éden,
Ganun saplı baltalarla
Hakgın başı parçalanır.
Bu ganunlar layla çalır²⁰
Milletlere beleğinde,²¹
Yalanların başı durur bir ölkede,
Elleriyse gezir başga bir ölkenin
üreğinde.

Milletlere hayırını, zararını
O gösterir,²²
Ganun ekip
Gızıl derir.²³
Amerikaya béyin ahır,
emel ahır,
ışık ahır.

Bu emele, bu ışığa
Afrikalı génden²⁴ bahır,
Asiyalı génden bahır.

1966 - 1967

19— İnkâr ediyor 20— Ninnî söylüyor 21— Asma beşi-
ğinde 22— Gösteriyor 23— Altın deriyor 24— Uzaktan

DEBLER

Restorana gelmişem,
Yéyem,
İçem,
Hezz alam.
İt mi boğuşdururlar,
Bu ne sesdir? ay balam?
Orkéstra haray salıp¹
Yöndemsiz² gûrultular,³
Birbirinden séçilmir.⁴
Vallah ağız déyeni⁵
Gulag éşide bilmir.⁶
Belke...

Géri galmişam:
Esr⁷ çoh gabagdadır,⁸
Mene uzagdan bahır?...
Néyleyim ki, bu yönsüz,⁹
éybecer¹⁰ gûrultular
béynime mismar¹¹ çahır.

1— Şamata-gürültü ediyor, imdat ister gibi sesler çık-
ıyor 2— Münasebetsiz, çirkin 3— Gürültüler 4— Seçilmi-
yor, ayrılmıyor 5— Agzın söylediğini 6— İşitemiyor 7—
Asır, çağ 8— Önlerdedir, öndedir 9— Biçimsiz, rastgele
10— Çirkin 11— Çivi, mih

Biz bu gelme seslere:

Bu uydurma,

Bu sahta,

Bu düzelme seslere

Esrin sesi mi déyek?

Men bilmirem,

özgenin

Gabagından galanı,

Ahı niye gövşeyek?¹²

Meger yénilik midir,

Özünü beyenmeyip

Özgeni doğma tutmag?¹³

Géyip özge çekmesi,¹⁴

Yéřişini¹⁵ unutmag?

Başa salın bir meni,¹⁶

Gözel nağmelerimiz

var iken

neden ötrü,

Yamsılayag¹⁷ özgeni?...

Yénilik mi?

Bağışla!

Yamsılamag: En büyük

Köhnelikdir,¹⁸ köhnelik!

Bizi hara aparır¹⁹

Bu «yénilik» edası?

Hendbolun,

Futbolun

Hakimlik iddiası?

12— Pekiyi niye ağzımızda geviş getirir gibi dolaştıralım

13— Öz, tabii saymak; kendinden kabul etmek 14— Başkasının çizmesini giyip 15— Yürüyüşünü 16— Beni bir ikna edin, bana bir anlatın 17— Taklit edelim 18— Eski-lik 19— Nereye götürüyor

Döğüşüp gan tökmüşük

Biz agide adlanan

En doğru yol, yolunda.

Min-min adam önünde

Amansız döğüş gédır²⁰

İndi... Fotbol yolunda...

Hara olur goy olsun,

Çörek çıkartdığın²¹ yer

Vetenin gayretini

Ömründe çekmeyenler,

Futbol alanlarında

Dönür veten-pervere

Öğünür abes yére!...

Onun veten gayreti

Özü kimi sahtadır,

Gayretinin sikleti

Ayaglarda sürünen

Futbol ağırlıgdadır.

Nedir bu eğlenceler?

Derk éde bilmirem men.

Adamlar usanıp mı

Derin düşüncelerden?..

20— Döğüş oluyor, savaş sürüp gidiyor 21— Ekmek ka zandığın

Déyirler, Amerikada
Alimler baş sındırıp²²
İnsan için

cürbecür²³

Kakainler,
Tiryekler,²⁴
Eğlenceler

düşünür.

Néçin?

İnsan fikirden,

Gaygıdan,

Düşünceden

Biraz ayrılın déye.

Bu dünyadan üzülop²⁵

Özüne dalsın déye...

LSD; teze tiryek.

Neş'elenmekçün

insan

Ağlı itirsin²⁶ gerek.

Birce²⁷ günlük kék için,

Ba'zan insan

el çekir

Ağlından da büsbütün.

Derde bah!

El götürür

Düşünceden, ağıldan

Ağıl esrinde insan!..

22— Baş sındırmag: Kafa yormak 23— Çeşit, çeşit 24— Af-
yonlar 25— Kopup, sıyrılıp 26— Aklı yitirsin 27— Bir
tek, biricik

Neye gerek düşünmek?

Gül,

Hırıllda, neş'elen!

Özünü derde salır

Çoh düşünen,

Çoh bilen!

Esr bura mı²⁸ gelmiş?..

İnanmıram buna men!

Bugün bu déb,²⁹ sabah³⁰ o deb.

Bu deb gédir,

o deb gelir.³¹

Paltarımız³² köhnelmemiş

deb köhneler.

Deb değişir, biz açmamış gözümüzü,³³

Bu deblere

Uygunlaşa-uygunlaşa

İtiririk özümüzü.

Nağmede de

Şi'rde de teze deblər...

Değişdikce

bu gaydalar,

bu ölçüler,

bu edebler,

İnam itir³⁴

Taglid gelir,

zövg alçalır.

28— Buraya mı 29— Moda 30— Yarın 31— Geliyor 32—
Elbisemiz 33— Gözümüzü açmadan 34— İnanç kaybolu-
yor, yitiyor

Özümüzden bes ne galır?
 Ahı, néçin özümüzü
 Gurban vérek deblere biz?
 Gelin tapag³⁵ özümüzü
 bir kere biz!
 Her yétene baş eğmek:
 Adama bir sıfat gerek,
 inam gerek!
 Yazığ söğüt!
 Ne méyvesi, ne barı var,
 Onuncün de
 Ne gayreti, ne arı var,
 Ne kişilik vugarı³⁶ var.
 Vugar ki, yoh, «beli»³⁷ déyir,
 Gâh bu yéle,
 Gâh o yéle!
 Ey deblere uyan oğlan,
 sen de béle!³⁸
 Öz barın ki, yohdu senin,
 Vugarın ki, yohdu senin,
 Gerek ağzın téz sulana
 Özgelerin méyvesine.
 Öz sesin ki, yohdu senin,
 Éle³⁹ dem tut yad sesinel..

1966 - 1967

35— Bulahım 36— Erkeklik vakarı, gururu 37— Evet
 38— Böyle, bu şekilde 39— Öyle, o şekilde

EPİLOG¹

Tezadlar!
 Tezadlar artır ilbeil.²
 Zaman, öz-özünü néce danır³ héy.
 Gédirik...
 Gétдикce gısalmır⁴ bu yol,
 Çekirik...
 Çekdikce derd uzanır héy...
 Bu gadar yazmışam, hele azdır, az.
 En büyük, en derin söz içimdedir.
 Hag-na-hag,⁵
 düz-eyri,
 gam-sévinc,
 gış-yaz
 Menim öz içinde, öz içimdedir.

1— Sonsöz 2— Yıldan yıla 3— Nasıl inkâr ediyor 4— Kısalmıyor 5— Haklı-haksız

Menim üreğimde baş-başa durur,
Gorhuyla cesaret,
Şübheyle inam.⁶
Biri o birine min cür tor gurur,⁷
Onlar vuruşurlar...

Men harayçıyam!⁸

Cesaret; vugarım, azmim, hünerim,
Gorhu; mütiliğim, itaetimdir.
Özüme düşmendir öz fikirlerim,
Bunlar barışmasa... felâketimdir.
Cesaret, gorhunu⁹ üsteleyende,
Bêş adam içinde, déyirem «men de
Adamam...

Öz yolum, öz emelim var...».

Bunu öz-özüme söylesen de men,
Gorhu baş galdırıp sinemde herden¹⁰
Burulup¹¹ sürünen bir ilan kimi
İzleyir her yerde cesaretimi...

Bilmirem, içimde baş-başa duran,
Meni gâh dindiren,¹² gâh da donduran
Bu müdhiş hayallar,
Bu hallar nedir?
Cesaret gelende rahatlık gédir...
Gorhu hökm édende...
kiçilirem¹³ men...

6— İnanma, inanç 7— Bin türlü tuzak kuruyor 8— İmdat
isteyen, bağırp çağırın 9— Korkuyu 10— Arada bir
11— Bârûlûp, kıvrılıp 12— Konuşturan 13— Kûçûlûyorum

Vicdanım gizlenir hecaletinden.¹⁴
Bir de görürsen ki, oyanır vicdan,
Déyir: — Hayat mıdır seni gorhudan?
Ahı néyleyirsen bu cürük ömrü?
Kişi kimi yaşa bêş günlük ömrü.
Gorhuyla cesaret durup dôş-dôşe
Teze bir inamla girir dôğüşe!

Néçe «men» yaşayır tek birce «men»de
Öldüren de menem, ahı ölen de.
Su da özümdedir, od da özümde.
Dost da özümdedir, yad da özümde.
Rehm¹⁵ de mendedir, zûlm de mende,
Hayat da mendedir, ölüm de mende...

İnsanlar dôğüşür biri-birile,
İnsanlar dôğüşür öz-özlerle.
Yaman dôğüş gédir¹⁶ göğde, yerde de.
Dôğüşler her zaman girir bir dona.
Utanmaz-utanmaz her dövrde de
Yıhırığ günahı esrin boynuna.
Dé, kimdir yaradan bu fesadları?
Dôğüşde yaranır en büyük söz de.

14— Utancından 15— Rahm: Esirgeme, merhamet 16—
Kavga oluyor

Esrin ne günahı?

Bu tezadları

Gelin biz ahtarag¹⁷ öz içimizde.
Sonsuz doğuşlarda hayat yükselir,
Bütün yükselişler govadan gelir.

Ba'zan bir saatda, bir nece günde,
Daşıyır illerin yükünü insan.
Ba'zan özümüzü tapmag¹⁸ üçün de,
Biz kéçe bilirik¹⁹ varlığımızdan.
Sükûnet...

Dayanır²⁰ dilsiz mezarda
Gabrin başdaşına ilişip zaman.

Vuruşa-vuruşa

bu vuruşlarda

Özünü ahtarır hemişe²¹ insan...

— Mezarda tapır mı?²²

— Ne déyim²³ sene!

Başga cür²⁴ yaşamag son tesellimiz.

Ahı, eslimize dönürük yéne,
İlkimiz torpağa garişanda biz...

1966 - 1967

KÖHNE BAYATI'

BMT² iclasında³ Pakistan nümayendesi⁴ Ağa Şahi demişdir: «Köhne müstemlekeçiler kimi İsrail de öz tecavüzünü iltifat kimi galeme vérerek⁵ iddia edir ki, o, tutulmuş⁶ arazilere güya (medeniyyet behreleri?) getirmişdir.»

(Gazetelerden)

Hakg-adalet gücde midir?

Zorun gücün var déye

Sene gul olmalıyam?

Bu arzudan o arzuya çatmag⁸ üçün

Ayagların altında

Belke yol olmalıyam?

Belke senin havan çatmır,⁹

Havamı da sene véríp

Özüm boğulmalıyam?

1— «Eski şarkı» 2— BMT: Birleşmiş Milletler Teşkilatı
3— Toplantısında 4— Temsilcisi 5— İleri sürerek, iddia ederek 6— Ele geçirilmiş, işgal edilmiş, 7— Hisseleri, payları. «Tohumları» 8— Kavuşmak 9— Yetişiyor

17— Arayalım 18— Bulmak 19— Çeçebiliriz 20— Duruyor
21— Her zaman 22— Buluyor mu? 23— Diyeyim 24— Türlü

Sinem üste geze geze,
Déyirsen ki,
— Medeniyyet getirmişem
men sizen!

Bu ki, köhne bayatıdır,
Kéçen esrden galıp.
O taydaki¹⁰ hâmilerin
Bu zurnanı çoh çalıp.
Sen zurnanı tezeleye bilmedin,
Héç olmazsa bayatını tezele.
Hâmilerin kaçabiler dalından¹¹
durma,
teles,¹²
téz éle!¹³

Medeniyyet perdesile
Emelini danırsan.¹⁴
Başımıza yağdırdığın bombaları
Belke çiçek desteleri sanırsan?
Bir milletin
özgesine gul olmağı
Ne zamandan medeniyyet sayılmış?
Bil ki, Erebi
O ezilen, mahkûm ereb değil artıg
O da çohdan ayılmış!

10— O taraftaki, o kıydaki 11— Arkasından 12— Acele
et 13— Tez ol! 14— İnkâr ediyorsun

Öz alınımın teri ile
bécerdiğim¹⁵ torpagların
Méyvesini derirsen.
Öz yolumda
Mene yol gösterirsen.
Bu dözülmez¹⁶ rezalete,
tahkire mi
medeniyyet déyirsen?
Golumdaki zincire mi
medeniyyet déyirsen?

Aferin üstadına!
Vahşillği medeniyyet adına
Milletlere yédirtmeği
Çoh güzel öğrenmişem
Sen öz hâmilerinden!

Hitler at oynadırdı
Dünen obalarında!
Bunu unutmamışdır
Yér altında cürüyen
Senin babaların da.
Sen sabun olmadın mı
Dünenki faşistlerin
Ölüm sobalarında?..

15— Bakıp gübrelediğim, işlediğim 16— Katlanılmaz

Gaçıp zulmün elinden,
Den¹⁷ kimi sepidiniz
Dünyanın her yérine.
Herden¹⁸ bahsa pis¹⁹ olmaz
Adam yola saldığı
Dünenki günlerine...

Düneni çıhartmısan²⁰
Ne téz yadından²¹ bugün?
Celladlığ öğrenirsen
Öz celladından bugün...

Gonşuya diş gıcıdıp,²²
Uzagdaki düşmene
El açmađın yéri yoh;
Sen éle düşünme ki,
Uzun gış gécesinin
Bir aydın seheri yoh!

Okéanın²³ o tayından²⁴
Dil véren olmasaydı,
Siz béle çaşmazdınız.²⁵
Gamlı tarihinize
Siz öz galebenizle
Mađlubiyet yazdınız.

1967

17— Tane 18— Arada bir, bazan 19— Kötü 20— Çıkart
mışsın 21— Hatırından 22— Diş bileyip, dişlerini gösterip
23— Okyanusun 24— O kıyısından 25— Şaşırmadınız

GARA KUTU'

Amerika jurnalisti Dévid Rorvik «Dünen² değenek,
bugün gara gutu» megalesinde gösterir ki, Améri-
kada adamları muti robota çevirmek için her va-
siteye el atırlar. Merkezi keşfiyyat³ idaresi adam-
ların danışığını yazmag⁴ için «gara gutu»lardan
istifade edir.

«Lit. Gazeta», 1975 8 Yanvar (Ocak)

Rorvik déyir:

Ötüp keçdi⁵ değenekler zamanesi.

Gelip çatdı,⁶

Dodaglarda, gulaglarda

döğenekler zamanesi.⁷

1— Kara kutu: Dinleme cihazı 2— Dün, geçmişte 3— Is-
tihbarat, haber alma 4— Danışık yazmag: Teype ses kay-
detmek 5— Geçip gitti 6— Yetiştı 7— Dögenek: Döverek,
ezerek bir şeyi nasırlı hâle getirme. Burada «ağızların
bağlı, kulakların tıkalı olduğu zaman» anlamında.

Aynı sözler dodaglarda cadar⁸ oldu.
 Gulaglarda gabar⁹ oldu.
 Dédiler ki, bir méhraba el açmalı,
 Bir cıgırla¹⁰ dağ aşmalı,
 Aynı sözü eşitmeli
 Aynı sözü danışmalı!¹¹
 Aynı sözler gulagları döğectledi,¹²
 Ötüp kécđi değenekler zamanesi,
 Gelip çatdı döğenekler zamanesi.
 Gulağımız yağır oldu,
 Oten günler bugünlerden fağır¹³ oldu.
 Döğenekler değenekden ağır oldu.
 Kücelerde,¹⁴
 menzillerde,¹⁵
 Oteilerde; gara gutu
 Fikirlerin
 Arzuların dar tabutu!
 Ora¹⁶ gétme, gériye dön; gara gutu!
 Kibrit boyda magnitafon;¹⁷ gara gutu!
 Öz doğmaca¹⁸ menzilinde
 Üreğini danışdırma¹⁹ sen, dilinde!
 Siyasetler pillesile²⁰
 Reyasete²¹ galhanların²²
 Çirkâbına²³ bulaşarsan.

Öz dilinden dolaşarsan!
 Her şehirde, her otagda²⁴
 O bucagda, bu bucagda
 İzler seni; gara gutu!
 Fikirlerin, arzuların dar tabutu!
 Senin hakkın: gutulardır.
 Hakk önünde eğil,
 eğil!
 Tek özün mü? Hayır, hayır!
 Beynindeki fikirler de,
 Galbindeki duygular da
 Senin değil,
 Senin değil!
 Basdı bütün memleketi
 Gutuların vahimesi.²⁵
 Üreklerde doğulmamış
 Téz boğuldu
 Fikirlerin çağa²⁶ sesi.
 Fikirleri gülleleyip²⁷
 Hayalleri öldürdüler,
 Tökülmedi ancak gonı.

8— Çatlak 9— Nasır 10— Yolda, patıkada 11— Konuşmalı
 12— Hizaya getirdi, aynı hâle soktu 13— Uslu, yumuşak, yok
 sul 14— Sokaklarda 15— Evlerde 16— Oraya 17— Ses al-
 ma cihazı; teyp 18— Kendi 19— Konuşturma 20— Basa
 mağıyle 21— Başkanlığa 22— Çıkanların, yükselenlerin
 23— Kırđı suyuna

24— Odada 25— Korkusu 26— Bebek, yeni doğmuş, körpe
 27— Kurşunlayıp

Düşünenin yanan galbi;
Fikirlerin gabristanı!
Bir ürekde yüz-yüz²⁸ gabır!
Kime vérek başsağlığı?
Ölenlerin sahibi yoh!
Biz işiğli fikirtiler,
Bir fikirsiz, akidesiz²⁹
gulbéçeye³⁰ gul olmuşug!
Ayaglara yol olmuşug.
Bahın bize, görün bizi,
Ne gündeyik.
Héc bilmirik ne meslekde,
Ne dindeyik.
Biz hamımız
Kibrit boyda
Gutuların içindeyik!

1975

28— Yüzlerce 29— İnançsız, ülküsüz 30— Küçücük kula başkasının kuluna

MENİM ANAM

Savadsızdır,¹
Adını da yaza bilmir
Menim anam...
Ancag mene,
Say² öğredip,
Ay öğredip,
İl³ öğredip;
En vacibi:
Dil öğredip
Menim anam...
Bu dil ile tanı mışam
Hem sévinci,
Hem de gamı...
Bu dil ile yarat mışam
Her ş'irimi,
Her nağmemi.
Yoh men hécem,
Men yalanam,
Kitap-kitap sözlerimin
Müellifi: benim anam!..

1968

1— Okumamıştır, okuma-yazması yoktur 2— Sayı 3— Yıl

ANA HEDİYESİ

Anam namaz üste al açıp göğ
Allah'a yalvarır «ya Rabbim!» déye:
— «Sensen halg éliyen bu göğü, yéri,
Candan şirin olur bala, ay Allah.
Sen benim ömrümden kesip illeri,
Balamın ömrüne cala¹, ay Allah!

Bu nedir? Arzuva, dileğe bir bah,
Gör bir neler kéçir² ana galbinden?!
Çohdur bu dünyada hediye... ancag
Ömürden hediye görmemişem men.

İsterem bir ana, bir bala sözü
Lugatda sözlerin önünde géde.³
Uca⁴ olduğundan ananın özü
Ucadır, büyükdür hediyesi de.

Çohdur hediyeler insan adına:
Gıymetli ziynetler, gıymetli daşlar,
Ana hayat vérir öz övladına,
Hem de öz ömründen ömür bağışlar.

1973

KÖRPE NEFESİ

Bir azca çıhanda körpenin sesi
Ananım gözünde garalır cahan.
Guşlar dile gelir, ana nefesi
Bala nefesine tohunan zaman.¹

Ayrı düşen sular birleşir bu dem,
Hasretler govuşur biri-birine.
Éle bil yuhuya çevrilip² alem
Gonur körpeciğin kirpiklerine.

Külekler³ esmesin, şimşek çahmasın,
Körpe, yuhusunda gül deren zaman.
Göğler gûrlamasın,⁴ séller ahmasın,
Ana körpesine süd véren zaman.

1— Dokunduğunda 2— Rü'yaya çevrilip 3— Rüzgârlar
4— Gürlemesin

1— Ekle, kat 2— Geçer, geçiyor 3— Gide. Önünde ola
4— Yüce, ulvı

Guşlar nağmesini désin aheste,
Ayılmasın déye körpe yuhudan.
Ana eğilende béşiğin üste,
Onun da önünde eğiler cahan.

Bu an tebiet de hayale gédir⁵
Susarag dinleyir yalnız bir sesi:
Dünyada en ince, en pâk nağmedir,
Körpe mişiltısı, körpe nefesi.

Bu pâk nefesdeki étri⁶ duyanlar
Dalır⁷ en mügaddes bir şi'riyyete.
Hanı⁸ bu ma'nanı⁹ véren san'atkâr?
Bu ince şi'riyyet sığmır san'ata.

Béşikler üstünde bir çırag tekin¹⁰
Analar sübheçen¹¹ ürek yandırır.
Yanan ana galbi, öz körpesinin
Ömür yollarını işiglandırır.

1954

5— Hayale dalıyor 6— İtri; güzel kokuyu 7— Dalar 8—
Hani 9— Ma'nayı 10— Lamba gibi 11— Sabaha kadar

YÉNE' BİR ARZU GALDI

Ananın üreğinde
Arzular durdu safa,²
Bala gıgıltısını
Êşiderken ilk defa.

Arzu doğdu arzudan,
Dédi: — Balama gurban
Keher atlar,³ gulunlar!⁴
Balam ne vaht dil anlar?

Uşag dil de anladı,
Dil açdı: — Ana dédi.
Ana: — Her derdin bala,
Gelsin bu cana, dédi.

Üzüne güldü cahan,
Arzu doğdu arzudan.
Ana dédi: — Bes hacag⁵
Balam ayag açacag?

1— Yine 2— Saf-saf oldu, dizildi 3— Dor atlar 4— Taylar
5— Ne zaman

Bala ayak da açdı
Küçede⁶ gezdi, gaçdı.
Ana galbi sığmadı
Ferahından göğlere,
Her bala addımına
Ehsen⁷ dédi min kere.

Arzudan arzu doğdu
Ana dédi: — Azdı bu!
Balam da balalar tek⁸
Ha vaht⁹ derse gédecek?

Bala derse de gétđi,
Bala dersden de geldi.
Démeyin ki, ananın
Arzuları gödeldi.¹⁰

Ana dédi: — Azdı bu!
Arzudan arzu doğdu.
Dédi: — Balam bes hacag
Mektebi gurtaracag?¹¹

Bala mektep bitirdi
Ali mektebe girdi.
Ananın arzuları
Yéne de tükenmedi:
— Ah... birce téz balamın
Toyunu görüm! dédi...

Arzudan arzu doğdu
O gurtardı, bu doğdu:
Ana bir vaht gördü ki,
Ömrü ahıra yétmiş,
Arzuların odunda¹²
Öz ömrünü eritmiş.

Ana öz balasının
Yolunda can çürütdü.
Bala, anaya çatdı,¹³
Bala ananı ötdü.¹⁴

Ah, yéne de ananın
Arzuları bitmedi:
Bu arzular, arzular
Ananı terk étmedi.
Düşdü elden-ayagdan,
Ana tamam gocaldı;
Dünyadan köçende de
Ananın üreğinde
Yéne bir arzu galdı...

Ana gétđi dünyadan
Balanın çiçeklenen
Ömrünün yaz çağında,
Ananın arzuları
İndi de tekrar oldu
Balasını böyüden
Balanın dodağında.

6— Sokakta 7— Aferin 8— Yavrular gibi 9— Ne zaman

10— Azaldı 11— Bitirecek

12— Ateşine 13— Yetiştí, kavuştu 14— Geçti

DAYELER - KÖRPELER¹

Gezinir bulvarda héy goşa-goşa²
Garılar, uşaglar ahşama gader.
Deniz sahilinde vérir baş-başa
Batan güneşlerle doğan güneşler.

Analar işdedir...

Körpe balalar

Goca³ dayelerin ihtiyarında.
Tifil⁴ körpelerin ne günahı var;
İndiden⁵ özgeye möhtac oluplar?

Ana sévgisine var mı bir evez?⁶
Böyüdü balanı⁷ o gaynar⁸ nefes.
Dayenin sığalı,⁹ nevazişleri,¹⁰
Körpe ürekleri iside bilmez.¹¹

Uşag üreğini aldatmag olmaz.
Yanılar o galbe gıyıp hökm éden.
Sécir körpe galbi o gader hassas,
O, büyük sévgini adi sévgiden.

Ana sévgisine körpe hesreti,
Kim déyir en büyük heyamet déğil?!
Dayenin sığalı, aşğı, hömeti,
Vezife borcudur, mehebbet déğil.

Uşag böyüdükce der-i seri¹² de
Böyüyür özüyle birge¹³ il be il.
Dayenin uşagdan telebleri¹⁴ de
Soğug terbiyedir, mehebbet déğil.

Dayenin zehmli,¹⁵ soğug sesinde
Hâkimin mehkûma hökmü ohunur.¹⁶
Dayenin nizamlı terbiyesinde
Uşag gayda¹⁷ görür, mehebbet umur.

Her sözün, metlebin öz açarı¹⁸ var.
Mülayim¹⁹ danışığ²⁰ hoş niyyet déğil.
Dayenin dédiği şirin nağıllar,²¹
Vezife borcudur, şi'riyyet déğil.

Körpenin oyunu, nazı, şıltağı²²
Dayenin gözünde gusurdur, elbet
Ana mezemmeti,²³ ata²⁴ danlağı,²⁵
Ancag mehebbetdir, ancag mehebbet!

1978

1— Bakucılar, terbiyeciler - Çocuklar 2— Çift-çift 3— Koca, yaşlı 4— Tifil; körpe 5— Şimdiden 6— Karşılık 7— Balayı, yavruyu 8— Sıcak 9— Okşamaları 10— Sevmeleri 11— Isıtamaz

12— Başının derdi 13— Birlikte 14— İstekleri, istedikleri 15— Korkunç 16— Okunur 17— Kaide 18— Anahtar 19— Yumuşak 20— Konuşma 21— Masallar 22— Şımarıkça sevinci, kaprisi 23— K.naması 24— Baba 25— Ayıplaması

ATA¹ VE OĞUL

Eziziyem² balasın,³
Ürekde od galasın,⁴
Men isterem balamı
Balam ister balasın.

— Oğul, daha besdir, az yor özünü,
Yardığın odunlar, görer on günü,
— Ay ata, gelirem, sen kəc içeri.
— On defa démişem bayagdan⁵ beri
Sözümə bahmırsan⁶... Eger, gelmesen,
Soğugda seninle duracağam men.
— Özün bil, dur orda, gerek bu ahşam,
Bunun hamısını⁷ yarıp gurtaram.⁸

1— Baba 2— Aziziyim; sevdiğiyim, sevileniyim. Bu kelime azeri bayatı (manil)larının ilk kelimesi olarak kullanılır.
3— Yavrusunu 4— Ateş yakın 5— Deminden 6— Sözümü dinlemiyorsun, aldırış etmiyorsun 7— Hepsini 8— Bittireyim

— A bala, soğugdur, gel gızış⁹ biraz!
— Kişi öz işini sabaha¹⁰ goymaz!
Ata çoh yalvardı, oğul «yoh» dédi.
Dédiği sözünden geri dönmedi.
Birden éve kəcdi, ata, bu ara,
Gucağında uşag çıhdı bayıra.
Bunu gören kimi oğul bozardı.
Gazap gıgılcımı üzünü¹¹ sardı.
Dillendi: — Ay ata, soğugdur ahı,
Niye çıhartmısan çöle¹² uşağı?
Ata gülümsünüp¹³ söyledi: — Neden,
Béle goruyursan uşağını sen?
Menim uşağımsan, bes, ahı, sen de!..
Men, seni soğugdan bayag güdende,
Sözümə bahmırdın... Béledir gayda¹⁴
Balasını ister herkes dünyada.

1956

9— Isın 10— Yarına 11— Yüzünü 12— Dışarıya 13— Gü-lümseyip 14— Kaide

ANA VE BALALAR

Uşaglar ananı¹ tutdu danlağa,²
— Başgadır, özgedir senin zamanen.
Seni başa salmag³ çetindir, ana
Bizi suallarla çoh incitme sen.

Ana cevap vèrdi: — Ağıldınız?
Ne téz böyüdünüz, meni dandınız?⁴
Diliniz yoh iken «inga» sesinden
Kıçık ürekdeki arzunu gördüm,
Yalnız dodagların büzülmesinden
Men sizi bes néce⁵ başa düşürdüm?⁶

1— Anayı 2— Danlağa tutmag: Ayıplamak, kınamak. Ayıp-
lamağa başladılar 3— İkna etmek, bir şey anlatmak 4—
İnkâr ettiniz 5— Nasıl 6— Anlıyordum

NENEM-MUALLİMİM

Vuruldum nağıllara,¹
İnandım nağıllara:
Dağların dalındaki
Nağıllar sepelenmiş
Kâhalara,²
Yollara.

Demir çariglarımla
Dere kéçip
Düz kéçip
Uca dağlar aşardım.
Nağıllarla bezenmiş

Bir dünyada yaşardım.

«Şengülüm, Şüngülüm,
Aç gapını men gelim»³
Sanardım,

doğrudan da
Dağların arhasında
Demirci var,
Kéçi var,
Bir de...

Yalan danışan⁴
O hiylekâr canavar.⁵

1— Masallara 2— Mağaralara, kovuklara 3— Şengülüm,
şüngülüm; Meşhur masal. Keçi yavruları (Kepiş) ile kur-
dun hikâyesi. 4— Söyleyen 5— Kurt

İnanardım
İtilenmiş⁶ dişlere.
Canavarın garnında
Ağlaşan çepişlere.
Hayalimde géderdim
Men dağların dalına.
Ağlardım hönkür hönkür
Çepişlerin halına...
İsterdim, inanmasın
Bu balaca çepişler
Gurdun şirin diline.
Bilmezdim ki,
sadeler,⁷

Uyup,
Uyur,
Uyacag,
Hiylekârın diline.

Mene éle gelerdi,
Her derenin, tepenin,
Her cığırın,⁸
Her yolun,
Her ağacın,
Her kôlun,⁹
Dibinde bir nağıl var.
Séhirlidir bu yollar,
Séhirlidir bu kôllar.
Men héyretle bahardım
Bu yollara,
Kôllara.

Nağıl olup girerdim
Özüm de nağıllara.
«Şengülüm, Şüngülüm,
Aç gapını men gelim.
Buynuzumda ot getirmişem,
Döşümde süd getirmişem.»

Yalvarardım neneme:
— Nene, nene, can nene,
Goy indi de çepişler,
Gurda inanmasınlar.
— Gözüne gurban, bala
Nağıl gurtarmayıp ki...
Ahı hele dalı¹⁰ var.
— İstemirem!

Keserdi.
Nağılı burda nenem.
Vérmezdi çepişleri,
Vérmezdi gurda nenem.
Bir gün de Şengülümden
Nağıl danışdı bize
Bağça muallimimiz.¹¹
Gözlerimiz bereldi,¹²
Gaher tutdu...¹³
gorhudan
Hönkürüp ağladığı biz.
Muallim de sahlayıp¹⁴
Nağılı burda...

6— Bilenmiş, keskinleştirilmiş 7— Sade kalbliler, saflar
8— Cığırın, patıkanın 9— Otun, çalının

10— Arkası 11— Ana okulundaki öğretmenimiz 12— Kor-
kudan iri iri açıldı 13— Kahrolduk, çok kızdık 14— Durup,
anlatmayıp

Dédi:

— Bu nağıldır, a bala,
İnanmazlar nağıla.
Ne kēçi var,
Ne gurd var,
Ne demirçi, ne kâha...
İnanmadım nağıla,
İnanmadım bir daha.
Déme¹⁵ nağıl, gurama...¹⁶
Déme éle nağıldı.
Ancag... néyleyesen ki...
Menim hoş rō'yalırım
Hayallerim dağımdı.
Muallimim düz¹⁷ dédi,
O, éle zann étđi ki,
Bunu démek téz déğıl.
Ancag o bilmedi ki,
Her düzü, her doğrunu
Vahtsız démek düz déğıl.
O öz hağıgatile
Bizim galbimizdeki
En şirin hülyaları
Téz taladı,¹⁸
Apardı.¹⁹
O, güzel uşaglığı,
Yaraladı,
Apardı...

15— Demek 16— Yapma, uydurma 17— Doğru 18— Talan etti 19— Götürdü

Uşaglığıım gurtardı,²⁰
Muallim! Ay muallim!
Çoh sévdiğinden bizi,
Apardın galbimizden
Nağıl hayretimizi...
Düz tanışıp,²¹ düz déyip
Éle bilme düz oldun.
Sen cinayet éledin,²²
Ancag cinayetinden
Özün habersiz oldun.
Nenem: — Hele nağılın
Ahi dalı var dédi.
Senin dédiğin düzü²³
Nenem niye démedi?
Ey muallim,
muallim,
Goy uşaglar hemişe
Nağıllara inansın.
Uşaglığa gıyma gel,
O, uzansın,
Uzansın.
O ne gader uzansa
Ürekler bir o gader
Hiyleden uzag olar.
Adamlar birbirinin
Derdine ortag olar.

20— Sona erdi 21— Doğru söyleyip 22— Cinayet işledin. kötülük ettin 23— Doğruyu

BUGÜN YEDDİN OLDU

Ne téz ellerini üzdün¹ dünyadan,
Balanı tek goyup hara gétidin sen?
Néce² yoh olurmuş bir anda insan,
Éle bil dünyada héç yoh imişsen.

Güneş gurup étdi... otag garaldı,
Bir anda yoh oldun sen hayal kimi.
İndi düşünürem: senden ne galdı,
Könlümde hatiren gara hal³ kimi.

Meni boya başa yétirdin,⁴ ay ana,
Bize borçlu bildik her zaman seni,
Sen meni dünyaya getirdin, ana,
Mense yola saldım dünyadan seni.

1— Çekdin 2— Nasıl 3— Ben 4— Bobya başa yetirmek:
Büyütmek; büyüttün

Sen mene bésikde laylay çalmışsan⁵
Bugün laylay çalım sene men de mi?
Senin şirin şirin laylalarını
Men sene gaytarım⁶ cenazende mi?

«Yuhun⁷ şirin olsun» déyirdin mene,
«Yuhun şirin olsun» déyim mi sene?
Gerek men başına dönem dolanam,

Meni hayat için

Yatıran anam.

Söyle ölümçün

Néce yatırım

Seni men bugün?

Bu néce dünyadır, anlamıram men,
Cilvesi cürbecür,⁸ rengi cürbecür
Dünen nefesiyle seni isiden⁹
Bugün buza dönüp, daşa dönüpdür.

Bu néce dünyadır

İnsan oğlunun

Hayali göğdedir, özü yérdedir,

Sağ iken çiyninde¹⁰ hayatın yükü,

Ölende cesedi çiynilerdedir...

Bu néce dünyadır, bu néce dünya,

Ölümü hagigat, hayatı rö'ya.

5— Ninni söylemişsin 6— İade edeyim, geri vereyim
7— Uykun 8— Çeşit çeşit 9— Isıtan 10— Omuzunda

Derdimin gamının sendin ortağı,
Niye üz dönderdin, bes niye menden?
«Derdin mene gelsin!» déyerdin ahı,
Niye derd caladın¹¹ derdime bes sen?..

Anam héçkes seni incitmemiştir,
Men seni,
 men seni inciden gader.
İndi kime açım derdimi bir bir,
Kim benim derdime yanar sen gader?

Evin her küncünde¹² görünür yérin.
Gözüm ahtarcıdır,¹³ ana, ay ana,
«Nenem hanı?» déyir körpe Azer'in,
Men ne cavap vérim ona, ay ana?
Bilmirem, bilmirem bu ölüm nedir.
Hayat var iken?
Nefesin, ay anam, hele évdedir,
Özün yér altında daşa dönmüsen.
Bugün yéddin oldu...¹⁴

 anam yéddi gün,
Bizimle beraber ağlar otaglar.
Sene,

 yalnız sene,
 sene démekçün
Könlümde ne gader benim sözüm var.

«Kimleri çağırar bugün yéddine?»
Halalar, bacılar soruşur menden.
Anamdan soruşar, o bilir déye,
Senin otağına üz tuturam men.

Anam, tapşırıldın ana torpağa,
Bu ölüm, sineme çekdi dağ benim.
Sen benim arhamda benzerdin dağa,
Éle bil arhamdan uçdu dağ benim.

Gızımın adıdır senin öz adın.
Bu da göz dağıdır mene bugün de.
Son defa sen mene bahıp ağladın,
Suretim mezara gétدی gözünde...

Ömrü başa vurdun altmış yaşında,
Altmışın üstünde durup yaşın da.
Artıq senin üçün dayanan¹⁵ zaman
Menimçün dolandır...
Gün olur ahsam
Vaht kéçir, sen menden uzaklaşırsan,
Men sene günbegün yahnılaşırım.

11— Katdın, ekledin 12— Köşesinde 13— Arayıcıdır 14—
Azerilerde birinin ölümünün yedinci gününde dost, akra-
ba seslenir yemek verilir. Sonra da dua edilir, Kur'an oku-
nur

15— Duran

ÖLÇÜ

Uşagların üstüne téz-téz gışgırır¹ ana:

— Gaçma!

— Gülme!

— Yüğüirme!²

— Bir farağat dursana!³

Uşag çölde,⁴ bayırda gülmesin, yüğüirmesin,

Yihılmağın, durmağın⁵ lezzetini görmesin,

Bes⁶ néylesin, ay ana?

Uşağı dinc goysana!⁷

Goysana lezzet ala

Bu dünyadan o bala!

Azad könlüne ölçü-biçi ne gerek?

Onsuz da bir vaht her işi ölçülecek.

1963

1— Bağırıp çağırarak hücum ediyor 2— Yürüme 3— Bir rahat dursana! 4— Dışarıda 5— Yıkılmanın, kalkmanın 6— Pekiyi 7— Rahat bıraksana

BEŞİK

Kendime¹ gétmişdim,

Gezdim, her yeri:

Teze küçeleri,² teze évleri...

Her köhne ocagda, teze bir ocag...

Ruhum tezelandi, fikrim ucaldı.

Tezelik gözeldir, gözlerim ancag,

O köhne yüğürukde,³ beşikde galdı...

Béşik... nişanedir uşaglığımdan,

Könlümde ah neler, neler oyatdı.⁴

Bu tahta beşikde ahı, bir zaman

Anam da, atam⁵ da, babam⁶ da yatdı!

Béşik, ilk menzirim, ilk yuvam benim,

Laylalar⁷ dünyası, ilk dünyam benim.

1— Köyüme 2— Sokakları 3— Beşikte 4— Uyandırdı 5— Babam 6— Dedem 7— Ninniler

Babam tek, atam tek dünyaya men de
Açdım gözlerimi tahta bēşikde,
Anam bēşiğimi terpetmeyende,
Bilerdim, kēşikcim⁸ yatıp kēşikde.⁹

Goymazdım anamı ala dincini,
Doymazdım anamın gül nefesinden.
Dadardım dünyanın ilk sēvincini
Bēşikden asılan «şah şah»¹⁰larla men.

Ele bilirdim ki, dolanır dünya,
Menim bēşiğimin başında ancag
Menim dünyam idi uşaglığımda¹¹
Bir anam, bir bēşik, bir de o şah şah!.

Gara gözmunçuğu¹² sol bileğimde,
Bēşiğin üstünde üzerrik,¹³ Gur'an.
Anam goruyardı meni bunlarla
Dünyanın her cüre¹⁴ belalarından.

Bizim ala-bezek bu bēşiklerde
Ümidler, arzular, dilekler yatıp.
Gılınç çekmek için eleme, derde
Sâbirler,¹⁵ Nebiler,¹⁶ Babekler¹⁷ yatıp.

8— Bekcim 9— Beklediği yerde, nöbette 10— Şak şak; Be-
şiğe asılan veya çocuğun eline tutuşturulan tahta oyuncak
11— Çocukluğumda 12— Nazar boncuğu 13— Üzerlik: Ya-
kılınca duman ve kendine has bir koku çıkaran mercimek
renginde ve ondan biraz daha büyük bir bitki. Nazara kar-
şı kullanılır. Üzerlikten yapılmış süsler evlere asılır 14—
Çeşit 15— Mirza Aliakber Sabir (1862-1911); Azerbaycan'ın
meşhur hiciv şairi 16— Kaçak Nebi (?-1898): Ruslara
karşı millî mücadele vermiş kahramanlardan 17— Babek-i
Hurremi (?-837): Azerbaycan'ı işgal eden arap ordularına
na karşı uzun zaman direnen Azerbaycanlı kumandan.

İnsanın insana mehebbetini,
Ey bēşik, ilk defa biz sende duyduğ,
Dünyanın zövgünü, saadetini
Ananın o ılığ sūdünde duyduğ:
«Laylay dēdim yatasan,
Gızıl güle batasan,
Gızıl gülün içinde
Şirin yuhu tapasan.»¹⁸

Hopdu¹⁹ ruhumuza bayatılardan
Nağmeye benzeyen lehcelerimiz.
Daddıg²⁰ dilimizin şirinliğini
Hele belekdeyken²¹ bu bēşikde biz.

Bēşiğin üstüne sepildi den den,²²
Gaynar çeşmelerin zümzümeleri.²³
Aldı öz kökünü bēşiğimizden
Üzeyir²⁴ nağmesi, Füzûlî şî'ri.

Leylanın her halı²⁵ bir ümid, gūman,
Onun ahengine gaynadı ganım.
Anamın yanıklı laylalarından
Süzüldü ruhuma Azerbaycanım.

Yohsul babaların garanlığı damı
Güldü körpelerin gülüşlerinde.
Atdıg dünyamıza biz ilk addımı
Tahta bēşiklerin hendeverinde.²⁶

18— Bulasın 19— Damladı 20— Tattık 21— Kundakta iken
22— Tane tane 23— Melodileri, mırıltıları 24— Üzeyir
Hacıbeyli (1885-1948): Azerbaycan'ın meşhur kompozitö-
rü 25— Beni 26— Civarında

Düşdük arhasınca hoş hayalların,
Arzular ayırdı bizi de bizden.
Uzag seferlerin, büyük yolların
Evveli başladı²⁷ bēşiğimizden.
Çıhdı garşımıza gâh dağ, gâh dere,
Hayat gözümüzde bir sual oldu.
Bir bēşiğe sığın Nesimilere,
Sonra cahan özü darısgal²⁸ oldu.

Bizim anaların laylalarından
Ahdı ruhumuza vetenin özü.
Bēşik kökümüzdür... ucalıp ordan
Tanıdag dünyaya öz kökümüzül..

1969

27— Başladı 28— Dar, çok dar

HİZEK'

*Dünyada kéçmesin boş, cavan çağın,
Yol gét ki, güclüdür indi ayağın.*

Nizami

Bizim évin yanında
Hündür² bir tepe vardı,
Ora³ uşaglar üçün
Oyun yéri olardı.
Gışda hizekler üste⁴
Sürüşerdik⁵ biz orda.
Yéngilo,⁶ çilingağaç⁷
Oynardığ⁸ baharda.
Nedense körpelikden⁹
Men gışı çoh sévmişem.
Gar yağın kimi¹⁰ orda¹¹
Sürüşmek olmuş péşem.¹²
Buz üstünde yağ kimi
Sürüşerdi hizeğim,
Hamını¹³ ötmeseydim,¹⁴
Dincelmezdi üreğim.¹⁵

1— Kızak 2— Yüksek 3— Orası 4— Üstünde 5— Kayar-
dık 6— Yengilo: Bir çocuk oyunu 7— Çilingağaç: Çelik
çomak adlı çocuk oyunu 8— Oynardığ 9— Küçüklüğüm-
den beri 10— Kar yağar yağmaz 11— Orada 12— İşim
13— Herkesi 14— Geçmeseydim 15— Yüreğim rahat et-
mezdi

Téz gédip götürerdim,¹⁶
 İlk garı gören kimi,
 Son garda tövlemize¹⁷
 Atdığım hizeğimi.
 Gédip görerdim onun
 Pas atmış demirini.
 Ona el değmemişdir
 Ahı bir ilden beri,
 Téz hizeği götürüp
 İlk sürüşüm déye,
 Yavaş yavaş galhardım¹⁸
 Bizim hündür tepeye.
 Oraya dırmaşınca¹⁹
 Yüz defa yihıldım,
 Ahırda²⁰ elden düşüp
 Men lap²¹ yorgun olardım.
 Tepenin zirvesinden
 Gülle kimi énerdim,
 Ah... Bu güzel oyundan
 Men néce sévinerdim!.
 Éle bilerdim ki, men
 Ganadlanıp uçuram,
 Özümü göğde süzen²²
 Bir guş sanıp, uçuram.
 Uzun sürmezdi bu hal,
 Düzenliğe²³ çatanda,²⁴
 Hizeğim dayanardı,²⁵
 Dayanardı, bir anda.

16— Ahırdım 17— Tavlamıza 18— Çıkardım 19—
 Tırmanınca 20— Sonunda 21— Çok tamamıyla 22— Gökte
 düzülen 23— Düzlüğe 24— Yetişince 25— Dururdu

İndi gel bir de başla
 Galhmağa²⁶ bu tepeni.
 Yihıldım, durardım,²⁷
 Yohuş yorardı meni.
 Déyerdim: — Nolaydı kâş²⁸
 Aşağı éndiği tek,
 Yuharı da guş kimi
 Özü galhaydı hizek...²⁹
 Yoruldum bir gün tamam
 Zehlem gétdi³⁰ hizekten,
 — Bununla oynamaram,³¹
 Dédim, daha bir de men!
 Hayli vaht kéçdi... Ancag
 Düşürdüm³² herden yéne
 Ganad açıp guş kimi
 Sürüşmek hevesine.
 Lâkin yéne yuharı
 Galhmağa inciyeirdim,³³
 Hizek yada düşende
 Öz-özüme déyerdim:
 Ah, nolaydı... Yuharı
 Özü galhaydı hizek.
 Eziyyet cekmeyeydim
 Aşağı éndiğim tek...

26— Çıkmağa 27— Kalkardım 28— Keşke 29— Kızığın ken-
 disi yukarı çıkaydı 30— Bıktım, usandım 31— Oynamam
 32— Düşüyordum 33— Yukarı çıkmağa üşenirdim

Bunu bilince babam
 Haylı danladı³⁴ meni
 Dédi: — Sürüşmek için
 Galhmalisan tepeni.³⁵
 Dédi: — Bala, bunu sen
 Bir defalık yahşı bil.
 Énen zaman³⁶ aldığın
 Neş'e, boş neş'e değil.
 O, çektiğin azabdır,
 Eziyetdir... Bir anda
 Çıhır, canından çıhır
 Sen guş kimi uçanda.
 Buzüste dırmaşmağın³⁷
 Çekmesen zehmetini,
 Sürüşmeğın de asla
 Duymazsan lezzetini!

1961

34— Ayrıpladı 35— Tepeye çıkmalsın 36— İndiğinde 37—
 Tırmanmanın

GARA SAÇLAR, AĞ SAÇLAR

Saçlarıma den düşür,¹ yaman düşür,
 Her bahanda anamin üreğine gan düşür.
 Bu ağ saçlar, ay ana, seni derde salmasın,
 Saçımın ağılığından ganın héc garalmasın!²

Alışırım³ geceler stol⁴ arhasında men,
 Saçlarım da ağarır, galbimin ateşinden.
 Sen déme ki, balamın belke gizli gamı var,
 Vahtsız ağaran saçın özge bir alemi var!

Ölüm béle⁵ gam değil bu hayatı duyana,
 Men bu ağ saçlarımla öğünürem, ay anal
 Gara, şeve⁶ saçları tebiet vérmiş mene,
 Men güvene bilmerem⁷ onun bu töhfesine.⁸
 Zehmeti hayatımın ilk bezeği⁹ sanmışam,
 Ağ saçları hayatda men özüm kazanmışam.

1957

1— Ak düşüyor, düşer 2— Gamı gararmag: Bir şeye kızıp
 üzölmek, bir şeyden dolayı endişe duymak 3— Ateş alıp
 yanıyorum, «heyecandan sarsılıyorum» 4— Masa 5— Bi-
 le 6— Simsiyah, parlak siyah 7— Güvenemem 8— Hed-
 yesine 9— Süsü

TEKLİK¹

Hayal gâh dağdadır, gâh da aranda;²
Gâh göğe yükselir, gâh é nir insan.
Otagda bir saat tek oturanda,
Yüz ilin derdiyle yüklenir insan.

É le bil divarlar gelir üstüne,
Gulağın seslenir, galbın döğünür.
Alışıp³ yanırısan sen öz tüstüne,⁴
Nidalar gözünde suala dönür.⁵

Bézdirir,⁶
Téz yorar düşünceler de.
Nefesini vérıp derd udar⁷ insan.
Özünden başgası olmayan yerde
İnsan olduğunu unudar insan...

1— Yalnızlık, tek olma 2— Ovada 3— Tutuşup 4— Duma-
nına 5— Dönüyor 6— Bezdirir, usandırır 7— Yutar

Bir güneş bes éder,⁸ perişan olma,
Senin yüz Kür⁹ gader göz yaşın olsa.
Min derd hücum étse, könül, sıhılma
Bir nefer derd bilen sırdaşın olsa!

Yarpağı téz solar tek ağacın da,
Arhası yohdursa néce solmasın?
Méşeler sultanı, méşeler şahı
Aslanın özü de yalnız olmasın.

Dünyaya gelmedik biz abes yere,
İnsanıg, insan da bize gerekdir.
Bağa tek¹⁰ gınına çekilenlere
Ürek ne gerekdir, dil ne gerekdir!

Çay çaya govuşmaz, sular daşmasa,
Ulduzun ulduza ünsiyyeti¹¹ var.
Göğde buludlar da goşalaşmasa,¹²
Ne ildırım çahar, ne yağış yağar...

Yol tapa biler mi¹³ saz üreklere,
Mızrab asta asta¹⁴ téle değmese?
Çıhar mı gonceden tek birce kere¹⁵
Bülbülün nefesi güle değmese?

8— Yetişir, kâfi gelir 9— Kür nehri 10— Kaplumbağa gibi
11— Yakınlığı 12— Çift olmasa, bir araya gelmese 13—
Bulabilir mi? 14— Aheste aheste, yavaşca 15— Yalnız bir
kerre

Öz el-obasını terk éttiğinden
Tek-tenha dolanır bayguş, bugün de,
Köllerin¹⁶ dibinde tek bitdiğinden
Boynu bükük olur benövşenin de,
Od vurmasa,¹⁷ gabda su daşa bilmez,
Guş da tek ganadla dağ aşa bilmez.
Kösöğün¹⁸ ikisi çölde de yanar,
Biri ocagda da alışa bilmez.¹⁹

Galbimde min sözüm, min söhbetim var,
Men déyim,
Siz déyin,
Dil yorulmasın.

Yığılın, yığılın başıma dostlar,
Menim bir günüm de sızsiz olmasın!

Dostların galbidir yurdum, meskenim,
Ürekde bir nisgil²⁰ gerek olmasın!
Sağlığım bir yana, a dostlar benim
Soyug mezarım da héc tek olmasın!

1956

16— Çalı çırpının 17— Ateş değmese 18— Güneşte
kurumuş odunun 19— Tutuşamaz 20— Hasret, arzu

YAVAŞ - YAVAŞ

Ömrün payız¹ faslı sıhdı elimi,
Yohsa gocalıram men yavaş yavaş?
Payızda yarpağa hal² kimi düşen,
Düşür saçlarıma den³ yavaş yavaş.

Ağaçlar soyunur, yér hazellenir.⁴
Fikir dumanlanır, gözler zillendir.⁵
Güllerin üstüne énen tek⁶ édir⁷
Menim gözlerime çen,⁸ yavaş yavaş.

Soyunur havalar, soyunur bütün,
Gısalır, néce⁹ de günler, günbegün.
Yagin¹⁰ yahınlaşıp gurubu ömrün,
Eğilir dağlardan gün, yavaş yavaş.

Saralır gét-géde çöl,¹¹ çemen, çayır,
Könül her saati ömürden sayır.
Bir ses gulağıma héy pıcıldayır.¹²
— Bahtiyar, göğlerden¹³ én, yavaş yavaş.

1960

1— Güz, sonbahar 2— Ben 3— Kır, akılık 4— Yapraklarla
donanıyor 5— Bir noktaya takılıp kalıyor 6— İndiği gibi
7— İniyor, iner 8— Duman 9— Nasıl 10— Muhakkak, şüb-
hesiz 11— Kır, bayır 12— Fısıldıyor, fısıldar 13— Gök-
lerden

BİZİK'

Men mi gocalmışam, ya zamane mi?
Kôroğlu

Ne dünya gocadır, ne de zamane,
Zamanın elinde gocalan bizik.
Özünü, gözünü vérip illere,³
İllerden yaş adlı bac³ alan bizik.

Doğulan her körpe, gelen her bahar,
Goca dünyamızı cavanlaşdırır⁴,
Zaman tezesini yaradar, gurar,
Tökülen, sökülen, saçılan bizik.

Dünyanın gencliği öz dövresinde,⁵
Törpağın gencliği göğ⁶ pöhresinde,⁷
Körpe nevelerin⁸ gül cöhresinde,⁹
Gül kimi yéniden açılan bizik.

1978

1— Biziz 2— Yıllara 3— Harac 4— Cevanlaşdırır, gencleştirir 5— Devresinde, zamanında 6— Yeşil 7— Çalı-
cırpısında 8— Torunların 9— Çehresinde, yüzünde

DÜNYA

Yolunda sabitdir ancag insanı
Gâh yohuşa salıp, gâh düze, dünya.
Bir üzü gécedir, bir üzü gündüz.
Durup öz-özüyle üz-üze dünya.

Gâh seni var sanıp, gâh da yoh sanır.
Özü öz içinde gizli sahlânır.
Gâh zarafat¹ édir, gâh acıglânır,²
Tepeden dırnağa mö'cûze dünya.

Özü müemmadır, sözü tapmaca,³
Oğul isteyirem ondan baş açā.⁴
Ahılā⁵ ahıldır, gocaya goca,
Cavana görünür tepteze dünya.

Bahtiyar, gudretin agla güvendi,
Göglerin esrarı yerlere éndi.
Bir tükden⁶ asılıp taléyi⁷ indi⁸
İnsan emeline kâş dözē,⁹ dünya.

1970

1— Şaka 2— Kızıyor, sinirleniyor 3— Bilmecce 4— Onu
anlaya 5— Yaşhya 6— Tüyden 7— Talihi, şansı 8— Şim-
di 9— Keşke katlana

YAŞDAN GİLEYLİYEM'

Men on bês yaşımda, iğirmi yaşımda
Éle bilirdim ki, gırh, gocalıdır.
Elliye çatıram,

vallah, başımda
Uşaglıg havası hele galıdır.
Éle bil dünendir çiğnimde² çanta,
Gorğa³ yéye yéye derse gétidiğim.
Éle bil dünendir, o gamış atda
Nezil gamçı⁴ vurup «at» seğırtidiğim.

Hiss éde bilmirem yaşımı néylim,
Ürek o ürekdir, heves o heves...
Gâh arana⁵ düşür, gâh dağa méylim,
Nedir könlümdeki bu duygular bes?

Éle bil dünenin uşağıyam men,
Bu aşğa, hevese ba'zan gülürem.
Ancag gınamıram özümü ba'zan,
Ahi⁶ ne yatdım ki, ne yuhu⁷ görem?

1— Şikâyetciyim 2— Omuzumda 3— Kavurga 4— At için
insanın kendisinin yaptığı kamçı 5— Ovaya 6— Elbette
7— Rüya

Gençlikden elimiz üzülen⁸ kimi⁹
Dünyadan dört elle yapışırız biz.
Yaşımız ötdükce,¹⁰

ağaçlar kimi
Derine işleyir rişelerimiz.¹¹
Odur¹² bah... hayatda gopup velvele
Uşaglar oynasır, dırmaşır dama.
Men de onlar ile tutup el-ele
Gacmag isteyirem uşaglığıma.

İsterem gizlenpaç¹³ oynayım yéne,
Başıma götürüp¹⁴ çölü-çemeni.¹⁵
Éle gizlenim ki, düşüp izime
Héc tapa bilmesin¹⁶ gocalıg meni.

Ancag yaş özünü gösterir herden,¹⁷
Ürekde çoh gizli döğüntüler var.
Kücede,¹⁸ bayırda tövşüyende¹⁹ men
Sanıram yohuşdu, daşdı günahkâr.

Yolda balalardan dala galanda²⁰
Néylesin bu yohuş, bu daş, bilirem.
Ancag güzelliğe héyran olanda,
Özümü oğlumla hemyaş²¹ bilirem.

1971

8— Elimiz çekildiği 9— Gibi 10— Geçtikce 11— Kök-
lerimiz 12— İşte 13— Saklanbac 14— Başına gö-
türmek: Her tarafa dolmak, yayılmak; kıra-çimenliğe ya-
yılıp 15— Kıyı-çimenliği 16— Bulamasın 17— Arada bir,
bazan 18— Sokakta 19— Tıkamp kalınca, nefes darlığı
çekince 20— Kalınca 21— Aynı yaşta, yaşdaş

BAŞLANAN

Başlanan¹ herşeyin sonu var.
Gétmeğe başlanan bir gatar,²
Başga bir şehirde duracag.
Yaranan³ ömrünü
Bir il géc,
Ya da téz,
Ahıra vuracag.⁴
Ürek de duracag.
Gapıda,
Bacada
 seslenen külek⁵ de
 duracag!..
Könlümde seslenen bu külek,
 bu boran
 bes haçag⁶
 duracag?

1967

1— Başlayan 2— Tren 3— Yaratılan, yaratılmış 4— Sona
erecek 5— Rüzgâr 6— Pekala, Pekiyi ne zaman

GOCALMIR¹

Gocaldır insanı, gocaldır zaman;
Üreğin² ateşi, közü gocalmır.
Dağları, daşları gocaldan zaman,
Bilmirem, bes diye özü³ gocalmır?
Gétدی baharımız, yer gışa galdı.
Düzler gara galdı, yağışa galdı.
Bizimki, bir guru bahışa galdı,
Néyleyek⁴ arzunuz gözü gocalmır.
Bahtiyâr, düşünék⁵ biz derin-derin.
Hayallar möhteşem, arzular şirin.⁶
Asil sen'etkârın, asil şâirin
Özü gocalsa da sözü gocalmır.⁷

1965

1— Kocalmıyor, ihtiyarlamıyor 2— Yüreğin 3— Kendisi
4— Neyleyelim, ne yapalım 5— Düşünelim 6— Tatlı 7—
Kocalmıyor, yaşlanmıyor

BEHANEDİR

Dişlerim töküldü, saçım ağardı,
Yaşın ne günahı, yaş behanedir.
Taléyim¹ daş atdı, başımı yarıdı,
Buna daş néylesin, daş behanedir.

Ba'zan baharda da saralır yarpag.
Taléyin elinde herşey oyuncag.
İnsanı öldüren eceldir ancag,
Azar² da, bazar³ da boş behanedir.

Lağ étme⁴ bedbahta, gülme na-kâma.⁵
Bedbaht can atmagla yétişmez kâma.
Bahtimden gar yağdı ömür bağçama,
Buna gış néylesin, gış behanedir.

Men guzeyli oldum, arzum güneyli,
Ona çatamadım,⁶ çalışdım hayli,
Bahtiyar, bahtinden oldun giléyli.⁷
Bu da senin üçün hoş behanedir.

1— Talihim 2— Hastalık 3— Rahatsızlık 4— Hafife alma,
alay etme 5— Mutsuza 6— Kavuşmadım, ulaşmadım
7— Şikâyetçi

GOCALAR¹

Çene el üstünde, el çomag üste²
Gocalar éyleşir³ tin⁴ başlarında.
Sine bayatılı,⁵ könül şikeste,⁶
Ömür varaglanır yaddaşlarında.⁷

Yaşıdlar köç édip, cavanlar işde
Tek-tenha oturmag son ilacları.
Hayatın amansız yalgızlığında
Tutur ellerinden el ağaçları.
Yumur gözlerini düşünür onlar.
Durur göz önünde öten⁸ zamanlar.

Yérde çuhur acır çomağın ucu,
Sonuncu haddine direnip ömür.
Dünyadan aldığı, dünyaya borcu
Neymiş?

Düşüncenin sonu görünmür.

1— Yaşlılar, kocalar 2— Üstünde 3— Oturur, durur 4—
Köşe 5— Manili 6— Kırık 7— Hatırlarında, hafızalarında
8— Geçen

Çomağın ucuna dikip gözünü,
Onlar saatlarla oturur béle.⁹
Fikir bir gemi ki, bilinmir yönü,
Çırpınır, çıhamır¹⁰ ancag sahile.

Onlar düşündükçe boşalır, dolar.
Fikrin ne sonu var, ne de evveli.
Dokgazlar¹¹ başında bizim gocalar
Düşünce héykeli, fikir héykeli!

Evveler déyerdim, onlar bu kader
Békârca¹² oturup darıhmır¹³ meger?
Kitap ohuyardım darıhmamagcün
Onların yérinde olsaydım eger.

Bir galın kitapmış her ömür déme,¹⁴
Ohumag istesen, yum gözlerini.
Békâr¹⁵ déğilmişler
Üreklerinde
Onlar ohuyurmuş öz-özlerini.

1976

9— Böyle 10— Çıkamıyor 11— Kapılar 12— Bi-
kârca: işsizce, boş 13— Sıkılmıyor 14— Demek 15— İşsiz,
boş

ÖZ İÇİNDEDİR

Gel gışa «zehrimar»,¹ yaza «can» déme,
Gışın dehşetleri yaz içindedir.
Yénişde yohuş var, yohuşda yéniş,
En büyük ateş de buz içindedir.

Yüz tepe boyu var bir uca dağda,
Yahından yahındır ba'zan uzag da.
Nefret de sévgi de gara da ağ da
Işık da zulmet de göz içindedir.

Dağ da giymetlenir elden gédende,
Melek de sendedir, şeytan da sende.
Yahşı da yaman da dost da düşmen de
Senin öz içinde, öz içindedir.

1969

1— Zehr-i mar: yılan zehiri. Burada «Allah belanı versin»
anlamına.

DAĞDA ŞELELE KİMİ...

Bir rengi yoh, göglerin¹ min rengini sévirem,
Bir gülü yoh, güllerin çelengini sévirem.
Men çıhmağa tepe yoh, uca dağ isteyirem,
Hayatı, hayat kimi yaşamag isteyirem!

Göğde gurup çağı da, dan yéri de gözeldir,
Hayatın sévinci de, kederi de gözeldir.
Hayat; bir cıdır² düzü, bir döğüş méýdanıdır,
Herkesi öz cür'eti, öz gudreti tanıdır!
İnci üze³ çıhar mı çalhalanmasa umman?
Bu méýdanda hayıf ki, daim éniş ahtaran,⁴
«Azca aşım, ağırmaz başım» déyenler de var.
Kederdeki neş'eni,⁵ zövgü anlamayanlar
Hayatın neş'esinden, ferahından ne anlar?

Her kederi saadet, her sévinci gam izler,
Asil könül hem gamı, hem sévinci ezizler.⁶
Telatümsüz⁷ ürekler govug kimi boş olur,
Daim sévinç ahtaran daim gama tuş olur.⁸

1— Göklerin 2— Cıdır 3— Yüze, açığa 4— Arayan 5— Neş'-
eyi 6— Aziz sayar, sevgide üstün tutar 7— Çalkantısız
8— Tuş olmag: Rast gelmek. Rastlar

Düşmenem yaltaglanıp tepeye dağ déylene.
«Bu dünyada bir-teher goy yaşayag»⁹ déylene.
Ah, bir-teher!¹⁰ Lugata bu söz hardan¹¹ gelmedir?
Yaşamag yaşamadırl! Bes¹² bu «bir-teher» nedir?
Men düşmenem, düşmenem béle «ölü canlar»a,
Günden¹³ kaçıp hemişe kölge¹⁴ ahtaranlara...

Onlar ortada yéyip, gıragdasa¹⁵ gezdiler,
Namusu harclamagdan onlar çekinmediler.
Onlar orta yol tutup ne «he,» ne de «yoh,» dédi.
Havaya ne «istidir,» ne de ki, «soğug,» dédi.
Onlar ölçüp biçdiler herbir şeyi derinden,
Özgesini gorhudup hürkdüler¹⁶ özlerinden.
Onlar gazdan ayıgdlı...¹⁷
Onlar havaya bahdı:
Gâh yağışa, gâh gara,
Gâh gışa, gâh bahara,
Gâh ahşama, gâh da ki, sehere dem tutdular,¹⁸
Özlerini düşünüp, özgeni unuttular.
Seslerden ses aldılar, öz sesleri olmadı.
Yaşadılar ölü tek,¹⁹ nefesleri olmadı...
Gétdiler iş dalınca, ürekleri gétmedi...
Gezdiler... héy gezdiler,
Ayag seslerinise tek özleri éşitdi,
bir kimse éşitmedi...
Atlarını daşığa salıp seğırtmediler,
Adları kişi²⁰ oldu, ömürde birce kere
kişilik étmediler.

9— Bırak bu dünyada rahatca yaşayalım 10— Birteher:
Bir türlü, bir tip, bir örnek 11— Nerden 12— Pekiyi 13—
Güneşden 14— Gölge 15— Kenarda, sadece kıyıda 16—
Ürkdüler 17— Uyandı 18— Dem tutmag: Birine uymak,
onun sözüyle hareket etmek 19— Ölü gibi 20— Erkek, yiğit

Onlar ölende béle²¹ kimse haber tutmadı.
Bu sessiz, küysüz²² ölüm kimseni ağlatmadı.
Çohdan ölmüş zann édir ahı²³ hamı²⁴ onları.
Diri iken, sağ iken,
Öz sesi olmayanın ölümü sessiz kéçer.
Min min def'a ölenin matemi yassız kéçer.
Gardaş duygu ötsün²⁵ üreğinden bir anda,
Sen gımışma²⁶ gülende, inleme ağlayanda.
Ağlasan, hönkür²⁷ ağla, gülsen, gahgaha çek gül.
Gülsen de ağlasan da tamam doysun goy könl.
Yaşamag istemirem sürünüp dizin dizin.²⁸
İsteyirem en uca zirvelere men gonam.
Hafif sâkittliğini néyleyirem denizin,
Onun gasırgasına, dalgasına vurğunam!
Goy döğsün yağış meni,

boran meni,
gar meni,

Hayatın boranları daim yaşadar meni.
İstemirem hayatım sâkitce bir otağda²⁹
gelip kécsin lal kimi...
İsteyirem döğüşem gayaların başında
düşmenle gartal kimi.
Bağcadaki arh kimi ötüp hazin nağmeler,
ahmağı istemirem.
Seyyah olup hayata séyirci bir nazarla
bahmağı istemirem.

21— Bile 22— Sessiz-sadasız 23— Elbette 24— Herkes 25— Geçsin 26— Gımışmag: Güler gibi yapmak, yağ çekmek, sevincini belli etmek 27— Hünkürmek: Yüksek sesle hıçkırarak ağlamak 28— Dizi üstünde sürünüp, sürüm sürüm sürünüp 29— Odada

Çağlamag isteyirem dağda şelale kimi,
Sepilmek isteyirem çöllere lale kimi.
Derya olup, nehr olup, çalhanmag isteyirem.
Göğlerde ulduz kimi men yanmag isteyirem.
Şığmag³⁰ isteyirem başsız külekler³¹ kimi,
Beslenmek isteyirem bütün üreklerde men
arzu, dilekler kimi.
Bir rengi yoh,³² göğlerin min rengini sévirem.
Bir gülü yoh, güllerin çelengini sévirem,
Men çıhmağa tepe yoh, uca dağ isteyirem;
Hayatı, hayat kimi yaşamag isteyirem.
Yaşamag isteyirem!

1980

30— Aniden hamle etmek, ileri atılmak 31— Rüzgârlar
32— Bir rengini değil

«HE» İLE «YOH»¹ ARASINDA

Yahşı tanıyıram düşmeni, yahşı,
Ancak tanıyıram men seni yahşı.
Senin kimisini tanımağ çetin,
Ne nefretin belli, ne mehebbetin...

Seni birce² kere gören oldu mu
Hayatın dolaşığ macerasında?
Bütün ömrün boyu, hayatın boyu
Can vérdin «he» ile «yoh» arasında.

Fikrini, hissini var mı bir bilen?
Guru can sahladın bu dünyada sen.
Böyükler üzüne³ héç ağ olmadın,
Kimsenin derdine ortag olmadın...

Çekip çıkarırsan téléfonu da
Eve gelen kimi⁴ o saat yağın.⁵
İsteyir⁶ bu dünya lap⁷ düşsün oda,
Teki⁸ pozulmasın istirahatetin.

1— Evet ile hayır 2— Bir tek 3— Yüzüne, büyüklerin karşısında 4— Eve gelir gelmez 5— Şöhhesiz, muhakkak 6— İsterse 7— Tam, tamamen 8— Yeter ki

Seherler süd içdin, géceler gatıg,⁹
Ne-rahát¹⁰ olmadın ömründe bir gün.
Lekesiz adınla bilsen, ay yazıg,
Zamane en böyük lekeseñ özün.

Séçmek istemedin garadan ağı,
Hayalin hagigat, yuhun¹¹ çin oldu.¹²
Gulag dinçliğile can rahatlığı
Dünyada en böyük mesleğın oldu.

Mensebden¹³ bir pille¹⁴ düşmeyin,¹⁵ yağın
En böyük, en ağır sine dağındır.
Dünyada en böyük gasdin, cür'etin
Arvadıñ üstüne çimhırmağındır.¹⁶

Sévmedin özünden başga héç kimi,
Hiyle daşlarından earaylar gurdun.
Bütün ömrün boyu sen gatar kimi,¹⁷
Cedvelle¹⁸ oturup, cedvelle durdun.¹⁹

Ömründe bilmedin yihılmağ nedir,
Sen addım atdın ki, yihılasan da?
Ellerin hemişe eteklerdedir,
Sen el görmemisen hele yahanda...

Günün yarısını dar otagdasan.²⁰
Dört divar içinde guru tahtasan.

9— Yoğurt 10— Rahatsız 11— Uykun, rüyan 12— Doğru oldu 13— Makamdan, mevkiden 14— Basamak 15— Düşman, inmen 16— Çimhırmag: İnsana yaraşmaz bir tarzda bağırıp çağırmak 17— Tren gibi 18— Çizelgeyle; belli bir program dahilinde 19— Kalktın 20— Odadasın

Otağın her küncü²¹ tanışdır sene,
Bilirsen hardadır²² kürsün,²³ masan da.
Géce de taparsan²⁴ istediğini
Otagda çırağı²⁵ yandırmasan da.

Otağa girende sen yavaş yavaş,
Kürsün öz yerinde olmayaydı kâş.²⁶
Kürsüye ilişip sen yihılaydın,
Ömründe birce yol²⁷ dilhor²⁸ olaydın.

Durduğun²⁹ pilleden³⁰ yére éneydin,
Düzü³¹ sévinerdim sen tutulanda.³²
Bari, kürsüyese gazaplanaydın,³³
Galbin var, insansan, déyerdim onda.

1967

21— Köşesi 22— Nerededir 23— Sandalyen 24— Bulursun
25— Lambayı 26— Keşhe 27— Bir kerre 28— Bozulmuş,
üzüntülü, endişeli 29— Kalkdığın 30— Basamaktan 31—
Doğrusu 32— «Şaşırp kalınca» 33— «Hiç olmazsa san-
dalyeye kızaydın»

OĞRULAR¹

Yusif, milis² dostum, od kimisen sen.
Oğrunun eğrinin³ ganimisen⁴ sen.
Ancag...
Cürbecürdür,⁵ ahı, oğrular.
Anbar oğrusunu tutmağa ne var?

Düşüp arhasına bir tuféylinin,
İzler ahtarmısan,⁶ izler gezmisen.
Kıçık oğrulardır hedefin senin,
Böyük oğrulardan habersiz misen?

1— Hırsızlar 2— Polis 3— Eğri: Eli eğri, yankesici 4— Düş-
manısın 5— Çeşit çeşittir 6— Aramışsın

Gözler önündedir dükân, ya anbar;
Artığı,

eskiyi bilinir asan.⁷

Elhezer,⁸

elhezer,

dostum, elhezer;

Vicdan oğrusundan, galb oğrusundan...

Onlar aç a bilir düz⁹ ürekleri,

Ancag...

Gıfıllıdır¹⁰ öz ürekleri...

Hakga gılınç çekip vicdana gıydı,

Onlar üzümüze bahdılar dik dik;

Ya sende, ya mende gudret olaydı,

Onların içini aç a bileydik.

Bir stol¹¹ sahibi, bir imza için

Bizi süründürür on gün, içirmi gün...

Taléyin¹² asılıp tek birce goldan:

Sen bir imzadaki güce bah, güce,

Bir de görürsen ki, dağ boyda insan

Bir cırtıdan¹³ önünde cücedir, cüce.

Ömür parçalanıp doğranır min-min,¹⁴

Sepilir yollara gét-gel içinde.

Gelmezdi bu vahta bir tike héyfim,¹⁵

Eger eriseydi emel içinde...

Haray!¹⁶

Az ömürden vaht oğurlanır,¹⁷

İnam oğurlanır,

Eseb¹⁸ kôrlanır...¹⁹

Bilmirem, sen mene başa sa²⁰ bunu,

Bu hanisi²¹ zamandır, bu hanisi çağdır:

Eseb oğrusunu, galb oğrusunu,

Sévinc oğrusunu kim tutacagdır?

Bir daş sifetlinin,²² bir sert cevabı

Uman üreklerde iz acır derin.

Bes niye sorulmur hakkı, hesabı

Ürekde açılan bu şırımların?...²³

Çohalır şırımlar, artır şırımlar,

Dönüp infarkt olur²⁴ ürek de birgün,

Bir halgaya dönüp ahır şırımlar,

İri nöğda²⁵ goyur sonuna ömrün.

Sonra déyirler ki, indi²⁶ adamlar

Ölür birdenbire dağ, uçan kimi.

Meger üreğine düşen şırımlar

Onu yavaş yavaş öldürmürdü mü?

Bes onun ömrünü kim oğurladı?

Bes niye değışir oğrunun adı?..

7— Kolay 8— İlallah, elaman 9— Doğru 10— Kilitlidir

11— Masa «makam, mevki» 12— Talihin 13— Bücür, parmak kadar adam 14— Binlerce 15— Zerre kadar acımam

16— İmdat! 17— Çalınıyor 18— Asap, sinir 19— Körleniyor, «yıpranıyor», «bozuluyor» 20— Anlat, izah et 21— Hangi 22— Sıfatlının, yüzlünün 23— İzlerin, «yaralarının izleri» 24— Enfarktüs geçiriyor 25— Nokta 26— Şimdi

Malı ucuz alıp, baha satanlar
Dellaldır,
Onları cilovlayag²⁷ biz.
Zehmetsiz, mayasız²⁸ gazanan da var,
Dé görekle onlara ne ad goyag biz?..
Dellal mı?
Yoh!

Bu ad yaraşmır ona.
Onun bir adı var: «medeni» oğru.
Talayır²⁹ adamı göz baha baha
Bu yéni cibkesen,³⁰ bu yéni oğru...

Hakgı tapdasa³¹ da,
Söyle bir neden
Güclünü³² çoh yerde doğru sayırlar?
Elini uzadıp uzag gıt'adan,
Gücsüzün varını oğurlayırlar.

Béle dellallara déyen yoh mu bir:
Herraç malı mıdır³³ namusun, arın?
...Bes kökü ne zaman kesilecektir
Bu gizli, medeni oğurlugların?

27— Cilov: gem. «Onların ağzına gem vuralım» 28— Ser-
mayesiz 29— Talan ediyor 30— Yankesici 31— Ezse, çiğ-
nese 32— Güçlüyü 33— Açık artırma malı mıdır?

MENE NE VAR?

Bizde bu soğuk kanları¹ néylerdin ilahi?

M. A. Sabir

«Mene ne var?» dédin,
Düz² mü dédin sen?
Birleşir ahırda³ en uzun yollar,
Kenara çekilme,
bil ki, bugünden
Bugün mene varsa, sabah⁴ sene var.
Daşgın böğrü üste yihsa bir dağı,
Yanındaki dağ da eğilecektir.
Bugün yéyilerse birinin hakgı,
Sabah senin hakgın yéyilecektir.

Buzdan soğuk olar ilanın⁵ ganı,
İnsansan!
O isti⁶ ganın bes⁷ hanı?
Dé görekle⁸ sen néce baha bilirsen⁹
Gözünün önünde tapdanan¹⁰ hakga?

1— Soğuk kanlı: Vurdum duymaz 2— Doğru 3— Sonun-
da 4— Yarın 5— Yılanın 6— Sıcak 7— Pekiyi 8— Söyle
bakalım 9— Nasıl baka bilirsin, bakarsın 10— Çığnemen

Neden alışmayır¹¹ bedenim neden,
Haksız meş'el tutup o yanan hakga?
Néce insan déyim, néce men sene.
Goy övlad démesin bu veten senel..

Eger adamsansa... sév adamları,
Déme, bu dostumdur, o düşmenimdir;
Déme ezizimdir év adamları,
Dé, men de bu halginam, halg da benimdir.

Déme daş yayınıp¹² gardaşa deydi,
Men éle bildim ki, daş başa deydi.
Yurdun o başında yihılan kesin
Ağrısı galbinde gerek göynesin!¹³

En büyük deryanın birdir, sahili,
Onu her terefdən döğər dalgalar.
Bir büyük veteni, bir büyük éli,¹⁴
Tarımar éleyer¹⁵ «mene ne var»lar.

Ağaçlar gatarla¹⁶ cergelenipdir.¹⁷
Onlar bir-birinden çoh uzagdadır.
Budaglar,¹⁸ yarpaqlar görüşmese de
Kökleri bir yérde,
bir torpagdadır!

1987

11— Tutuşup yanıyır 12— Sapıp, kayıp yanlışlıkla
13— İçin için kaynasın, sızlasın 14— Halkı 15— Tarumar,
darmadağın eder 16— Katar gibi sırayla 17— Dizilmiştir,
sıralıdır 18— Dallar

YAZIĞIM GELİR¹

İmzasız mektup yazanlara

Ne gader miskinsen, zavallısan sen,
Vallah, benim sene yazığım gelir.
Meni alçaltmagda ucalıg² uman
Gudretsiz düşmene yazığım gelir.

Yıhıp özgesini, magsada çatmag!³
Nécin?

— Düzlük⁴ üçün!

— Bu düzlüğündür?

Bari bunu anla, satmag, şer atmag,
Senin gücün değil, gücsüzlüğündür.

Yoh! Sen tek değilmisen, men néçesinde⁵
İşığın üstüne hücumu gördüm.
Senin nifretinin derecesinde
Men öz gudretimi, gücümü gördüm.

Menim gereğimdir gusse de gam de...
Gorhmuram, ilhamım gamdan süd emmiş.
Her yéni zaferim, her galebemde
Men seni néce yol öldüreremmiş...⁶

1— Acıyorum 2— Yükseklik 3— Erişmek 4— Doğruluk
5— Nicesinde, kaçında 6— Öldürmüşüm

Bugün değilse de bir sabah yagin.⁷
Mahv éder bu nifret, bu acıg seni.
Yihılsam,
Dé neyin artacag senin;
Göster gazancını, sonra yih meni.

Sévgim, mehebbetim ucaldır meni.
Görek ne véreceğ gazab, kin sene.
Ay yazıg! Görmürsen sen öz dövreni⁸
Nifretler getirir nifretin sene.

Gazabla, nifretle uçalmaz héçkim,
Sen mene ne gader gazablisanmış.⁹
Senin kimilere bahanda dédim:
— İnsan doğrudan mı bu gader énmiş?

Tutag ki,¹⁰ baş tutdu¹¹ senin
metlebin,¹²
Bununçün sene de «ehsen»¹³ démezler,
Galbinde beslenen ilan, akrebin
Yémi değil midir umduğun zafer?

Kesdiler yolunu, gırıp golunu,
Yazıg! heder gétdi vahtın, zehmetin.
Sende ki, bu gader kin var,
sen onu
İşe çevirseydin dahiydin yagin!¹⁴

BES' ÖZÜN NESEN?

Déyirsen: «Maşallah, vezifen de var,
İşlet sola-sağa bu vezifeni.
Gohumug,² gardaşıg, ahı,³ ne olar.⁴
Bir az da itele⁵ gabağa⁶ meni.»

Yihılar⁷ kenardan itelenenler,
Mene güvenirsen, bes özün nesen?
Bir addım atmag da çetindir, eger
Özün içeriden itilenmesen...

1967

1971

1— Pekiyi, pekala 2— Akılabayız 3— Ahı: Bir cümle başı
edatı, burada «dahi» manasına 4— Olur 5— İt, «yükselt»
6— Öne «daha yüksek makama» 7— Yıkılır

7— Muhakkak 8— Devreni, etrafını 9— Gazaplı imişsin
10— Diyelim ki, farzedelim ki 11— Gerçekleşti 12— İsteğin
13— Aferin 14— Muhakkak, şüphesiz

GATARLARDA GECELER

Hesretini içinde boğan garibler kimi,
Yaman hüznü olur vağzallarda¹ geceler.
Sebebi,
Bilinmeyen dumanlı keder kimi,
Gariblik, kimsesizlik vağzallarda geçedir.

Burda hayat, élebil²
Düşünür derin derin.
Vağzallar, sahilidir şehir denizlerinin.
Şehir burda gurtarır,³
Şehir burdan başlanır.
Keder burda gurtarır,
Keder burdan başlanır...
Uzagdaki gatarın esrarengiz fit⁴ sesi,
Ayrılığın,

hesretin,
gam çileyen⁵ nağmesil
Özge dünyadan gelir, élebil ki, gatarlar,
Bize tanış olmayan köhne sernişinleri,⁶
Kéçip kendden,⁷ şehirden son magsada çatarlar.

1— Tren istasyonlarında, garılarda 2— Sanki 3— Bittiyor, sona eriyor 4— Dúdúk 5— Sepen 6— Yolcuları 7— Köyden

Belli değil, gatarın son menzili, son yolu
Orda, burda geceler...
Vağzaldaki yolcular, yuhulu gözlerile
Sayıp dagıgaları
Rakamları héceler.
Herkes öz gatarını-tâlâyini⁸ gözleyip
Vağzallarda geceler.
Gözümüzde arzumuz, könlümüzde kámımız,
Ömür gatarlarında yol gédirik hamımız.
Önümüze gâh yaşıl,
Gâh da al ışık çıhır.
Bu dolaylı yollardan

kimi yuhulu⁹ çıhır,
kimi de ayığ¹⁰ çıhır
Magsat hamıya belli;
Ancag néyleyesen ki,
Talé¹¹ yatır derinde.

Kimi düşür,¹²
Adı da, ünvanı da bilinen
Paytaht şehirleride,

Kimi düşür,
Tanınmaz yarım stansiyalarda...¹³
Yol gédirik gatarıda.
Gatarlar, gatar gatar
Kimi öz arzusuna
Tamam çatar.¹⁴

Kimi yarımçığ çatar...
Yata bilmir,¹⁵
Esneyir vağzallarda geceler.
Ömürler, menzilini gözleyen yolcu kimi,
Gatarlarda geceler.

1971

8— Talihini 9— Uykulu 10— Uyanık 11— Talih 12— İniyor, iner 13— İstasyonlarda 14— Kavuşur 15— Yatamıyor

TABUT GEDİR

Tabut gédir ağı avtomobilde.¹
Tabut gédir, ardınca géden yoh.
— Sizlerde bu adet mi?
Déye téz haber aldım.
— Yoh, yoh! dédi.
— Bes birce nefer² tabutun ardında neden yoh?

Vahtında, ya érken
İnsanı, bu dünyadan o dünyaya köçerken³
Dünya gapısından yola salmag için indi,⁴
Bir dostu, bir hemkârı,⁵ gohum-gardaşı⁶ yoh mu?
Tabutuna hiç girmedir birkes,
«Efsus!» déye ardınca onun sepmek için bes,⁷
Gözlerde meger gözyaşı yoh mu?

İnsan gédir, insan,
İnsan bu cahandan.
Dursun telesenler,⁸
Hörmetle gey ötsün,⁹
Tabutun önünden.
Her bir kes için var
Ahırda bu günden
Dostum dédi: — Ganun!
Adetler olup ganuna mağmun.¹⁰
Adetleri esrin odu yandırdı, dağı étdi.
Tabutların ardınca düşüp gétmeği ganun
Çohdan yasag étdi.
— Nécin?

Dédi: — Yollardan eger izdiham ölse¹¹
Derhal hareket gaydası¹² alt-üst olar elbet.
Dehşet, bu da dehşet!
İnsan eger insanlığı için borç ödeyirse
Ünvanı; géder-gelmez olan insan önünde
İnsan baş eğıirse
Ganun da sükût étmeli!..

Ganun ne démeektir?
Ganun özü; insanlığı için borç ödemektir!
İnsanlığın öz gaydası alt-üst olunursa
Dözmek!¹³

Buna dözmek?
Ganun ve nizam namına éyvah!

8— Acele edenler 9— Geçsin 10— Mağmun olmag. Mah-
rum olmag, geçersiz sayılmak. Burada «adetler kanuna
tabi olmuş» manasına 11— «Kalabalık geçse» 12— Trafik
kaideleri 13— Tahammül etmek

1— Otomobilde 2— Biricik ferd, yalnız bir kişi 3— Göçer
iken 4— Şimdi 5— İş arkadaşı 6— Akıabası-kardeşi
7— Pekiyi

İnsanlığın öz gaydalarından mı el üzmek?¹⁴
Néycin de çiynlerde¹⁵ değil, avtomobilde
Gétsin bu cahandan,
Eşya kimi insan?
Bes harda¹⁶ galıpdır ürek, insan?
Sévgiyle gelir bilmeden insan bu cahana;
Sévgiyle de gétsin bu cahandan gerekki insan.
Tabut géde bilmez teker üstünde dayan,¹⁷ dur!¹⁸
Men gördüm, onu çiynime almag mene borçdur.
İnsan bedeninden cücerip¹⁹ ayrılır insan.
Goy çiynimiz üstünde de gétsin bu cahandan.

Yollar hamısı son yola üz tutmuş²⁰
iken, sen
Yol gaydalarından danışıp²¹ söz üğüdürsen...
Ganun neye lâzım?

O ürek vurğusu tek
Nağmelenip yanmasa dilde?..

Tabut gédır ağ avtomobilde.
Tabut déğıl,
İnsanlığ, adalet gédır ağ avtomobilde.

TALEBELERİME

Uçun, uçun,
Hayaldaki zirvelerden atlanın,¹
Talebelerim benim.
Bugün önümdesiniz,
Sabah² ise ayak açıp
Gezen şirin sözlerim...
Vetenime sepelenmiş
Menim dan ulduzlarım...
Men öğreden,
Siz öğrenen,
Zaman kéçir, yér değışir
Bu mugaddes dövrede...
Bu dünyanı öğrenmişem
Men öğrede öğrede...
Mene héç vaht yad olmadı
Sévinciniz,
Gaminiz.
Hayallerde nefes alan
Cavanlıg³ aleminiz.
Hissinize, duygunuza
dola dola,
Sizin ile addımladım⁴
gol gola...

14— El çekmek 15— Omuzlarda 16— Pekiyi nerde 17— Dur
18— Kalk 19— Yeşerip 20— Yüz döndermiş 21— Bahsedip

1— Kendi kendinize atlayın 2— Yarın 3— Gençlik 4—
Adımlayın

Suyu her ile⁵ deęişilen
Bir deniz var önümde.
Suyu ahır,
Durulur.
Bu terefdan boşalırsa,
O terefdan o dolur.
Gençlik ahır,
Bu ahına⁶ goşuldum,⁷
Yaşım arttı...
Ancak yéne

Sizinle hemyaş⁸ oldum.
Éle dédim: Bu dünyada
Ne bahdım ki, ne görem.
Béş il açıp örtüdüğünüz
gapıları

Otuz ildir
men açırım,
örtürem.
Sizin üçün biten bir şey
Bite bilmir benimçün.
Öğredirem,
günbegün.

Men hemişe⁹
sizin ile hemyaşam.
Hamınıza¹⁰ yoldaşam!¹¹

5— Yıla, yılda 6— Akına 7— Koşuldum, katıldım 8— Ay-
nı yaşda 9— Her zaman 10— Hepinize 11— Arkadaşım

Él-obada ayak açıp
menim gezen sözlerim
Vetenime sepelenmiş¹²
Ay benim ulduzlarım.
Fikrimizden, sözümüzden
aldığınız ışığı,
Él-oba körpelerin
Üreğine sepin siz.
Bicin olmaz sepinsiz.¹³
Bugünkü ders
Tek bugünün dersidir.
Tek bugünle
Siz gelmeyin vecde,
Yoh!..
Sizden hürmet gözleyirem,
Secde, yoh!..
Secdede bir hareket yoh,
Çırpıntı yoh, alov yoh!
O, hem sâkit,
Hem donug!
Sen önümde donursansa
Men de yoham,
Sen de yoh!
Başga simde¹⁴ çalmalısan
Menim köhne havamı.
Sen men misen?
Yoh!
Fikrimin,
Agidemin,¹⁵
Devamı!

12— Serpilmiş 13— Serpmeden 14— Telde 15— İnancımın

Sizin mene sévginizde tapmışam,¹⁶
 İtirdiğim¹⁷ ne varsa
 Menim size dédekilerim
 Ruhunuzda yaşarsa
 Sizin ayak basdığınız
 Her obada men varam,
 Galbinizde gaynaram,
 Dilinizden daşaram,
 Gelecekde yaşaram!

Sâbir¹⁸ olup,
 Puşkin olup,
 Vurgun¹⁹ olup
 Her dersimin önsözü.

Bes²⁰ ne imiş
 Meramımın, metlebimin²¹
 Son sözü?

Harda²² bir év uçupdursa²³
 Biz o éve
 Direk olag,
 Dağ olag.

Adıce bir insan déğil,
 Bu vetene,
 Asil vetendaş olag!

1974

16— Bulmuşum 17— Yitirdiğim, kaybettığım 18— Sâbir (1862-1911) Azerbaycan'ın meşhur hiciv şairi 19— Vurgun (1906-1956) Çağdaş azeri şiirinin en büyük temsilcilerinden 20— Pekâla 21— İsteğimin 22— Nerde 23— Uçmuş ise

BELKE DE...

Géce de gündüz de yazmalıyam men
 Bugünümüzden...
 Bu esrin sözünü gelecek esre
 Yétirmek¹ için.
 Gelecek önünde günâhkâr ollam²
 Yazmasam bugün...

Déyirem, belke de hem-esrlerim³
 Şi'rimi gözlemir⁴ o gadar benim...
 Çıhacag ışığa,
 Eminem buna:
 Bugün galsa béle⁵ kölgede şi'rim.
 Déyirem, sabahın⁶ ohucusuna⁷
 Daha çok gerekdir belge de şi'rim...

1967

1— Yetiştirmek, ulaştırmak 2— Olurum 3— Çağdaşlarım 4— Beklemiyor 5— Bile 6— Yarının 7— Okuyucusuna

ÉLE BİR FİKİR Kİ...

Men fikir acıyam, men fikir acı,
Fikir möhtacıyam, fikir möhtacı.

Éle bir fikir ki, o mene rehber,
Men ona adice ber esger olum.
Onun aşğı ile doğsun şehirler,
Men onun yolunda seferber olum.
Yérimde oynatsın meni top kimi,
Canımdan çıhartsın etaletimi...¹

O fikir; öz yolum, öz adım olsun,
O benim en möhkem ganadım olsun.
Dönüp ıldırırma,² goy vursun meni.
Ulduzdan ulduza³ uçursun meni.

1— Miskinliğimi 2— Yıldırırma 3— Yıldızdan yıldıza

Éle bir fikir ki, o mene candan
Daha eziz olsun,
Can unudulsun.
Menim günlerime bir yön, bir sükân,⁴
Menim illerime o, ünvan olsun.

Éle bir fikir ki, yansın od tekin⁵
Zulmet içinde de yol vérsin mene.

Éle bir fikir ki, gördüklerimin
İçini mağzın⁶ göstêrsin mene.

Onu su kéçirip,⁷ od eritmesin,
Yolunda yay kimi héy gerilim men.
Ömrümün sonuna çatsın,
bitmesin,
Onu neveme⁸ de vére bilim men.

Éle bir fikir ki, arzu da, kâm da
Onun havasıyla beslensin müdam.⁹
Éle bir fikir ki, gulaglarımda
Döğüş nağmesi tek¹⁰ sêslensin müdam.

4— Dümen 5— Ateş gibi 6— Cevherini 7— Sondürüp 8—
Torunuma 9— Devamlı 10— Savaş şarkısı, marşı gibi

Éle bir fikir ki, o gülen kimi
Hikmetler açılsın,
Ma'na durulsun.
Neye tohundusa,

bir iksir kimi
Onun değerini bildiren olsun.

Éle bir fikir ki, tapınıp ona
Yoluna güvenim,
Gurrelenim¹¹ men.
Uçum o amalın sonsuzluğuna
Zirveler başında zirvelenim men.

Göze görünmeyen ömür yolumdur
Hayalla, imanla dolu fikirler.
Menim seherimin dan şafakları;
Sabahın¹² körpüsü, yolu fikirler!

Zulmetin içinde ulduz tek¹³ yanar,
Deniz tek govrular,¹⁴ göl tek çalhanar,
Ahır menzillini bir me'bed sanar,
Mügaddes fikirler, ulu fikirler.

Ba'zan nale çekip¹⁵ töker göz yaşı
Hemişe özümle durar yanaşı,¹⁶
Özümün hâkimi, sözümün başı,
Aşgımın, arzumun gulu fikirler.

SEHVLERİM,¹ SEHVLERİM

Şübhelerim, gûmanlarım,²
Sehvlerim, nogsanlarım,
Feryadlarım, azablarım, amanlarım!
Men kaçdıgca elinizden,
Emelime

Yağış kimi yağırırsınız.
Néyleyim ki,
Siz özümde ağırırsınız.
Salıp meni azablara
Mene génden³ bahırırsınız
bir yad⁴ kimi.
Men gizlede bilmemişem ömrüm boyu
Dodağımın arhasında
üregimi...

O alışıp.⁵
O danışıp.⁶
Yanımda dost olmayanda
Danışmışam özbaşına.
Üreğimin pıçiltısı⁷
Değip benim öz başıma
Tohmag kimi...

1— Yanlışlarım 2— Zanlarım, şübhelerim 3— Uzakdan
4— Yabancı 5— Tutuşup 6— Konuşup 7— Fısıltısı

11— Gururlanayım 12— Yarının 13— Gibi 14— Kavrulur
15— Feryad edip 16— Yanyana

Ne sevgimi gizletmişem,
 Ne kinimi...
 Azab vërib günler mene,
 aylar mene.
 Adam var ki, ömrü boyu
 Dodagları tebessümlü
 Tebessümü,
 Bir pay kimi paylar sene
 paylar ona,
 Paylar mene...
 Dili ile üreğinin arasında
 Yüz-yüz illik⁸ yollar durur.
 Dodağında güller açıp
 Üreğinde köllar⁹ durur.
 Her sözünün evvelı «can», ahırı «can»
 béle yaşar ahıracan.¹⁰
 Üreği buz,
 Sözü isti,¹¹
 özü ılıg.
 Çekmemişdir ömrü boyu
 Birce defa pëshmançılıg.¹²
 Bilmemişem,
 ne gadermiş,
 Birce girig nogsanını
 şişirdenim,
 Bir deryaca kederimdir,
 Bir damlaca sehvim menim.

8— Yüzlerce yıllık 9— Çalı-çırpılar 10— Sonuna kadar
 11— Sıcak 12— Pişmanlık

Başgaları kécer belke tagsirimden¹³
 «Günahkâram, kéç!» sözüme
 Bağışlaya bilmemişem
 Öz sehvim men özüme.
 Sehvlerim boğazımdan berk¹⁴ yapışıp
 Yuhumu da dara çekir.
 Vicdanımı ora¹⁵ çekir, bura çekir.
 Üreğimde vuruş gédır,¹⁶
 Men kiminle vuruşuram,
 héç bilmirem.
 Yıhılıram, eğilmirem.
 Héç bilmirem bu vuruşun adı nedir,
 gasdı nedir?
 Garibedir,
 garibedir!
 Sehvlerim; alınımdaki gırışlarım,
 Galbimdeki vuruşlarım.
 Azablarda men özümem.
 Men könlümün öz sesiyem.
 Rahatlıgda özgesiyem...
 Sehvlerim; üreğimin dilindeki
 Hem sevgisi,
 Hem nifreti.
 Sehvlerim; dost danlağı,¹⁷
 yad töhmeti.¹⁸
 Sehvlerim! Siz mensiniz,
 men de sizem!
 Men sehvimde sehvsizem!

13— Kusurumdan 14— Sağlam, sıkı 15— Oraya 16— Yü-
 reğimde çarpışma oluyor 17— Dost kinaması 18— Ya-
 bancının suçlaması

BABAM' ATAM' MEN

*Apollon-8 gemisi ile kosmik seyahatim
meni bir daha inandırdı ki, biz hamımız³
balaca bir planetde⁴ yaşıyırığ.*

F. Borman

Babam hayatında yalnız bir kere
Faytonla Şeki'den⁴ Ağdaş'a⁵ gétmiş.
O bahıp uzanan dar gediklere

teeccüp étmiş.

— Bu yérler hamısı⁶ Nigolay'ındır?⁷

Déye faytonçudan o haber almış.

Belke de... dünyaya

o miskin fağır⁸

Babamın vérdiği bu ilk sualmış...

Bir dünya bilirdi Şeki'ni babam

bu yaşa gader.

Onun gözlerinde dünya, bugünden
böyüdü,

uzadı,

Ağdaş'a gader...

1— Dedem 2— Babam 3— Hepimiz 4— Şeki: Bir adı da
Nuha olan Kuzey Azerbaycanda bir şehir. 5— Ağdaş:
Kuzey Azerbaycan'da bir şehir 6— Hepisi 7— Nikola: Rus
çarı 8— Yoksul, zavallı

Seksen verst⁹ dağ yolu! Zarafat¹⁰ değil.
En uzun, en büyük yoldu babamçün.

Şeki'den Ağdaş'a uzanan bu yol,
Böyüklük ölçüsü oldu babamın,

Atamın garibe adeti vardı:

Meni ohşayardı, atıp tutardı.

Hem de soruşardı: —Dé görüm meni,

Ne boyda sévirsen?

Déyerdim: — Seni

Lap¹¹ bu dünya boyda isteyirem men.

Sévgimin böyüklük derecesinden

Atam hoşlanardı...

O, uzun-uzun

Bu söze gülerdi...

Ahı¹² atamçün,

Dünya böyüklüğün son ölçüsüydü,

Atamın dünyası, dünya özüydü.

Menimçün?

(Gorhuraam hayalım aza...)

Kosmosdan¹³ bahıram men, dünyamıza

Déyirem: — Ne gader kiçikmiş cahan

Ahı, benim dünyam, cıhıp dünyadan.

1970

9— Verts: Bir uzunluk ölçüsü. Bir verts 1,06 km.dir.
10— Şaka 11— Tam 12— Elbette 13— Kozmozdan, uzaydan

HAYALİM MENİM

Dostum huguşşinas¹ A. İbrahimof'a

Gözlerim, gözlerim, borcluyam size
Torpağa,

Güneşe,

Göğe,

Denize,

Bahıram, görürem herşeyi gün tek,²
En büyük dövletdir insana, görmek!

Gadim zamandan

Gözüne insan

«Dünyaya açılan pencерem» dedi,
Ancag gudretine yene kem³ dedi.
Dünyanı gösterir mene gözlerim,
Déyirem, acizdir yene gözlerim.
Göz ile görölmez héç zaman⁴ ürek,
Üreğe ürekle bahasan gerek!

Göz görür herşeyin üzünü ancag
İçini görürem kâmalımla⁵ men.
Göz mene gösterir bugünü, ancag
Sabahı görürem hayalimle men.

Kim déyir insanın néçe gözü var?
Onu bilen yohdur, désem, yéridir.
Arzular, arzular, şirin arzular
Hayal gözümüzün bebekleridir.

Hissim de duyğum minbir göz kimi,
Alışır...⁶

Gözeldir bu halım benim.
Gözle görmediğim dileklerimi
Seninle görürem, hayalim benim!

1965

3— Eksik, az 4— Hiç bir zaman 5— Kemalimle, olgunlu-
gumla 6— Tutuşup yanıyor

1— Hukukcu 2— Güneş gibi

HALGA HALGA

Halga halga burulur başların üzerinde
Tüstüler,¹ ağ şar² kimi.
İri külgabıların kenarına düzülmüş
Papiros kötükleri,³

Sönen duygular kimi.

Bu sigar⁴ kötükleri,
Hedefine değmeyen arzu, niyyet ohları.
Ömürden gopup düşen, düşünce gırıgları.
Papiros kötükleri,
Néçe⁵ arzu, néce gam.
Külgabıda zoğları,⁶ üreklerde kökleri.
Papiros ateşinde üreğini söndürüp
Ümidini yandıran

Fikrinde, hayalinde
Gazabını yatırıp, bahtını oyandıran
Adamlar, ayak üste durup sigar çekirler.
Tüstü burunlarında halgalanıp dağılır,
Elvan, elvan fikirler.

1— Dumanlar 2— Beyaz küre, halka 3— Sigara izmarit-
leri 4— Sigara 5— Nice, ne kadar 6— Filizleri, yaprak-
ları

Adamlar gözlerini bir noktaya dikerler.
Bu nogtanın adı ne?

Hansı⁷ bir gıfılinsa⁸ hayaldeki açarı.⁹

Hansı bir duyğununsa kécilmeyen hasarı.¹⁰

Bir fikirde yüz tepe, her tepede yüz dere,

Fikir gédir min yére.

Adamlar héykel, héykel.

Ad vérmek isteyirem bu donmuş héykellere:

Bu; «fikir»,

O; «ahtarış»,¹¹

Bu; «arzu»,

O; «mehebbet»,

Bu; «atılmış», o; «hesret.»

Onlar sükût içinde danışır,¹² aşip daşır.

Danışmağa

İmkânı olmayanla danışır.

Onların gulağına gelir

Arzularının

Dodağıyla danışan

Gözel güzel haberler.

Bu noktada dağılır, çerçeveler, çeperler.

1971

7— Hangi 8— Kilidin ise 9— Anahtarı 10— Hisarı
11— Arayış 12— Konuşuyor, konuşur

ÜMİD

Gorhmuram, düşmenim goy min min olsun
Néyleyer mene?
Şöhret senin olsun, ad senin olsun,
Ümid vér mene!

Ümid isteyirem, men ümid ancag,
Ümidle goyaram dağı dağ üste.
Ne şöhrət, ne menseb,¹
Ne dövlət, ne var.²
Ey könül, dünyadan sen ümid iste!..

Ümid arzuların gızıl³ nahşıdır.
Déyerler, yémekden ümid yahşıdır.
Déyek⁴ denizdeyem, sahil görünmür.
Ümid menimledir,

O menden dönmür.⁵
Sahile can atıp çırpınır ürek.⁶
Dé néyleyecek⁷
Üstüme şığıyan⁸ lepeler⁹ mene?
Ümid vér mene!

1— Makam, mevki 2— Zenginlik 3— Altın 4— Diyelim, farzedelim 5— Dönmüyor, beni terk etmiyor 6— Yürek 7— Ne yapacak 8— Hücum eden, atılan 9— Dalgalar

İnamla¹⁰ ucaltdıg¹¹ anamız yéri,
Biz möhtac olmadıg dosta, düşmene.
Demir çeperleri, daş hasarları¹²
Dişimle sökerem, ümid vér mene!
Hesret de,
Hicran da değil gorhulu.
Ümidle açılar her aşgın yolu!
Bir il,¹³ bir an kimi görünür mene.
Ümid vér mene!
Hesret; vüsal¹⁴ gadar hoş geler mene,
Ümid vér mene,
İnam vér mene!
Yaman darıhır¹⁵
Sefere cıhır¹⁶

Menim könlümdeki hayaller yéne,
Beledçi¹⁷ yerine ümid vér mene.

Dilekler ümidle birge¹⁸ doğulsa
Yérin terkinde de ucalar insan.
Arzumu tapmağa¹⁹ ümidim olsa
Menzil başındayam, yola çıkmadan
Ümidle goyaram dağı dağ üste,
Ey könül özünden sen ümid iste!..

10— İnançla 11— Yücelttik 12— Hisarları 13— Yıl 14— Kavuşma 15— Yaman darıhmag: Çok fazla sıkılmak, üzülme 16— Yolculuğa çıkıyor 17— Klavuz, rehber 18— Birlikte 19— Bulmağa

KIT'ALAR

I

Yolunu ahtaran¹ sél kimiyem men,
Hele bismemişem, hele çığem men.
Şair men déğılem, halgımdır, onun
Kâmâla dolmamış kâtibiyem men.

1968

II

Géce de gündüz de elimde galem,
Şairçün boş ürek, tonlardan ağır.
Menim şi'rlerim,
éle bilirem,²
Özümden, özüme mektuplarımdır.

1968

III

Güneşden ışığı, nağmeden odu,
Polatdan³ berklıği⁴ goparmag olmaz.
Baldan şirinliği, gardan ağılığı,
Gayadan sertliği goparmag olmaz.

1968

1— Arayan 2— Öyle biliyorum; Öyle sanıyorum 3— Çe-
likten 4— Sağlamlığı

GÖZ ÖZÜNÜ GÖRMÜR

Düşünek anbean, ének¹ günbegün
Ağlın varmadığı inceliklere.
Yérin hikmetini anlamag üçün,
Göyden² bahmalığı anamız yére.

Bilek öz rengini hardan³ alır gan,
Néçin yatanda da döğünür⁴ ürek.
Çiçeğin étrini⁵ bilek tumundan,⁶
Çeşmenin gözünü suyunda görek.

Bilek nedir nefret, nedir mehebbet,
Bilek ruhumuzu, tiynetimizi...
Bilek bu ağ saçlı, ana tebiet
Ne üçün yaradıp yaşadır bizi?

1— İnelim 2— Gökten 3— Nerden 4— Döğünüyor, çarpı-
yor 5— İtrını; güzel kokusunu 6— Tohumundan

Bilek hara⁷ gédır emellerimiz,
Néçin ömrün yolu düğün-düğündür.⁸
Bilek; dünya üçün yaranmışıg biz,
Yohsa, dünya özü bizim üçündür?

Niye könül yahan nağmenin, sazın
Yanğısı⁹ görünür, közü görünmür?
Niye ağılınızın, idrâkınızın
Emeli görünür, özü görünmür?

Bilek bu dünyada dünya yaradan
Ömürler dünyanı niye terk edir?
Göyleri, yerleri derk eden insan
Bes niye özünü çetin derk edir?

İnsana gizlidir insan fitreti,
Guzuyken gafleten¹⁰ o döner şire.¹¹
Bu gücü, hüneri, bu cesareti
İnsan hardan alır bes birden-bire?

7— Nereye 8— Dügüm-dügüm 9— Yanması, yanışı 10—
Birden bire 11— Arslana

Bir de görürsen¹² ki, bir anda onun
Nefrete cévrilir mehebbeti de.
Gırh il can dedığı «eziz» dostunun
Déme¹³ heyanetmiş sadagati de.

Pişik¹⁴ pişikdir ki, dostu düşmenden
Coh gözel ayırır, séçir birbebir.
Pişiğin dünyaya geldiği günden
Gorhuzduğu¹⁵ sıcan, gorhduğu itdir.

Dost-düşmen bir yana, hele de insan
Taniya bilmemiş özünü bir an...

Ba'zan bir çiçeğin, gülün iyinde¹⁶
Böyük bir alemi görüp duyurug.
Ancag galbimizin derinliğinde
Yatan duyğulardan haberimiz yoh.

Suallar derindir asuman gader,
Ses de galbe yatmaz sim¹⁷ gerilmemiş.
Bize kâinatı gösteren gözler
Hele öz-özünü göre bilmemiş.

12— Görüyorsun 13— Demek 14— Kedi 15— Korkutduğu
16— Güzel kokusunda 17— Tel

ARZU BÖYÜK, AGIL' GÜCSÜZ

Tag-tug!

Çag-çug!

Motor sesi,

Maşın² sesi!

Elektrik ceryanının
zümzümesi!³

Tekerlerin gürültüsü,
Dezgâhların uğultusu
Sesler,

sesler,

Hareketi tanzim éder,
Sapa düzer.⁴

Gulag buna néce dözer?⁵

Maşınları biz yarattıg.

Onun ritmi,
hareketi,

Ve...

Sür'eti,

Hâkim olup indi bize:

İşimize,

Nitgimize...⁶

Könlümüzün öz ahengi

Maşınların gür sesinde

itip,⁷ batıp

unudulup,

Mahkum dönüp hâkim olup...

Gadim,⁸ uçan halçaları⁹

Hagigate teslim éden

Ağıl esri, ağıl esri!..

Unutuldu

Duyguların sergerdelik¹⁰ élediği¹¹

Nağıl¹² esri!

«Arzu büyük, ağıl gücsüz» déye-déye,

İndi béyin başlayıpdır

Béyinleri öğrenmeğe.

Boylanırığ sola-sağa,

Sual kimi yağa-yağa

Dırmaşırığ¹³

El çatmayan,¹⁴ ün yétmeyen

Gâh bu dağa,

Gâh o dağa,

Teze yollar ahtarırığ¹⁵

Ağlımızı artırmağa.

Yoh!

Ağlımız yéter bizim!

Bu gadar ki, ağlımız var,

Men gorhuram,

Hisslerimiz iter¹⁶ bizim!..

Gelir, gelin,

Hiss artıran,

risk artıran,

ezm¹⁷ artıran,

aşg artıran

galbimize cür'et véren,

Bize cesaret getiren

İlet varsa... onu tapag¹⁸

Biz evvelden sonu tapag.

1— Akıl 2— Makina 3— Zemzemesi; terennümü 4— «Bir sıraya koyar» 5— Nasıl tahammül eder 6— Nutkumuza, konuşmamıza 7— Yitip 8— Çok eski 9— Halıları

10— Komutanlık, kumandanlık, reislik 11— Ettigi 12— Masal 13— Tırmanıyoruz 14— Yetismeyen 15— Arıyoruz 16— Yiter 17— Azim 18— Bulalım

BU NE İNİLTİDİR

— Bu ne iniltidir, bu ne naledir,
Ey ürek, dé görek¹ isteğin nedir?
— Soruşma² gel bunu bir nadan³ kimi,
Hissim olmasaydı anlaşıldım.
Yoh! eğer bilseydim öz isteğimi,
Men ürek olmazdım, ağıl⁴ olardım!..

1965.

1— Söyle bakalım 2— Sorma 3— Cahil 4— Akıl

KÖK

Kök üste boy atır,¹
Ucalır.²
Ağaçlar
Kökünden güc alır.

Dünyada
Herşeyin kökü var.
Kökü var
Torpağın, daşın da...
Adamsa kökünü
Gezdirir başında.

1967

1— Atar, atıyor 2— Yüceliyor, yücelir

İKİ KÖR¹

Bir kôr tanıyıram, gözü
kôrsa da,

özü kôr değil.

Ba'zan gam odunda govruursa² da,
Ağlına, hissine o nankôr değil.
Géceli-gündüzlü yazır, ohuyur.
Ağlın gözüyle o görür duyur.

Ancag... biri de var... kôr değilse de,
gözü görmeyir.

Dostu göz önünde öldürülse de,
görmedim déyir...

Yahşıya ortagdır, yamanı görmür,
O, saata bahır, zamanı görmür.
Fikrini, hissini ucadan³ démez,
Ba'zan gördüğünü görmek istemez.

Gözleri görmeyen kôr değil hele
Görmek istemeyen kôrdur, déyerdim.
Béle⁴ mûgavvaya,⁵ béle cahile
Hayatın özü de kôrdur déyerdim.

1968

1— Kôr 2— Kavrulursa 3— Yüceden, «yüksekte» 4— Böy-
le 5— Mukavvaya, «tahta gibi, odun gibi olana»

GARGA - BÜLBÜL

Garga var, iki yüz, üç yüz yaşında
Garıldar, guruldar ağaç başında
Bu éybecer¹ guşa kimse tohunmaz,
«Sesinden, özünden hezz alag» déye
Gorhusuz, ürküsüz, o uçar gış-yaz,
Gaydadır,² od düşmez murdar³ eskiye.

Bedbaht bülbülünse min belası var;
O, başga sévdada, başga hevesde,
Déyirem, ay anam, béle⁴ derd olar,
Garga dağ başında, bülbül gafesde?..

Eşitcek sözümü bülbül ağladı,
Sesi yolcuları yoldan sahladı.⁵
Söyledi: — Dolaşdım bütün dünyanı,
Bürüdüşöhretim, şanımlı her yanı.

Öz sesim özümle bir ganim⁶ oldu,
Menim güzelliğim, düşmenim oldu.
Sözüm dile düşdü, men sese düşdüm,
Dilimin ucundan gafese düşdüm.

İnsanın özüne kesilir düşmen
Dövleti, serveti, pulu,⁷ varı⁸ da.
Ba'zan méyvesinin ağırlığından
Sınır⁹ ağaçların budagları¹⁰ da.

1965

1— Çirkin 2— Kaidedir 3— Murdar: Kirli, pis 4— Böyle
5— «Yoldan etti, durdurdu» 6— Düşman 7— Parası 8—
Zenginliği, varlığı 9— Kırılır, kırılıyor 10— Dalları

SÉVSEYDİN

Sévseydin,
Aşgına dal' çevirende
Öz galbin,
öz hissin danlardı² seni.
Hesaba almazdın benim tek³ sen de
Özge danlağını,⁴ yad te'nesini.
Özge te'nesine döze bilmeyen,⁵
Söyle öz te'neme néce dözüm⁶ men?

1967

1— Sırt 2— Ayıplardı 3— Benim gibi 4— Ayıplamasını,
kınamasını 5— Tahammül edemeyen, katlanamayan
6— Nasıl katlanayım

OLURMUŞ

Ne yaman, ne çetin günlere galdım,
Sévginin düşmeni min-min olurmuş.
Gümansız gümanlar,¹ gansız şübheler
Sévenin galbinde çin-çin² olurmuş.

Gırdı arzular, öldü inamlar,³
Galdı aramızda guru salamlar,
Meni başa salın,⁴ siz éy adamlar,
Bes ne vaht sévenler metin olurmuş?!

Men hakkı itirdim⁵ güman içinde,
Azdım öz yolumu duman içinde.
Sévende sévirik biran içinde,
Unutmag ne gadar çetin olurmuş.

Bahtiyar, düşündün, erisin gerek
Sévenin menliğı suda şeker tek.⁶
Sen yéne yanıldın, sévilen ürek
Gatilden bésbeter hudbin⁷ olurmuş.

1968

1— Ümitsiz ümidler 2— Kıvrım-kıvrım 3— İnancılar
4— Başa salmag: İkna etmek, -bana anlatın, beni ikna
edin 5— Yitirdim 6— Gibi 7— Bencil

SENİN DİLİNDEN

İllerle¹ bir aşgın cövrünü² çekdik:
Ayrılış, gün³ söner, il gınar bizi.
Éniş-yohuşunu bir ötdüğümüz⁴
Yollara ne déyek, yol gınar bizi.

Sen dédin, başlanan gutarsın⁵ gerek!
Men dédim, doymayır arzudan ürek!
Birge⁶ ekdiğimiz gülü dermesek
Tikânlar el çalar, gül gınar gibi.

Bes déyil⁷ bu elem, bu keder mene.
Éledin dünyanı⁸ sen heder⁹ mene.
Gözel sözler dédin ne gader mene,
Gel indi¹⁰ danlama,¹¹ dil gınar bizi.

Çoh çeke bilmezdik¹² nazını aşgın,
Gış gelip, yaşadığı yazını aşgın.
Yamanca sındırdığı¹³ sazını aşgın,
Bilmedik, ahırda tél gınar bizi.

Dédin ki, aşgımla bahtiyaram men.
Dédin ki, dönmerem galbin sesinden.
İndiyse¹⁴ çekinip él te'nesinden
Déyirsen, ayıpdır, él gınar bizi.

1967

1— Yıllarla, yıllarca 2— Cevrini 3— Güneş 4— Geçtiği-
miz 5— Bitsin, sona ersin 6— Birlikte 7— Kâfi değil 8—
Dünyayı 9— Heder etmek: Zıyan etmek. Burada «dünya-
yı dar ettin, ömrümü boşuna harcattın» anlamına 10—
Şimdi 11— İnkâr etme 12— Çekemedik 13— Kırdık 14—
Şimdi ise

ELVEDA

Déyirem sefası bitdi ömrümün,
İndi dağ çıkıram, düze elveda.
Göze duman çökür, başa gar yağır,
Bahara elveda, yaza elveda.

Aşgına her zaman mügaddes dédin.
Günler elden gédır, sen teles¹ dédin.
Çohu istemedin, aza bes² dédin,
Dédim, çoh yoh ise, aza elveda.

İndi öz kökünden üzülen³ menem.
Özge budaglara düzülen menem.
İndi ne sen, sensen, ne de men, menem.
Biz ki, biz déğilik, bize elveda.

Bahtiyar, derinde sızlayıp yaran.
Seni, kécmişine bağlar her zaman.
Zulmet üreğini ışığılandıran,
Yoluna şam⁴ tutan göze elveda.

1— Acele et 2— Yeter 3— Kopan, koparılan 4— Mum

POEMA

GEL GEL DEYE'

«Gel gel» déye hicrinde kâman tek² meledim men.
Bir ömrü senin aşgına gurban éledim men.

Asude tifildin, ne gamın vardı, ne derdin,
Derdimle senin gözlerini sürmeledim men.

Hissim sene «gel gel» dédi, ağılım dédi «get get».
Bu ganlı döğüşden mene imdad diledim men.

Aşgım da gahınc³ oldu benim başıma hergün,
Bir aşgın ucundan ne gader te'ne yédim men.

Öz hissini dustag⁴ éleyen Bahtiyar olmaz,
Öz aşgıma öz könlümü zindan éledim men.

1989

ATILMIŞLAR

1— Diye 2— Keman gibi 3— Kakınc, başıma kaktı 4— Esir

Birinci Fasıl

KÖRPE

I

Ne ise düşündü...

Duruhdu¹ birden,

Séçdi bir fikri min bir fikirden.

Körpeni² aramla³ бүkdü gundağa,

Basıp sinesine galhdı ayağa...

Ümide yas tutup ağlayır güman,⁴

Hayırı şerleyir,⁵ şere «dost» - déyir.

Sévilip sonra da atıldığından

O da balasını atmag isteyir.

Ancag durdu yéne, duruhdu yéne,

Körpeni astaca⁶ goydu yatağa.

Sıhdı döşlerini süd şüşesine,

Emzikle bir yerde бүkdü gundağa.

O, galhmag istedi,

Yéne döyükdü,⁷

O, bir de düşündü son niyyetini.

Bildi ki,

şüşeyle birge⁸ o, бүkdü,

Sonuncu analıg mehebbetini.

1— Durdu 2— Körpeyi 3— Sessizce, kararlı olarak 4— Tahmin, şübhe, iyi niyet 5— Kötülüyor 6— Ahestece, ya-
vaşca 7— Döğündü, çırpındı, korkudan ürperdi, 8— Bir-
likte

Dizleri titredi...

— Bu nedir béle?"

Bir alov garsıdı⁹ içinden onu.

Yohsa iki damcı ana südüyle?

Vérđi övladına o, son borcunu?

«Analıg, balalıg bu mudur meger?

Çekdim gayğısını birce»¹¹ hefte men.

Yolumun üstünde bala: bir çeper,¹²

O terefde arzum, bu terefde men.

Şehere gelmişem uzak rayondan¹³

Burda ders ohuyum, san'at öğrenim.

Mehebbet dersinden kesildim¹⁴ yaman,

Oldu bu körpe de «giymetim»¹⁵ benim.

Atamın adına övladım leke,

Bir derde benzemez benim bu derdim.

Men onun başını ucaltmalıyken,¹⁶

Men onun adına leke getirdim.

Tapdandı¹⁷ ismetim,¹⁸ bedbaht yétimle

Néce¹⁹ kéçsin benim günüm, rüzgârım?²⁰

Néyleyim?

Atamdan, anamdan özge

Kime ümid édim, kime yalvarım?

9— Böyle 10— Yarı yandırdı, alazladı 11— Yalnız, bir, biricik 12— Alçak taş duvar 13— Bölgeden 14— Dersten kesilmek: İmtihanda başarısız olmak 15— Değirim; ro. tum 16— Yüceltmeli iken 17— Çiğnendi, ayaklandı 18— Namusum 19— Nice, nasıl 20— Zamanım vaktim

Ahsın üreğime goy göz yaşlarım,

Kimsenin önünde eğilmemeli.

Ne atam, ne anam, ne gardaşlarım

Bunu bilmemeli, yoh bilmemeli!...

Basıp sinesine o, körpesini

Gétđi... iki addım atmamış,

ona

Galbi nése²¹ dédi...

Addım sesini

Benzetđi o, gapı takgılısına...

«Belke o gelecek?

Ahı sévirdi,

O, mene ne gadar ümidler vérđi.

Bes²² sonu?

Bu imiş sévginin sonu?

Dandı²³ sévgisini, dandı borcunu.

Kim kaçabilipdir gaderden yéyin?²⁴

Héc déme, zilletmiş sévginin adı.

Gadasını²⁵ alıp sévinç vérđiğim

Özü véren²⁶ derde ortag olmadı.

Néce de ağırmış, néce de ağır,

Menim gollarımı gıran bu körpe.

Meger tekce benim öz günahımdır,

Yolumun üstünde duran bu körpe?

21— Ne ise 22— Pekiyi 23— İnkâr etti 24— Hızlı, çabuk

25— Kazasını, derdini 26— Kendi verdiği

Şehere geldiğim bir il' değildi.

Sévidim...

İnandım,

sévdim,

atıldım.

Ömrümün düz yolu néce eğildi,

Yanıp kül olmadım, yanıp ayıldım.¹

Sehvler...²

Düşünür hamı⁴ héyrini,

Men séce bilmedim héyri şerden.

Düz-düzü getirir, eğri-eğrini.

Gorhुरam yéniden sehv éleyim men?!

Be'zen birce anın yanlışlığından

Bütöv⁶ bir ömrü uduzur⁶ insan!

Kimdir yihılmayan?

Meger tekem men?

Bu derde düşenler dünyada min-min...⁸

...Sehvine hag vérip ezap çekmeyen,

Düşür telesine⁷ ikinci sehvini.

«İndi néylemeli?

Ömrüm boyunca

Bir sehvini oduna kül mü olum men?

Besdir alıştığım, yandığım bunca

Başlamag gerekdir ömrü tezedem.

Hele ne görmüşem? İyirmi yaşım var

Bu yaşda özümü kefenleyim men?

Yoh, Béle yaramaz!⁸

Ahar sél, sular,

Kôl-kosa⁸ ilişen çör-çöpün üstten.

1— Yıl 2— Uyandım, kendime geldim 3— Hatalar, yanlışlar 4— Herkes 5— Bütün, tam 6— Kaybeder, utulur

7— Tuzagina 8— Böylesi yakışık almaz! 9— Çılı-çırpıya

Özgeler bilmesin dédim derdimi,

Özüm öz içimde yédim derdimi.

Ağlaram,

Sesim yoh,

Hay-harayım²⁷ yoh!

Ahıma ses véren öz ahım oldu.

Bu, benim dünyaya bala payım yoh,

Bu, benim dünyaca günahım oldu.

Men baha bilmirem bir günah kimi,

Bu temiz hissime, mehebbetime,

İndi néylemeli?

Hecaletimi²⁸

Kirov²⁹ vérmeliyem seadetime?

Bu sirri gizletmek mümkün mü?

— Mümkün!

Galbin dövresine³⁰ daş hörülmeli.³¹

Talésiz³² balamın yaşamasıyçün

Menim analığım öldürülmeli!

Bu nedir?

Bu müdhiş uyğunsuzluğun,

Ne ad vérmeliyik töretdiğine?

Déyirem, ganunla ganunsuzluğun

Serheddi ne imiş, gösterin mene...³

27— Ses-sedam 28— Utancımı 29— Rehin 30— Devresi-ne, etrafına 31— Örülmesi 32— Talihsiz

Niye şişirdirem men öz derdimi?
Yaşamag!.

...Yaşamag bir insan kimi,

Kimine asandır,¹⁰ kimine çetin.
Dünya sürfesidir¹¹ naz-ı né'metin.¹²
Orda gam çekene gam eskik değil
Orda dem çekene dem eskik değil.

«Éle ömrüm boyu gerek ağlayam?
Menimçün dünyanın tek gamı galmış?
Élebil¹³ naz-né'met gurtarip¹⁴ tamam,
Derd çekip gam yémek mene mi galmış?
Yoh! Daha besimdir, besimdir!»¹⁵ - déye,
Bahdı,
O, hesretle bahdı körpeye.
Beleğin¹⁶ üstüne ahırdı den-den
Gözyaşı ezabı, elemi, derdi.
Hara¹⁷ gétđiđini héç kesdirmeden
Éle¹⁸ addımlayır, éle gédirdi...

Külek¹⁹ vıyıldayır,
Gar sovrurdu.
O, yéne dayandı,²⁰
O, yéne durdu.²¹
Belke yolu azıp?

Sonuncu menzil.

10— Kolaydır 11— Sofrasıdır 12— Ninet nazının 13— San-
ki 14— Bitip, tükenip 15— «Yeter, kâfidir» 16— Kundağın
17— Nereye, nere 18— Öyle 19— Rüzgâr 20— Durdu
21— Kalktı

Bellidir...

Gétđiđi bu yolu değil,
O, ömür yolunu azıp çaşdırıp.²²
Başını gundağa yahnılaşdırıp
İsirdir²³ körpeni od nefesile;
Belke son borcunu o vérir béle.

Çatdı²⁴ bir heyete...²⁵
Döyükdü,²⁶
Durdu.²⁷

O uçunurdu...²⁸
Bir sağa çevrildi, bir sola bahdı,
Boylanıp heyetden o, yolda bahdı.

Girdi bir dehlize... mermer pilleler²⁹
Daş üze³⁰ benzer.
Gözünün ucuyla gundağa sarı³¹
Bahmadan
astaca³² galhdı³³ yuharı.
Méydança üstüne goyup körpeni,
Éndi pilleni;
Éndi!

Éndi mi?
Körpe anasından ayrıldığını
Hiss étmiş kimi,
Çığdı birden,
Elebil püskürüp oh çıhdı yérden,
Bürüdü ananı...³⁴

22— Şaşırp, şaşırmış 23— Isıtıyor, ısıtır 24— Yetiştı, var-
dı 25— Hayata, avluğa 26— Döğündü, çırpındı, titredı
27— Kalktı 28— Uçunmag: Kendi kendine çırpınmak
29— Merdiven basamakları 30— Yüze 31— Taraf 32—
Ahestece, yavaşça 33— Çıktı 34— Anneyi

Durdu yerinde,
ıldırım şakgıdı³⁵ bebeklerine.
İstedi gayıda...³⁶
Ancag kaçdı o.
Bala nalesinden uzaklaşdı o,
Dondı dodağında bir «can» kelmesi,
Galdı gulağında körpenin sesi.
Ayag tappıltısı...

O dönmür dala,³⁷
Gaçır geleceğe, sabaha³⁸ gaçır.
O éle bilir ki, bu gaçışıyla
Hoşbahtılığının
gapılarını
taybatay³⁹ açır.

Üz tutup⁴⁰ sabaha bu günden gaçır.
O, bu gaçışıyla özünden gaçır,
O gaçır analıg mehebbetinden,
O, gaçır özüne öz töhmetinden.⁴¹
Gaçır, könlündeki bereden aşıp...
Amma yahşı bilir, o neden gaçır.
Özgeler gözünde günahsızlaşıp
Temiz görünmekçün lekeden gaçır.

35— Çaktı, şakk etti 36— Geri döne 37— Arkaya 38— Yarına 39— Taybatay açılmag: Kapının her iki kanadını da açmak 40— Yüzünü dönderip 41— Kabahatinden, suçundan

Hele éşidilmir üreğın sesi...
İnanır, o sesin boğulduğuna.
Özgeler önünde pâk görünmesi
O hele bilmir ki, lekedir ona.
Gaçır,

amma bilmir o neye gaçır,
Lekeden gaçırken lekeye gaçır.

İnsan bir ömründe ikidir, iki.
Atıp körpesini élebildi ki,⁴²
Adının üstünden lekeni atdı;
Özüne başga bir talé⁴³ yaratdı.
Temize çıhartdı o, öz adını.
Sabaha⁴⁴ uzanan gol-ganadını
Körpe bağlamışdı...

Golunun üstden
Onu daş pillenin üstüne goydu
Golları boşaldı.

Yolunun üstden
Körpe götürüldü... bu ne yoludu?
Hara⁴⁵ aparacag⁴⁶ bes bu yol onu?
Ne imiş göresen⁴⁷ bu yolun sonu?
Gollar azad idi...

Ancag bu günden,
Gollar ağırlaşdı yüngüllüğünden.
Körpenin yerine indi⁴⁸ de vicdan
Asıldı ananın gol-ganadından.

42— Sandı ki 43— Talih 44— Yarına 45— Nereye 46— Götürecek 47— Acaba 48— Şimdi

3

Çatdı¹ menziline² tagatsız, bi-hâl,³
Gırgı çarpayıya⁴ uzandı derhal.
Yumdu gözlerini...

Gördü yüz yerden
Gözünü zilleyir⁵ ona körpesi.
Açdı gözlerini...

pencerelerden
Doldu otağına körpenin sesi.
Gördü ki, otagda her şey gışgırır,⁶
Açdı pencereni, yér-göğ gışgırır,
Gışgırır masanın üstde kitaplar,
Gışgırır gapı da, pencereler de,
Gışgırır çarpayı, gışgırır divar,
Gışgırır körpenin yatdığı yer de.

Tutdu gulağını, sıhdıhca sıhdı.
O éle bilmişdi ses çölden⁷ gelir.
Gördü, bu ses değil, bu gışgırırıgı,⁸
Bildi ki, gışgırır könlüden gelir.

1— Vardı 2— Evine 3— Halsiz 4— Karyolaya 5— Gözü-
nü iyice açıp, dik dik bakıyor 6— Bağırıyor, sesleniyor
7— Dışardan 8— Çılgıkdı

Gören⁹ birden-bire ona ne oldu
Bayagki¹⁰ gasdini¹¹ yohsa danırdı?
Baladan kaçdığı bu yollarda o,
İndi balasıyçün ganadlanırdı.¹²

İndi o yürürür¹³ dala bahmadan,
Bayag yürüürmürdü, o sürünürdü.
Bayag analığı tapdayıp¹⁴ danan,¹⁵
İndi ana olup geri dönürdü.
Bayag balasından kaçan da oydu,
İndi balasına gol açan da o.

Bir ohun başına néce¹⁶ dolanır,
Niyyetin garası, arzunun ağı.
Bir insan üreği, hoşbahtlıgı¹⁷ sanır,
Bayag¹⁸ itirmeği,¹⁹ indı tapmağı.²⁰

Yüz renkli, yüz sesli isteğimizle,
Bir saat içinde yüz adamıg biz.
İlkini başladın sonunu gözle.
İnkârla tasdikde bütöv,²¹ tamıg biz.

Gécenin yarısı... Küçeler²² lal-kâr.²³
Yağdıgca sulu gar, terleyir yollar.
Sulu gar eriyir...

Hecaletinden.²⁴

9— Acaba 10— Deminki 11— Niyetini 12— İnkâr ediyor-
du 13— Koşuyor 14— Ayaklayıp 15— İnkâr eden 16— Na-
sıl nıve 17— Saadet 18— Demin, az önce 19— Yitirmeği
20— Bulmayı 21— Bir bütün, yekpâre 22— Sokaklar 23—
Dilsiz, sağır 24— Utancından

Élebil ter tükür puçur-puçur²⁵ yol.
O kaçır, yél kimi burulur tinden,
O öne geçdigca dala kaçır yol.
O catdı heyete...²⁶ Yumdu gözünü,
Mermer pillelere atdı özünü,
Körpeni²⁷ görmedi goyduğu yerde.
O, bir daşa döndü daş pillelerde.
Döşendi yanına

Körpeye sarı²⁸

Uzanan o titrek, güçsüz golları.
— İndi men néyleyim, néyleyim? - dédi,
Bir-bir gapıları döğmek istedi.
Dayandı...²⁹

Ahının şö'lelerinde³⁰

Élebil gafleti³¹ bir ulduz doğudu.
Hardasa galbinin gizli yerinde
Sévindi...

Bir gadar yüngülleşdi o.

— Men ki, pêsman olup döndüm gériye,
Gader öz hökmünü béle dönderir.
Belke héyirlisi béleymiş déye,
İndi öz-özüne teskinlik vérir.
Vivdandan asılıp üreği dartan,
Yükün ağırlığı azaldı bir az.
Özünü aldadıp yaşayır insan,
Belke bu alvérsiz yaşamag olmaz.
Ancag bu megamda³² bir metleb³³ de var;
Bir def'e aldanar yüz yol³⁴ aldanar.
İkinci günaha yol vérer insan.
Birinci günaha hag véren³⁵ zaman.

25— Tomur tomur 26— Hayat avluya 27— Körpeyi 28—
Taraf 29— Durdu 30— Şu'lelerinde, alevlerinde 31— Bir-
denbire 32— Bu yerde, burada 33— İstek 34— Kerre 35—
Hak verdiğinde

4

Kéçdi bir néçe gün garalı ağılı,
Gâh açığ gabaglı,¹ gâh gaşgabaglı.²
O, gasden gaşş édi³ gülürdü bir an,
Galbinde meleyip onu sarsıdan
Körpenin sesini batırmag üçün.
Ancag güclenirdi o ses günbegün:
Deniz neriltisi,⁴ su şırıltısı,
Yarpag pıçiltısı,⁵ yél⁶ viyılıtısı,
Onun gulağında ana ahtaran⁷
Körpe balasının hiçgırığıydı.
— Menim daş üreğim, yohdur bir soran,
Analığ hissine bes⁸ néce⁹ gıydı?
O, bir yér isteyir, o, bir yér ancag
Uzag, uzag olsun bu sesden uzag.
Yoh! Kaça bilmedi o, bu seslerden,
Nahar éleyende¹⁰ sızları herden
Döşünün¹¹ gilesi,¹² döşünün ucu.
Bu onun en büyük günahı, suçu...
Bu ne musibetdir, gülüşlerinde
Hönkürür¹³ galbinin hayı-harayı.¹⁴
Özü çörek¹⁵ yéyir...

Amma döşünde

Sızlayıp ağlayır körpenin payı.

1— Açık yüzlü, sevinçli 2— Suratı asık, sinirli, kaşları
çatık 3— Kendinden geçip, kendini unutup 4— Denizin
dalga sesi 5— Fışırtısı 6— Rüzgâr 7— Arayan 8— Pekiyi
9— Nasıl 10— Öğlen yemeği yerken 11— Göğüs altının
12— Tanesi «memesi» 13— Hüngür hüngür ağlıyor 14—
Sesi, feryadı 15— Ekmek

Bu ne musibetdir, bu ne musibet,
Buna tablamağa¹⁶ bir ürek hanı?
Bu néce dehşetdir, bu néce vehşet
Néce susdurasan burda vicdanı?

—Galmadı bir şeye, dedi— gümanım¹⁷
Saçımı derd yoldu, gam daragladı,¹⁸
O gadar âh çekdim, âhim, amanım
Virane könlümde tüstü bağladı.¹⁹

Düşüp gasırgaya, borana könlüm
Azmışam yolumu gam méşesinde.
Éle²⁰ dağ-dağ olup virane könlüm
Anılar şan bağlar²¹ her küşesinde.

Ümidle, inamla²² yaşayır ana,
Günleri, ayları ötüşür²³ béle.
Kücede,²⁴ bulvarda uşag gördü mü,
Bahır dikgat ile, bahır zenn²⁵ ile.
Ahtarır²⁶ özünün cizgilerini
O gâh bu uşagda, gâh o uşagda.
Kimseye acmayır ancag sirrini,
Gözleri ahtarıp héy aramagda.

16— Tahammül etmeğe 17— Güvenim, ümidim 18— Ta-
rakladı, taradı 19— Kurum tuttu 20— Öyle 21— Petek
kurar, kümelenir 22— İnancıla 23— Geçiyor 24— Sokakta
25— Zann, şübhe 26— Arıyor, arar

Béledir ezelden, béledir gayda.²⁷
Tapmag²⁸ çetin olur, itirmek²⁹ asan.³⁰
İndi ağlayırsan...

Ancag ne fayda
Özü yihılanın ağlamağından.
Bes körpe?

Ne yazdı behtine rüzgâr?
Körpeler évine³¹ vérdiler onu.
Atalı, analı yétim balalar,
Yahşı ki, bilmeyir atıldığıni
Bilmedi...

Bes³² sonu?

Sonu müsibet,
Bu derdi söyleme galbi daşlara,
Yahşı ki, hükümet, yahşı ki, dövlət
Yéne sahip durur atılmışlara.

27— Kalde 28— Bulmak 29— Yitirmek 30— Kolay 31—
Körpeler evi: Çocuk yuvası, Bakımevi 32— Pekâla

İkinci Fasıl

GOCA¹

1

Ana tanıyırım, iğirmi yaşından
Dul galdı,
Belalar ötdü² başından.
Derdi gabagladı,³

kederi ötdü,
İki ner⁴ cüsseli bala böyütdü.
Biri çatan kimi on yéddisine,
Ses vérdi Vetenin çağrış sesine.
Gétđi od içine,
Gétđi,
Gelmedi.

Genc ömrü yarımçıgı bitdi,
gelmedi.

Ana kiciğine ümid bağladı,
Derdini gizletdi, géce ağladı.
O birce⁵ arzuya, birce niyyete
Vérđi üreğini, vérđi büsbütün.
Dözdü⁶ her ağrıya her eziyyete,
«Bir övlad böyütdü, bir afet üçün».
Ona toy éledi.⁷

Ömür yükünden
Sandı ki, azaddır⁸ o günden beri.

1— Koca, yaşlı, ihtiyar 2— Geçti 3— Derdi göğüsledi
4— Arslan 5— Bir tek, biricik 6— Katlandı, tahammül et-
ti 7— Dügün yaptı 8— Hürdür

Ancag o, bilmedi,
éle⁹ o günden,
Başlanır en büyük müsibetleri.
Ana öz işini tamam bitirdi,
Bitirdi!
Her şeyi démek itirdi.¹⁰
Vezifen bitdi mi, borc ödendi mi;
Üz¹¹ astara dönür, astar üzleşir.
Géyilip atılmış bir paltar kimi
İnsan da her saat gereksizleşir.
Ayıra bilmedi yohuşdan diki;
O, bunu bilmedi,

Ne bileydi ki,
Hökmü bitecektir, iş-güc bitende,
Bir vaht ayıldı ki, değışip yérler,
Çömçe¹² isdi¹³ olup indi gazandan.
Él ağzı,

fal ağzı
yahşı déyirler,
Köynek¹⁴ yahın imiş bedene candan.
Bir vaht ayıldı¹⁵ ki,

kécip iş-işden.
Bahışlar soğuyup üz yaman dönüp.
Ana başa düşdü, bu terpenişden
Oğul da déyesen anadan dönüp.
Gördü ki, hökmünü

o, birce birce
İtirir...¹⁶

Hörmeti elinden gédir.
Bir vaht ayıldı ki, bu ilki¹⁷ serçe
Bildirki¹⁸ serçeye cıb-cıb öğredir.

9— Öyle 10— Yitirdi, kaybetti 11— Yüz 12— Kepçe 13—
Sıcak 14— Gömlek 15— Uyandı 16— Yitiriyor, kaybedi-
yor 17— Bu yılki, bu seneye ait 18— Bildir: Geçen senek!

Köhnelik; gaynana,
Yénilik; gelin!
Here öz fikrinde haglı,
hem doğru!
Gelen yéni ile géden köhnenin,
Sonu görünmeyen döğüşüdür bu.

Ana bu ocağa gelin gelenden,
Bu gadim yuvada bir gayda¹⁹ vardı;
Gelinler oyanıp hamıdan érken
Erleri²⁰ yédirip yola salardı.

Ana bu gaydanı mugaddes biler,
Ana bu gaydanı yaman güderdi.
Ana bu gaydanı indi her seher
Teze gelininden teleb édirdi.²¹
Gelinse yatırdı dokguza gader.
Oğul ac garına işe gédirdi.

Bir gün,

Béş gün,
on gün!
Ötdü bélece,²²

Ana ne danışdı,²³

Ana ne dindi.²⁴

Gördü ki, oğlu da dinmir...²⁵

19— Kaide 20— Kocaları 21— İstiyordu 22— Böylece
23— Söyledi, sordu 24— Konuştu, dillendi 25— Konuşmu-
yor, susuyor

Bir géce

Dözmedi...²⁶

Geline yaman tepindi.²⁷

İki agidenin, iki cephenin

Döğüşü başladı sükütdan sonra

Ana dözemmedi...

Bu teze gelin

Teze nırh²⁸ goyanda köhne bazara.

Partladı ürekler,

Açıldı üzler,

Yaman ganad açdı latayır²⁹ sözler.

Gelin gaynananı бүkdü bucağa;³⁰

— Gözünü dünyaya yahşı aç! dédi.

İndi men sahibem, men, bu ocağa.

İşe bah!

Yérliye yérsiz gaç! dédi.

Kömeğe³¹ çağırdı ana oğlunu,

Durdu³² kırımış.³³

Ana bilmedi ki, bu imiş sonu.

Gelin gelen kimi,³⁴ oğul itirmiş.

Ara vérilmedi évde davaya,³⁵

Ürekler partladı gazabdan, kinden.

Oğul barış üçün girdi araya,

Héc biri dönmedi öz cebhesinden.

— Bizim zamanede béle değildi...

— Sahla!³⁶ Çohdan bitip senin zamanın.

Ana bilmedi ki,

Güneş eğildi,

Hökmü de değışdi teze dövranın.

26— Tahammül etmedi 27— (Gelini) tehdit etti, o'na ba-
ğırıp çağırdı 28— Narh 29— Edebsiz çirkin 30— Bucağa
bükme: Köşeye sıkıştırmak 31— Yardıma 32— Konuş-
madı, susdu 33— Sus-pus olarak durdu 34— Gelin ge-
lince 35— Kavgaya 36— (Ağzında lafını) tut, sus!

Éle ki, gocaldın

Bil Öz yérini!

Oynaya bilmirsen göz yum her şeye.

Élacın³⁷ odur ki,

Gördüklerini

Vurasan hemişe görmemezliğe.

Bu da nogsanıdır Gorgud Dede'nin...

Dörtce nahışında yanıldı nekgaş.

Oğulu anadan ayıran gelin,

Gelin yoh,

«Ayıran» çağrılıydı kâş.³⁸

Oğul arvadına hag vèrdi yüz yol,

Ananın könlünde düğünlendi daş.

Bir déyen olmadı, ay dönük oğul,

Ahı³⁹ üz var idi, sakgal çıhmamış.⁴⁰

Ümidler, arzular gördü talanmış,

Ayıran dırnağı etden ayırdı.

Bir déyen olmadı, a canı yanmış,

Ahı diş yoh iken dodag ki, vardı.

Gördü ki, bu oğul, o oğul değil,

Gördü ki, umupmuş zererden héyir.

Bélin ağrısını gördü, bél değil,

Kemer inilдейip çekmek isteyir.

Ürek ağrılarla dolup daşanda

İnsan başdan-başa giléyleşermiş.⁴¹

Yad gızı ocağa doğmalaşanda⁴²

Doğmalar⁴³ gét-géde ögéyleşermiş.

Bu dünya béledir...

Götüre bilmir⁴⁴

Sahta bir bezeği, sahta bir süsü.

Nefs artıg tiken⁴⁵ ötüre bilmir⁴⁶

Gereklik; insanın değer ölçüsü!

Gerek bilirlerse dünyada seni

Böğründe-başında dost göreceksen.

Éle ki⁴⁷ itirdin gerekliliğini

Dünyada her şeyi itireceksen.

Yérleri astaca⁴⁸ değışir zaman

Bahmır ne feryada, ne göz yaşına.

Dünenki megamı elinden çıkan

Düneni bu günün gahir başına.⁴⁹

— Seni bu dünyaya men getirmişem,

Sene döşlerimden men süd vèrmişem.

Géceler yatmadım yatasan déye

Çatdırdım men seni ere-erşeğe.⁵⁰

Men senin hem atan, hem anan oldum,

Ahırda⁵¹ bélece aldanan oldum.

Ananı özüne yad tutdun,⁵² oğul,

Borcunu ne yaman unuttun, oğul.

Adice⁵³ bir işdir bala yetirmek⁵⁴

Ananın analıg tebietine.

Me'lum gerçekleri dile getirmek

Yaraşmır,⁵⁵ ay ana, leyagatine.

44— Götüremiyor, taşıyamıyor, kabul etmiyor 45— Lokmayı 46— «Kabul edemiyor.» 47— Nasıl ki, öyle ki, 48— Ahestece; yavaşça 49— Başına kalkıyor, kınıyor 50— Ere-Erşeğe çatdırmağ: Yetiştirmek, büyötmek, bir mevkiye çıkarmak 51— Sonunda 52— Yabancı saydın 53— Basitce 54— Çocuk büyötmek 55— Yakışmıyor

37— İlacın, çaren 38— Burada Dede Korkut'un yanlış ad koyduğı söylenen nesnelere işaret edilmektedir. «Geline ayıran démedim men Dede Gorgud. / Ayrana doyran démedim men Dede Gorgud. / İyneye tiken démedim men Dede Gorgud. / Tikene söken démedim men Dede Gorgud.» 39— Burada «elbetdeki» anlamına bir deyim 40— Sakal çıkmadan önce 41— «Üzüntü sıkıntı dolu olurmuş» 42— Öz, evin insanından olunca 43— Öz olanlar

Emanet kassası değil uşaglar
Hercinden keserek gazanc göresen.
Artık gelirini orda sahlayıp
Sonra faiziyle ömür süresen.

Uşag tek bahırığ oğula, gıza
Bilmirik, böyüyür ilbeil⁵⁶ övlad.
Rahat yaşamagcın

Sabahamıza⁵⁷

Dünen vërdiğimiz borc değil, övlad.
Yanında böyüyür...

Ancag yahşı bil,

Oğul da yad üçün, gız da yad üçün.
Övladlar, övladlar! Bizimcün değil,
Biz onlar üçünük, biz onlar üçün!

Övlad; sévgimizden göğeren⁵⁸ nubar,⁵⁹
Tezeden yaradır övladlar bizi.
Odur⁶⁰ ki, borcunu değil,

Goy onlar,

Bize gaytarsınlar⁶¹ öz sévgimizi.

Ay ana, asandır borcu gaytarmag,
Sévgini⁶² gaytarmag çetindir çetin!
Övladlıg borcunu ödemek ancag
Evezi⁶³ değildir hele sévginin.

Övlada borcunu yada salanda
Ana sevgisini umur oğuldan
Mehebbet!

Mehebbet unudulanda
Borcunu isteyir borcludan insan.

56— Yıldan yıla 57— Yarınımıza 58— Yeşeren 59— Nov-
bar Yeni meyve, turfanda 60— Onun içindir, bu sebep-
ledir 61— Geri versinler, iade etsinler 62— Sevgiyli 63—
Karşılığı

2

Yığılıp meclise dostlar, tanışlar.
Oğul ad gününü keçirir bu gün
Sağlıglar baş alır.¹

— Bir arzumuz var:

Daim çiçek açsın gay senin ömrün.

Gapının dalında dayanıp² ana
Meclisi dinleyir:

— Senin zekâna,

Senin hünerine biz ki, meftunug.
Ana ferehlenir...

Ancag néylesin

İçeri kécmeğe ihtiyarı yoh.

— Bu güzel ölkeye seni bahş éden
Anaya aferin, anaya ehsten!
Néce ferehlenir sévinir ana
Gapının dalından bahır oğluna.
Béle de derd olar?..

Oğul doğasan,

Onun şad gününe génden³ bahasan?
Dözmedi...⁴

İstedi kécip içeri
Gışgıra,⁵ déye ki, «bayagdan⁶ beri
Ehsen⁷ dédiğiniz ana menem, men.
Menem onu doğup özgeye véren.»

1— Sağlık dilekleri «önce söyleniyor» 2— Durup 3— Uzak-
tan, kenardan 4— Tahammül etmedi 5— Bağıra 6— De-
minden 7— Aferin

Sahladı⁸ özünü, azca gımişdi.⁹

Seherki söhbet
yadına düşdü:¹⁰
gelin démişdi:

— Cavanlar gelecek, cavanlar ancag,
Bugünkü meclisin sene dehli¹¹ yoh.
— He,¹² başa düşürem...¹³

Ne désin ana

Anladı, balanın doğum gününün,
Bir dehli yoh imiş oğul doğana...
Olmadı, olmadı bir déyen ona:
— Bes doğum gününde şadlık étdiğin
Oğulu kim doğup, ay nankôr, gelin!?

— Bu güzel ölkeye seni bahş éden
Anaya aferin, anaya ehzen!
Dilhor¹⁴ oldusa da sağlıgdan yana
Gelin susdu...

Burda o dine bilmez.¹⁵
Şe'nine te'rifler¹⁶ söylenen ana
Gapi dalındadır,

bilmedi bir kes.

— Bu tostun¹⁷ üstünde indi gerek sen.
«Ana» mahnısı¹⁸ çalasan bize.
Övladın analıg mehebbetinden
Goy ateş çilensin¹⁹ üreğimize.

8— Tuttu, kendine sahip oldu 9— Güldü 10— Aklına geldi 11— Dahli olmamağ: ilgilendirmemek. «Seni ilgilen-dirmez» 12— Evet 13— Anlıyorum 14— Me'yus, incimiş, kederlenmiş 15— Konuşamaz 16— Övgüler 17— Nutuk. Bir mecliste söz alarak bir şey veya bir kimse hakkında konuşmak, sonra o'nun şerefine kadeh kaldırmak. 18— «Ana» adlı şarkıyı 19— Sepilsin

Oğul bir inamla galhdı ayağa,
Divardan tarını²⁰ aldı ürekle.
Ana üreğini duya bilmeyen,
«Ana» mahnısını çaldı ürekle.

Bes niye kövrelidin,²¹ gelin, ay gelin,
Öz merhum anan mı durdu gözünde?
Bes ana galbine niye dağ çekdin?²²
Ahı bir anasan sabah özün de.

Boylusan... zaman da yaman dövr édir,
Sen ne ilk anasan, ne de son ana.
Bes ana değil mi özün söyle bir,
O gapi dalında goyduğun ana?

Sen de bir anasan, gelin, ay gelin,
İndini sabaha girov²³ vérmisen.
Eger gaynanana élediklerin²⁴
Gelse öz başına götürer misen?²⁵

Ne tez doğmalaşdın²⁶ sen yad oğluna
Ana öz oğlunun ciğnine²⁷ yükümüş.
Sen déme, ananın hakkı yoh ona,
Amma yad gızının hakkı büyükmüş,

Balanın ad günü yazıg ananın
Şad²⁸ günü olmadı, dad²⁹ günü oldu.
Başında turp ekdi o, gaynananın,
O, gelin olmadı, o, günü³⁰ oldu.

20— Tar: Azeri klasik musıkisi sazlarından biri 21— «Mü-teessir oldun, ahındın» 22— Dağ çekmek: Dağlamak, yara-lamak 23— Rehin 24— Ettiklerin, eylediklerin 25— Ka-bul eder misin, dayanır mısın 26— Tabilleştin, «çok ya-kın oldun» 27— Omuzuna 28— Sevincli, mes'ut 29— «Şi-kâyet, yakarma» 30— Kuma

Ana danışmadı

Kiridi,³¹

Susdu.

Ahı çohlarını gınamışdı o.
İndi öz başına geldi...

İşe bah!

Birce şey düşünür, birce şey ancag:
«Her zülme dözerem, teki,³² tek balam.
Fikir élemesin,³³ héç darıhmasın.³⁴
Bir de évin sirri çöle³⁵ çıhmasın...»
Ana başa düşdü:³⁶ Bu haya-küye³⁷
Dözmez,³⁸

Oğluna da o, gıya bilmez.
Yoh-yoh! Bundan sonra dözüp her şeye
Gelinle bir évde yaşaya bilmez!

Atdı anasını ikinci oğul,
Anası bir kelme dédi: Çoh sağ ol!
Boğdu içindeki üsyan sesini.
Dédi: Néylemeli, béleymiş gader...
Yıgıdı boğçasını, düğünçesini,³⁹
Gocalar évine⁴⁰ köçdü⁴¹ bir seher.

31— Sesini kesti. 32— Yeter ki. 33— Düşünmeksizin, üzülmesin 34— Sıkılmasın 35— Dışarıya 36— Anla 37— Gürültü, patırtıya 38— Tahammül edemez 39— Düşünçe: Düşümlenmiş herhangi bir şey, çıkın 40— Darülacezeye, Düşkünleryurduna 41— Göç etti, taşındı

Üçüncü Fasil

GOCALAR EVİ

1

Eyleşir¹ gocalar ikibir, üçbir,
Gocalar évinin dehlizlerinde,
Ömür kitapları satırbesatır,
Ohunur² onların benizlerinde.

Nedense danışır³ solğun bahışlar
Orda teessüf⁴ de, teeccüb⁵ de var.
Hansı⁶ ezabların sıyrımlarıdır,⁷
Üzlerde açılan derin gırışlar?

Bir ömrün zirvesi...

terezi,
çeki,

Az mıdır, çoh mudur héyri şerinden?
Heyatın gayğısı, heyatın yükü
Artık götürülüp⁸ çiğnilerinden.⁹

1— Oturur, durur 2— Okunur, okunuyor 3— Bahseder, konuşur 4— Yakınma 5— Şaşkınlık 6— Hangi 7— İzleridir, çizgileridir 8— Alınmış 9— Omuzlarından

Yohdur bu dünyadan gasdi, garazi,
Hoşbaht mı, bedbeht mi bu halında o?
Gurulur içinde mizan-terezi,
Gören¹⁰ neyi çekir¹¹ hayalinde o?
Terezi gözleri ...tutuşdu, éndi,
O, ürek açmağa sirdaş ahtarır.¹²
Vérip cemiyete borcunu

indi,

Hakgını çekmeye bir daş ahtarır.
Borcunu namusla véren keslerin,
Hakgını mümkün mü daş ile çekmek?
Yoh! O ağırlıgda daş hanı? Yegin¹³
O hakgı borcuyla çekesen gerek.

Gençlik; arzuların uçuş noktası,
Gocalıg; gunduğun sonuncu mesken.
Sene pıçıldayır,¹⁴ ömrün zirvesi,
Düşün, neyi neye gurban vérmisen.
İndi gazancın ne, uduzduğun¹⁵ ne?
Görürsen ahırda¹⁶ hamısı¹⁷ birdir.
İster ağlayana, ister gülene
Onsuz da bu dünya hemişe¹⁸ sirrdir.
Kim aç bilipdir, bu sirri, dé kim?
Açmag isteyenler gülünç olupdur...
«Dünya benimkidir» söyleyen hakim,
Dünyanın elinde mürmüc¹⁹ olupdur.

10— Acaba 11— Çekiyor, çeker 12— Arıyor 13— Şübhe-
siz 14— Fısıldıyor 15— Kaybettiğim 16— Sonunda 17— Ka-
musu; hepsi 18— Her zaman, daima 19— Mürmüc olup-
tur: Âciz, çâresiz kalmıştır.

Bize tebietin vérdiklerini
Zaman alır,
Bize gocalıg galır.
Her gelen, gédenin tutur yerini
Zaman tebietden intigam alır.
Sönüp ocagları, sönüp odları
Derin düşünceler baş alıp gédir
Heyat yoh,

arzu yoh,

indi onları

Düşünce terpedir, fikir terpedir.
Yata da bilmirler...
Sübhedek²⁰ oyag,²¹
Oyulur döşekçe,²² oyulur balış.²³
Adamlar bir yana,

sen bir işe bah,

Gocadan yuhu da bazar²⁴ olarmış.
Çiğninden²⁵ düşdü mü heyatın yükü,
Heyatın lezzeti bitdi büsbütün.
Arzular eşgine²⁶ yoh,²⁷ bunu bil ki,
İndi yaşayırsan yaşamag üçün.
Ölünce bu yükden hezar éyleme!²⁸

Giléylenme²⁹ gel.

Çek onu ürekle!

Heyat sen déme

Heyatın yükünü çekerken güzel!

20— Sabaha kadar 21— Uyanık 22— Döşek 23— Yastık, tûy
yastık 24— Bî-zar; usanmış, bezmiş 25— Omuzunda 26—
Arzuların aşkına 27— Değil 28— Sakınma, imtina etme
29— Şikâyet etme

2

Gocalar évinde seliga,¹ sehman,²
Otakda her kesin öz küşesi var,
Masanın üstünde gözlük, galem³dan,³
Gazetler, jurnallar,⁴ cild-cild kitaplar.

Dolabın üstünde kibrit ve sigar,⁵
Cürbecür⁶ nüshalı haplar, dermanlar.
Balaca otağın baş divarından
Cavanlıg şeklini⁷ asıp her biri.
Güzgüde⁸ özünü gördü mü? Bir an,
Şekile⁹ zillendir¹⁰ tez nezerleri.¹¹
Bu gün dün ile durur yan-yan.
Dayanıp¹² arada uçurum; iller.¹³
Hayalin hatıra ganatlarına
Sığınip

dünene uçur könüller.

Gâh ona,

gâh buna dönür bahışlar,

Teessüf bu güne, alkış dünene!

Güzgüye bahanda eğilen başlar,

Şekile bahanda dikilir yéne.

Bu günü; gocalık, sabahı;¹⁴ torpag,

Dünenle yaşayır, dünenele ancag.

Üç oğul atası çilinger emi,
Gocalar évine yénice¹⁵ köçmüş.¹⁶
Dünyanın kederi, dünyanın gamı,
Élebil¹⁷ çiğninden¹⁸ galdine çökmüş.

Gocalar évinin gaydalarına
Ne kadar çalışır uyuşa bilmez.¹⁹
Yaman ağır gelir atılmag ona
Pencere önünden bir an çekilmir.

O her gün gözleyir,²⁰ «Yoh, ola bilmez,²¹
Atalar,²² analar atıla bilmez».
Çırpınır üreği bu dar gafesde,
Gözleri bayırda, gulağı sesde.

Bélece günleri o yola saldı,
Kişinin gözleri yollarda galdı,
«Démek hag da mende, günah da mende...
Onların bir sözü yalan olmadı.
Ya haglı, ya hagsız, men inciye²³
Bir defa könlümü alan olmadı.
Golunu boynuma salan olmadı,
Tekliğin gamını tek özüm yédim.
Ehvalım,²⁴ övgatim²⁵ héç sorulmadı,
Néce yol acıhip «gédirem» dédim;
Bir yol gabağımı²⁶ kesen olmadı.
Galmayıp amanım, galmayıp héyim,
Könül hanımanım²⁷ ne tez uçuldu.²⁸
Öz isti²⁹ yuvamdan köçüp gelmeyim³⁰
Sen déme,³¹ onların könlünden oldu...»

15— Yeni 16— Göçmüş «gelmiş» 17— Sanki 18— Omu-
zundan 19— Uyamıyor 20— Bekliyor 21— Olmaz 22—
Babalar 23— Darılınca, küsünce 24— Hallerin; vaziyetim,
durumum 25— Evkatım; Vakitlerim; durumum, vaziyetim
26— Önümü 27— Ailem, ocağım 28— Uçtu, yıkıldı 29— Sı-
cak 30— Gelmem 31— Demek ki

1— Özen, itina 2— Düzen, itina 3— Kalemlik 4— Mec-
mualar 5— Sigara 6— Çeşit çeşit 7— Gençlik resmini
8— Aynada 9— Resime, fotoğrafa 10— Dikiliyor, çevrili-
yor 11— Bakışları 12— Durup 13— Yıllar 14— Yarını

Bir gün zenk de çaldı³² eve çilingir
Nevesi³³ götürdü³⁴
desteyi...³⁵

— Belil!³⁶

Bilmedi ne désin?

Yaşardı gözleri,
Titredi dodağı,
Titredi dili...

Nevesi gışgırdı:³⁷ Cavap vérsene!
Avaranın³⁸ biri!

Susdu o, yéne.
Amma tél-tél oldu galbi bu sesden,
Dédi: — O düz³⁹ déyir, avarayam men.
Desteyi asınca üreğindeki
Yaralar govr étdi...⁴⁰

Doğulan teki,⁴¹
Goca, nevesine adını vérdi.
Neve babasına⁴² çoh benzeyirdi.
Düşündü: «Éybi⁴³ yoh, dolanan dövran,
Yérbeyér éleyer⁴⁴
téz-géc hamını⁴⁵
Alar benim nevem öz atasından
Bir gün babasının intigamını».

32— Zeng çalmag: Telefon etmek, açmak 33— Torunu
34— Aldı 35— Destek: Telefonun ahizesi 36— Evet 37—
Bağırdı 38— İşsiz-gücsüzün biri 39— Doğru 40— Yeniden
canlandı, kabardı 41— Doğulur doğulmaz, doğulduğun-
da 42— Dedesine 43— Ayıbı 44— Yerle bir eder 45— Her-
kesi

Gızıl⁴⁶ çerçivede köhne bir şekil⁴⁷
Raks édir ucaboy,⁴⁸ güzel bir oğlan.
— O kimdir?
— Yahşı bah.
— Gözüm kôr değil.
Taniya bilmirem.

Hırslandı rekgas,⁴⁹
— Meni tanımırsan?

Gözlüğünü tah,
Bir de yahşı bah.
— Seni tanıyırım, onu yoh ancag.
— He... bunu düz dédin, ne galdı bizden?
Çohdan ayrılmışız öz-özümüzden.
Buro-buro déyen⁵⁰ günlerim vardı,
Men idim bezeği toy-düğünlerin.
Gızlar da hasretle mene bahardı.
Éh, kéçen günlerim, kéçen günlerin
Déyip goca rekgas ah çekdi,

yéne
Oğrun bahışlarla bahdı şekline,
Gaydadır, hasretle bahar hemişe
Cavan geleceğe, goca kéçmişe.
Cavanın serveti; hele öndedir,
Gocanın neyi var; kéçmişindedir.
O: — Kéçen günlere gün çatmaz-déye,
Sigar tüstüsünü çekdi sineye,
— E, fikir vérimem⁵¹ bayagdan⁵² sene.
Çekirsen dalbadal, çekirsen yéne,
Tergide bilmirsen,⁵³ azalt bir gader.

46— Altın 47— Resim, fotoğraf 48— Yüce, uzun boylu
49— Raks eden, oynayan 50— Buro-buro demek: Herkese,
herşeye meydan okumak, gençlikte kendine fazla güven-
mek 51— (BİRİNE) Fikir vermek: Onu düşünmek, ona dik-
kat etmek 52— Deminden 53— Terk edemiyorsan

Canına yazığın gelmeyir meger?

— Ne can? Gün aşıamdır, ölümden danış,⁵⁴

Artık ne can galmış, ne ömür galmış.

— Déyirsen, tirlenip⁵⁵ uzanag indi?

Ömrün galan payı daha şirindi.

Sen o zehrimar⁵⁶ bir gadar az çek.

Gör ne güne salıp seni öskürek?

Çölden⁵⁷ tapmamışan⁵⁸ ahi⁵⁹ bu canı,

Onun evezine⁶⁰ iç o dermanı.

— Hansını⁶¹ déyirsen? O sarı tozu?

Özünü aldadıp yaşamag yéter.

Dibinden guruyan ağacıg, bizi,

Ne gübre göğerder, ne su göğerder.

— Sus, éle danışma, gorhuram.

— Neden?

— Yoh, hele yaşamag isteyirem men.

— Bes men istemirem?

— Ömür çoh gödek!⁶²

— Géc, ya téz yaranan⁶³ bir gün gédecek.

— İnsan iki defa yaşayaydı kâş!

Yaman üşüyürem...

— Men de, a gardaş!

Néçe⁶⁴ derecedir istilik⁶⁵

gören?⁶⁶

Hava çoh güman⁶⁷ ki, soyuyup yéne.

Bir o dereceye göz yétirsene.⁶⁸

Gözlüğü tah.

— Kişi, görür gözümüz.

Gözlüğü gözüme sen dürtme téz-téz.

O galhdı,

boylandı termometreye,

Çırpdı dizlerine⁶⁹ o, birden-bire.

— Sen öl, bir işe bah, iyirmi sekkiz!

— A kişi, bes niye üşüyürük biz?

— Hava çoh istiymiş haberimiz yoh.

— Çölümüz⁷⁰ istidir, içimiz soğug.

İndi sen gördün mü haglıyam, lele,⁷¹

Devadan, dermandan kâr aşmaz⁷² bize.

Boş-boş ümidlerle, tesellilerle

Özünü aldatmag yaraşmaz bize.

54— Bahset, konuş 55— Helâk olup, yıkılıp 56— Zıkkımı

57— Dışarıdan 58— Bulmamışsın 59— Ahi: Bir edat. Bu-

rada «herhalde» anlamına 60— Yerine, karşılığında 61—

Hangisini 62— Kısa 63— Yaratılmış olan

64— Kaç 65— Sıcaklık 66— Acaba 67— İhtimal 68— Göz
atsana, baksana 69— Dizlerine vurdu 70— Dışarımız
71— Lele: Bir hitap edatı 72— Kâr aşmag: İşe yaramak,
derman olmak

Bir şekil çıhartdı cibinden goca,
 Bahdı, héyli bahdı, bahdı doyunca.
 — Bu oğlum, bu gızım,
 — Bes¹ bu balaca?
 — Nevemdir,² bu yeznem,³ bu da...
 — He, kimdir?
 — O gelinimdir.
 — A kişi, senin ki, uşagların var,
 Sen Allah,⁴ bes burda ne azarın⁵ var?
 Dédi: — Özümde dir vallah her günah,
 Olmag istemedim bir kese möhtac.
 Biz dünya görmüşük, déyirem Allah
 Sağ gözü étmesin sol göze möhtac.
 Éle ki,⁶ rehetlik arvadım öldü,
 Menim bu dünyadan elim üzöldü;⁷
 Yük ola bilmedim cavan geline.
 Allah da çoh gördü mene garımı.
 Bura gelmeğimde⁸ inan, men yéne
 Günahkâr bilmirem uşaglarımı.
 Sındırmır⁹ özünü, ahi ne gerek
 Sırrını içinde sahlayır goca.
 Éle ki, yatağa girir,
 sübhe dek¹⁰
 Yorğanın altında ağlayır goca.

1— Pek iyi 2— Torunumdur 3— Eniştem 4— Allahını se-
 versen, Allah için, Allah aşkına 5— Derdin, hastalığın
 6— Öyle ki, nasıl ki 7— Elim çekildi 8— Gelmemde 9—
 Kırdırmıyor, rencide etmiyor 10— Sabaha kadar

Kécirip ışığı¹¹ o goca rekgas¹²
 Girir yatağına, yatağ buz, o buz.
 Dikilir otagdan¹³ çöle¹⁴ bahışı,
 Otag zil garanlığı,¹⁵ göğ ulduz-ultuz.
 Dinleyir, döğükür...¹⁶

Bu nedir béle?

O, inilti sesi eşidir birden.
 Boylanır yatağa, o, dikgat ile
 «Yohsa o, ağlayır?.. Gör néyledim men?
 Déyesen kişinin galbine değdim...
 Ağlayır... evveller men de béleydim...».¹⁷

Gécenin yarısı... çilinger oyag,¹⁸
 Rekgas asta-asta¹⁹ dillendir: Déyen,²⁰
 Senin üreğine tohumdum bayag,
 Eger béledirse kéc taksirimden,²¹
 Düzünü söyledim men sene ancag.
 Gardaş, aldatmayag bir-birimizi,
 Düzünü déyek ki, atıplar bizi.
 Gerçeği gizledip düzü danmayag,²²
 Övladlar utansın, biz utanmayag.

11— Işığı söndürüp 12— Oyuncu 13— Odadan 14— Dışa-
 rıya 15— Kap-kara 16— Dövünüyor 17— Böyle idim 18—
 Uyanık 19— Yavaş-yavaş 20— Herhâlde 21— Günâhım.
 dan geç 22— İnkâr etmiyelim

Dövranın gerdişi²³ béledir, béle,
Bu dünya ezelden yaman dünyadı.
Güclünü galdırır çiğınlerine,²⁴
Gücsüzü çiğninden atan dünyadı.

Tutma bu dünyanı, tutma tek elli,
Nagâhan²⁵ gülüşü yéne teselli.
Ne sevinci belli, ne gamı belli,
Zeheri şekere gatan dünyadı.

Bu néce anadır, düz ilgari²⁶ yoh.
Kimine sığaldır,²⁷ kimine yumrug.
Yéye bilenlere bir tike²⁸ guyrug,
Yéye bilmeyene yavan dünyadı.

Uşagla oynayar, gençle behs éder,²⁹
Kim ona ağı olsa ona gasd éder.
Bizi elden salar, bizi sinsider,³⁰
Özü haman³¹ dünya, haman dünyadı.
Doğrusu bu dünya yaman dünyadı.

23— Kaderin cilvesi 24— Omuzlarına 25— Ansızın 26—
Ahdi, yemini 27— Okşama, sıvazlama, sevmeye 28— Lok-
ma 29— Bahseder, sohbet eder 30— Sindirir 31— İşte
şu, bu

4

— Menim aman-zaman¹ oğlum vardı,
Onu da gazadan ölüm apardı.²
Ömrün bu çağında galdım kömeksiz,³
Gocalar evini guran⁴ var olsun.
Élacsız galmadı⁵ bu megamda⁶ biz.
— Sen de benim kimi övld sarıdan⁷
Déyesen⁸ meğmunsan?..⁹

Duruhdu¹⁰ bir an,
Ana bilmedi ki, ne désin,
Birden

Dönüp dédi: — Men mi?

— He!

— Sonsuzam¹¹ men.

«Sonsuzam!» sözdeki dehşete bir bah!
Yani menden sonra héç kim dünyada
Menim çırağımı yandırmayacak.¹²
Sonsuzam! Méyvesiz bir kökem, soyam,
Eslimin, neslimin sonuncusuyam.
Ana yalan dédi, galbindekiler
Diline gelmedi. Yoh, gele bilméz.
Ne özü, ne oğlu, ne de gelini
Özgeler önünde alçala bilmez.

1— «Yegâne, bir tane» 2— Götürdü, aldı 3— Yardımsız
4— Te'sis eden 5— Çaresiz kalmadı 6— Bu durumda, bu
yerde 7— Evlattan yana; Evlat bakımından 8— Herhalde
9— Aldatılmışsın, mahrum kalmışsın 10— İrkildi, dondu-
kaldı 11— «Çocuksusum» 12— İşğımı yakmayacak; oca-
ğımı tüttürmeyecek

Susdu...

Boğazında düğüldü gaher.¹³

Sahladı¹⁴ özünü ana bir teher¹⁵

— Bes hara¹⁶ gédirsən herden¹⁷ ahşamlar?

— Körpeler évine.¹⁸

— Orda kimin var?

— Ora dayag¹⁹ yérım, ümid yérımdır;

Ordaki atılmış bütün körpeler

Éle bilirem ki, nevelerimdir.²⁰

Goca²¹ söz démedi, bir sigar eşdi,²²

Metlebi²³ anladı, sözü değışdi.

Yéne danışdılar dağdan, arandan.²⁴

Herkes otağına kécdiği zaman

Goca dédi: — Senden bir hahişim²⁵ var,

Ora ne vaht²⁶ gétсэн menі de apar.²⁷

Küçenin²⁸ bu tayı;²⁹ körpeler évi,

O tayı; gocalar sığınacağı.

İnsan möhtac olur başgalarına

Bir ömrün ilk çağı, bir de son çağı.

Möhtac olan vahtda möhtacı atmag?

Bu hansı kitabda yazılıp déyin.

Vicdanı unutmag, insafı satmag

Ölçüsü olamaz müasirliğin!³⁰

13— Kahr 14— Tuttu, muhafaza etti 15— Güc-bela, zorla

16— Nereye 17— Bazan, arada bir 18— Çocuk yuvasına

19— Dayanacak, destek 20— Torunlarımdır 21— İhtiyâr,

koca 22— Sigara kurcaladı, içti 23— İsteği, meramı 24—

Kırdan, ovoidan 25— İsteğim, ricam 26— Zaman 27— Gö-

tür 28— Sokağın 29— Bu tarafı 30— Çağdaşlığın

Be'zen babaları beğenmeyirik,
Be'zen biz onlara cahil déyirik.
İnsafı danana³¹ aman vérmemek,
Yédiği çöreğe³² dal cévirmemek,
Sedagat, deyanet, düzlük, edalet,
É'tibar, kişilik, böyüğe hörmət
Ulu babalardan mirasdır bize,
Gelin bir de bahag³³ emelimize.

Yaşlılar ölkesi déyilir neden
Ana veteranımız Azərbaycan'a?
Bes bunun sebebi ne imiş gören?³⁴
Hekimler heresi³⁵ yozdu³⁶ bir yana.
Min bir tecrübede, min bir oyunda,

Alimler meheye vurdu³⁷ bu sirri.
Biri havasında, biri suyunda
Biri ikliminde gördü bu sirri.

Bir déyen olmadı; ne olup size?
Nedir bu tecrübe, nedir bu sinag?³⁸
Men héyret édirem héyretinize,
İnsanın hakğıdır uzun yaşamag!

31— İnkâr edene 32— Ekmeğe 33— Bakalım 34— Acaba
35— Her biri 36— Yordu, tefsir etti 37— Miheng taşına
vurdu 38— Deneme, deney

Menim de sözüm var: — Ey, dayanın³⁹ siz,
Nedir bu teeccüp, nedir bu héyret?
Düz değil,⁴⁰ düz değil yozumlarımız,⁴¹
İnsanı yaşadar insana hürmet.
Uzun yaşamağın sirri;
yurdumun

Ne torpağındadır,
Ne de suyunda.
Kıçığe merhemet, büyüğe hürmet;
Sebebi bundadır, sebebi bunda!

Öz yaşına göre hamıya⁴² saygı:
«Yol büyüğün, amma su kıçığındı».⁴³
Büyüğe éhtiram,⁴⁴ kıçığe gayğı
Yohsa bir cehalet sayılır indî?⁴⁵

İnsan gocaldı mı?
Başgalarından
Dönüp kömek umur⁴⁶ körpe uşag tek.⁴⁷
Bilmirem alet mi, eşya mı insan
Gereksiz olanda atılsın gerek?..

Atılmağ! Kimseye gerek olmamağ!
Sen héç bilirsen mi bu ne démeektir?
İnsanlık adından danışıp⁴⁸ ancag
İnsanlık adını lekelemekdir!

39— Durun 40— Doğru değil 41— Yorumlarınız 42— Her-
kese 43— Kûcûğündür 44— Hürmet göstermek, saygı
45— Şimdi 46— Yardım umuyor 47— Çocuk gibi 48— İn-
sanlık adına konuşup

Atalar, analar övüldülerine
Ömürden pay vérir, candan pay vérir,
Yandırır⁴⁹ özünü baladan yana,
Tutup elimizden yol da gösterir.
Éle ki, gocaldı, el açıp bize,
Güvenir, sığınır kömeğimize.⁵⁰
Danır⁵¹ insan oğlu öten⁵² illeri
Bahınca bu günün öz zirvesinden.
Bir vaht elimizden tutan elleri,
Bize açılarda kesirik be'zen...

Azdır béleleri yahşı ki, bizde
Ancag gorhuludur olsa da tek-tek.
Héç vaht görünmeyip en'anemizde
Büyüğün, kıçığın hakkını kesmek!
Hemişe öğredip, öğredir zaman:
Kökden gelmeyi yoh étmek asan!⁵³

49— Yakıyor 50— Yardımınıza 51— İnkâr ediyor 52—
Geçen 53— Kolay

KÖPELER EVİ

1

Atdı anasını ikinci oğul,
Anası bir kelme dedi: «Çoh sağ ol!».
Ne désin taléyin serencamına¹
Gocalar évine sığındı ana.

O gédir bazara her bazar günü
Gâh gül-çiçek alır, gâh da oyuncag.
Körpeler évine atır özünü
Gözleyir yolunu orda bir uşag.

Körpeler évinde hamı² bir yana,
Çilli bir uşağa méylini salmış.
Onu gören kimi, basmış bağırına,
Démiş: — Sen atılmış, men de atılmış.

O günden beri,
Bazar günleri.

Körpeler évinde bir canlanma var.
Neneni³ gözleyir⁴ bütün uşaglar.

O çilli körpe,
Üreği sévgiden niskilli⁵ körpe
O günden beri,

Gözleyir ananı bazar günleri.

1— Talihin başa getirdiğinde 2— Herkes 3— Neneyi 4—
Bekliyor 5— Sevgiden yana hasretli, sevgiye susamış

Körpeler évinde bir toy-busat⁶ var,
Uşaglar sévinir, eğlenir yéne.
Üreği niskilli körpe balalar
Toplaşıp ananın yan-yöresine.

Dünyaya geleli onlar dünyadan
Yamanlıg görüpler, beli, yamanlıg.
Yétimler herkesden yalnız her zaman
Bir hoş bahış umar, bir méhribanlıg.⁷

Hamıdan⁸ çekiner, hamıdan hürker⁹
Sınıg ürekleri¹⁰ şüşeden¹¹
gövrék.¹²

Ne decellik¹³ biler, ne şıltag¹⁴ biler,
Onların bahışı inamsız, ürkek.
Körpeler hamıdan hoş sifet ister,
Bahımsız bağlardan

dé, bağ olar mı?

Uşag şıltag éder, ana götürer,
Anasız körpeler şıltag olar mı?

Ana sévgisine var mı bir evez?¹⁵
Onun étdiğini yad, éde bilmez.
Dayenin hoş sözü, nevazişi¹⁶ de,
Körpe ürekleri iside bilmez.

6— Dügün-bayram 7— Dostluk 8— Herkesden 9— Ürker
10— Kırık kalpleri 11— Camdan 12— Gevrek, ince 13—
Yaramazlık 14— Şımarıklık, naz 15— Karşılık 16— Ok-
şaması da

Ana sévgisine körpe hesreti.
Kim déyir, en büyük cinayet değil.
Dayenin sıgılı,¹⁷ éşgi,¹⁸ hörmeti
Vezife borcudur, mehebbet değil.

Uşag üreğini aldatmag olmaz;
Yanılır o galbe gıyıp hökm éden.
Sécir,

körpe galbi o gader hessas,
Böyük mehebbeti adı¹⁹ sévgiden.

Uşag böyüdükce
derdi-seri de
Böyüyor özülle birge²⁰ ilbeil.²¹
Dayenin uşagdan tebleleri de
Soyug terbiyedir, mehebbet değil.

Decel²² körpelerin nazı, şıltağı²³
Dayenin gözünde gusurdur elbet.
Ana mezemmeti,²⁴ ata danlağı,²⁵
Ancag mehebbetdi, ancag mehebbet!

Yaman gövrek olur, yamanca hessas,
Yétim üreklerin éşgi, fitreti.²⁶
Bir ana gucağı, bir isti²⁷ nefes
Onların en böyük könül hesreti!

Üreği hesretle şişip dolsa da,
Ne cür'eti olar, ne cesareti.
Béledir...²⁸

Adları uşag olsa da,
Uşaglıg onların değil gismeti.

Durarlar uzagda, baharlar génden²⁹
Gözler intizarlı,³⁰ bahışlar derin.
Onların üzüne gam kölgesinden
Basılıp möhürü kimsesizliğin.

Mehebbet! Hemişe möhtacıg ona,
Onsuz ne derk éder,³¹ ne duyar insan.
Mehebbet besler mi başgalarına
Mehebbet görmeyen başgalarından?

Eger galbimizde mehebbet yohsa
Onu balalardan almag çoh çetin!
Onlardan mehebbet umacağıgsa³²
Amandır, onlara mehebbet vérin!

Körpeler évine gelir arabir,
Uşag götürmeğe sonsuz³³ gadınlar.
Éle ki, körpeler bunu hiss édir,
Gel, gör, otaglarda ne çahnaşma³⁴ var.

28— Böyledir 29— Kenardan bakarlar 30— Bekleyişli
31— Anlar 32— Umacak isek 33— Çocuksuz 34— Telaş,
panik

17— Okşaması, sıvazlaması 18— Aşkı 19— Basit 20— Bir-
likte 21— Yıldanyıla 22— Yaramaz, haşarı 23— Şıma-
rıklığı 24— Ananın yergisi, kınaması 25— Babanın ayıp-
laması, kızması 26— Yaratılışı 27— Sıcak

Çiçe³⁵ paltarını³⁶ géyirir o gün,
Hele güzgülüye³⁷ de bahir uşaglar.
Bezenir,³⁸ düzenir...³⁹

Beğenilmekçün
Görün ne oyundan çihir uşaglar.

Yanaşır, gadına...
Bahir üzüne,
Bahışda yalvarış, bahışda üryan.
Bahir maddim-maddim,⁴⁰

O döne-döne;
Bahışlar gışgırır: «Men senin balan!»

Ağır, bu menzere ne gadar ağır!
Ürekler doğünür...
Gözler intizar.
Her biri özüne ana ahtarır,
Ana gucağına hesret balalar.

Gırılır ümidi, tutulur⁴¹ yéne,
Bir künce⁴² gışılır beğenilmeyen.
Baş vur⁴³ o üreğin derinliğine
İtersen, batarsan o ürekde sen.

35— Cıci 36— Elbisesini 37— Aynaya 38— Süsleniyor
39— Üstünü başını düzeltir 40— Şaşkın 41— Donup ka-
lıyor, müteessir oluyor 42— Köşeye 43— Dal, içine gir

2

Körpeler évinde bir toy-busat¹ var,
Uşaglar sévinir, eğlenir yéne.
Üreği niskilli² körpe balalar,
Toplaşır garının yan-yöresine.
Uşaglar oynayıp, atılıp-düşür,
Garının galbinde güller öpüşür.

O, çilli körpeni basır bağrına
«Cırtan» nağılını³ danışır⁴ ona:
— Kim yatıp, kim oyag?

Dillendir uşag:
— Hamı çohdan yatıp, tek cırtan oyag.
Cırtanın anası yoh mu, ay nene?
Onun da anası...

— Ne déyim sene?
Bilirsen, ay bala, Cırtan...

— He, Cırtan...
— İgiddir yaman.
O, divi⁵ öldürer. Gorhmur héç neden.⁶
— Böyüyüp Cırtanla dost olacam men.
— Yahşı, benim balam...

Kécdi bir gader
Onlar çoh danışıp, çoh gülüşdüler.
Evvelki metlebe⁷ gayıtlı⁸ yéne:
— He, bes⁹... senin anan... yoh mu, ay nene?
— Men özüm anayam.

O, döndü birden,
Belekli¹⁰ kuklanı¹¹
götürdü¹² yéreden.

1— Dügün-bayram 2— Hasretli, arzulu 3— Cırtan ma-
salını. Bu masal bir parmak çocuk hikâyesidir 4— Anla-
tıyor 5— Devi 6— Hiçbir şeyden 7— Maksada isteğe, «so-
ruya» 8— Geri döndü 9— Ha, pekiyi 10— Belenmiş, kun-
daklanmış 11— Kuklayı 12— Aldı

Gışgırdı:¹³ — Bunun da anası menem.
Héckese, héckese bunu vérmenem!¹⁴
— Dé yahşı, goy olsun, o senin balan,
Ahı kimdir onu elinden alan?
— Bes senin évin var?
Ne désin ona?
— Var!
— Meni évine bes aparsana.¹⁵
Niye aparmırsan?
He, dillensene.
Ana danışmadı. Susdu.
— Ay nene,
Yaşadığ bir yérde biz nene-bala.
Anaya ohşayan gözel bir hala,
Apardı özüynen¹⁶ dünən Adil'i.
Titredi ananın dodağı-dili.
— Adil anasını tapdı,¹⁷ ay nene!
Bes benim...

Ardını démedi,
yéne

Susdular...
Bahışlar danışdı lal-kâr,¹⁸
Onlar birden-bire gucaglaşdılar.
Söhbete bu yérde hitam vuruldu.¹⁹
Artıg ne danışım, artıg ne déyim,
Gizli duyğularla boşaldı-doldu,
Anadan yétimle baladan yétim.

Ana héç bilmir ki, ne duyğudur bu?
Niye bu duyğunun esiri oldu?
Yéne de galbinde sonsuz dilekler;
Hansı²⁰ bir amala²¹ o sécde gılmış?
Tapar²² bir-birini sınıg ürekler,²³
Tapar bir-birini iki atılmış.
Atılmış!

Atılıp hagigatdı bu;
Birin evveli, birinin sonu.

13— Bağırđı, yüksek sesle söyledi 14— Vermem 15— Gö-
türsene 16— Kendisiyle 17— Buldu 18— Dilsiz-sağır, ses-
siz-sedasız 19— Son verildi

20— Hangi 21— Emele 22— Bulur 23— Kırık yürekler,
kalbler

SON SÖZ

Mehkeme gurulsun!

Atılmışların

Üzden, gözden uzak sığınacağında.
Mugaddes vicdanlar eğleşsin²⁴ o gün,
Möhterem hakimın sol ve sağında.

Mehkeme gurulsun, hökm vériilsin,
Herkes hakkını yoh, borcunu bilsin!
Balasını atan analar ile
Anasını atan balalar gelsin.

Heyat sınağından çıkan «zirekler»²⁵
Hakkını istesin, borcunu dansın.²⁶
Balaya, anaya gıyan ürekler,
Mehkeme önünde niye utansın?

24— Otursun, dursun 25— Zeyrekler, cesurlar, becerikliler

26— İnkâr etsin

Hacale! Utanma! Namusun, arın
İlkin²⁷ méyvesidir,

Umma sen ondan.

Vicdan hakimini aldadanların
Gorhusu olar mı hag divanından?

Mecelle hökmüyle hatırlanan borc
Yahşıdır min defa ödenilmese.
Vérilen cezanın kime ne héyri;
Suçlu öz suçunu eger bilmese?
Zorla borc ödetmek?

Dé kime gerek?

Déyirem, hökm de hezin nağme tek²⁸
Könülden-könüle ahsın, duyulsun!
Mehkûmun üzüne ohunan hökmün,
Magsadı; ganmazı²⁹ gandırmag olsun!³⁰

Ganmagda³¹ ceza da, edalet de var,
Gansın! Borcundan da bir boy ucalsın!³²
Sévgiye, gayğıya möhtac olanlar
Ancag sévgiyle de hakkını alsın!

1976 - 1978

27— İlk, önce gelen 28— Şarkı gibi 29— Anlamayamı 30—
İkna etmek olsun 31— Anlamakta, derk etmekte 32— Yü-
celsin, yükselsin

İÇİNDEKİLER

BAHTIYAR VAHABZADE	5
KİTABIN TERTİBİ VE İMLASI HAKKINDA	15
Şair-Veten	17
Şairler	19
Menim Şi'rim	23
Nesense Özün Ol	26
Riyakâr	30
Latin Dili	33
Çörek-Saadet	37
Çörek-Veten	39
Azerbaycan	42
Azerbaycan	43
Şeki	45
Veten Toprağı	47
Şehid Mezarları	48
Ölüme Gedende	51
Veten Aşğı	55
Deyirler	56
Besdir	59
TEZADLAR	
Beyin Ahını	65
Debler	69

Epilog	75
Köhne Bayatı	79
Gara Kutu	83
Menim Anam	87
Ana Hediyesi	88
Körpe Nefesi	89
Yene Bir Arzu Galdı	91
Dayeler-Körpeler	94
Ata ve Oğul	96
Ana ve Balalar	98
Nenem-Muallimim	99
Bugün Yeddin Oldu	104
Ölçü	108
Beşik	109
Hizek	113
Gara Saçlar, Ağ Saçlar	117
Teklük	118
Yavaş-Yavaş	121
Bizik	122
Dünya	123
Yaşdan Gileyliyem	124
Başlanan	126
Gocalmır	127
Behanedir	128
Gocalar	129
Öz İçindedir	131
Dağda Şelale Kimi	132
«He» ile «Yoh» Arasında	136
Oğrular	139
Mene Ne Var	143
Yazgım Gelir	145
Bes Özün Nesen	147
Gatarlarda Geceler	148
Tabut Gedir	150

Talebelerime	153
Belke de	157
Ele Bir Fikir ki	158
Sehvlerim, Sehvlerim	161
Babam Atam Men	164
Hayalim Menim	166
Halga Halga	168
Ümid	170
Kit'alar	172
Göz Özünü Görmür	173
Arzu Böyük, Ağıl Gücsüz	176
Bu Ne İniltidir	178
Kök	179
İki Kör	180
Garga-Bülbül	181
Sévseydin	182
Olurmuş	183
Senin Dilinden	184
Elveda	185
Gel Gel Deye	186

POEMA — ATILMIŞLAR —

Körpe	189
Goca	204
Gocalar Evi	215
Körpeler Evi	232
Son Söz	240

ÖTÜKEN NEŞRİYAT

EDEBİ ESERLER

Tarık Buğra'nın Eserleri :

YARIN DIYE BİR ŞEY YOKTUR	55
GENÇLİĞİM EYVAH	100
PIYESLER (Ayakta Durmak İstiyorum Akümülatörülü Radyo	

Yüzlerce Çiçek Birden Açtı)	basılıyor
DİL ve EDEBİYAT ÜZERİNE	basılıyor

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Eserleri :

FAHİM BEY ve BİZ	45
ÇAMLICADAKİ ENİŞTEMİZ	50
BOĞAZIÇI MEHTAPLARI	45
BOĞAZIÇI YALILARI - GEÇMİŞ ZAMAN KÖŞKLERİ	35
GEÇMİŞ ZAMAN FIKRALARI - A. NİZAMİ BEY'İN ALAFRANGALIĞI VE ŞEYHLİĞİ	50
AHMET HAŞİM - YAHYA KEMAL'E VEDÂ	50

Atsız'ın Eserleri :

BOZKURTLAR	100
DELİ KURT	45
RUH ADAM	bitti
YOLLARIN SONU	bitti

Peyami Safa'nın Eserleri :

CANAN	50
MAHŞER	50
ŞİMŞEK	50
BİR AKŞAMDI	50
MATMAZEL NORALİYA'NIN KOLTUĞU	55
YALNIZIZ	60
BİZ İNSANLAR	60

SÖZDE KIZLAR	45
BİR TEREDDÜDÜN ROMANI	35
9. HARİCİYE KOĞUŞU	25
FATİH - HARBİYE	25
ATTILA	bitti

Arif Nihat Asya'nın Eserleri :

Şiirleri:

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLİYOR	bitti
DUÂLAR VE ÂMİNLER	bitti
SES ve TOPRAK	40
KÖKLER ve DALLAR	40
FATİHLER ÖLMEZ ve TAKVİMLER	35
RUBÂİYYAT-I ÂRİF I	40
RUBÂİYYAT-I ÂRİF II	50

Nesirleri:

TOP SESLERİ	bitti
ARAMAK ve SÖYLEYEMEMEK	50
KANATLARINI ARAYANLAR	40
AYIN AYNASINDA	50
KUBBELER	50

Diğer Eserler :

SANATÇI DOSTLARIM - Mehmet Çınarlı	40
SÖYLEMEK YARAŞIR - Mehmet Çınarlı	20
KÖSE KADI - Bahaeddin Özkişi	60
SOKAKTA - Bahaeddin Özkişi	30
GÖÇ ZAMANI - Bahaeddin Özkişi	bitti
ÇAĞIMIZIN ÂŞIKLARI - M. Niyazi Özdemir	45
VAROLMAK KAVGASI - M. Niyazi Özdemir	75
BAYRAM HEDİYESİ - M. Niyazi Özdemir	bitti
ÇAĞLAYANLAR - A. Hikmet Müftüoğlu	35
DEPREMDEN SONRA - Remzi Özçelik	15
YEĞEN - Zeria Karadeniz	35
SEÇİLMİŞ ŞİİRLER - Nâbî Hazrî	20
ÇİLELİ YOL (SİDARTA) - Herman Hesse	20

B-7230

60 lira